

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2021

Kristýna Vitoušová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Dějiny obce Šachov do roku 1945 a původ rodiny v obci

Bakalářská práce

Autor: Kristýna Vitoušová
Studijní program: B7105 Historické vědy
Studijní obor: Archivnictví – historie
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Kolda, Ph.D.

Hradec Králové, 2021

Zadání bakalářské práce

Autor: Kristýna Vitoušová

Studium: F18BP0063

Studijní program: B7105 Historické vědy

Studijní obor: Archivnictví - historie

Název bakalářské práce: Dějiny obce Šachov do roku 1945 a původ rodiny v obci

Název bakalářské práce AJ: History of the village Šachov until 1945 and the origin of the family in the village

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

První část bakalářské práce se zabývá dějinami obce Šachov do roku 1945. Zkoumá majitele panství, pod které obec patřila, působení církve v obci, školství atp., ale i běžný život občanů (s přihlédnutím k rodinným příslušníkům) nebo zájmové spolky v obci. Praktická část se zabývá genealogickým výzkumem a původem rodiny v obci. Získané údaje budou zasazovány do vzájemných souvislostí. metody: archivní výzkum, rozbor pramenů (a literatury), analýza, komparace

Stanislav DVOŘÁK, Pověsti Rychnovska, Rychnov nad Kněžnou 1939. Josef LUKÁŠEK, Borohrádek: malý pohled do historie, Borohrádek 2012. Lenka PEREMSKÁ, Váš rodokmen krok za krokem, Brno 2013. Josef PETERKA, Cesta k rodinným kořenům, Praha 2006. Henry Camillo POHANKA, Po stopách vlastních předků, Litvínov 2009. August SEDLÁČEK ? Adolf LIEBSCHER ? Karel LIEBSCHER, Hrady, zámky a tvrze království Českého, svazek 2 ? Hradecko, Praha 1883. Johann Gottfried SOMMER, Das Königreich Böhmen: statistisch ? topographisch dargestellt, sv. 4 Königgrätzer Kreis, Praha 1836. Archivní prameny: Státní oblastní archiv Zámorsk - archivní fond Velkostatek Borohrádek (1665-1946) a Sběrka matrik východočeského kraje (1587-1949). Státní okresní archiv Rychnov nad Kněžnou: archivní fondy Archiv obce Šachov (1821-1940), Farní úřad Borohrádek (1772-1765), Národní škola Šachov (1839-1976).

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Jindřich Kolda, Ph.D.

Oponent: Mgr. Martina Bolom Kotari, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 28.8.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně a všechny použité prameny a literatura jsou zde náležitě uvedeny.

V Hradci Králové dne 9. května 2021.

Kristýna Vitoušová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem, kteří se podíleli na vzniku práce a byli mi nápomocní. Největší vděk dozajista patří vedoucímu práce Mgr. Jindřichu Koldovi, Ph.D. a konzultantce Mgr. Evě Vodochodské za osobní přístup, poskytování cenných rad a studijní podpory, ale i ochotu a vstřícnost v průběhu psaní práce. Další poděkování patří paní Dagmar Špinarové, matrikářce na městském úřadu v Borohrádku za poskytnutí přístupu k matričním knihám, taktéž i paní matrikářce z Rychnova nad Kněžnou Renatě Burketové za rychlost a vstřícnost. V neposlední řadě jsem taktéž vděčná své rodině, jmenovitě svým prarodičům Jaroslavovi a Olze Vitoušovým, za trpělivost při pokládání mnoha mých otázek a poskytnutí rodinných fotografií a dokumentu. Mé díky taktéž patří všem zaměstnancům Státní okresního archivu v Rychnově nad Kněžnou a Státního oblastního archivu v Zámrsku.

Anotace

VITOUŠOVÁ, Kristýna: Dějiny obce Šachov do roku 1945 a původ rodiny v obci. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2021, 97 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce popisuje dějiny obce Šachov a genealogii rodové linie Bozetických. Sleduje zlomové historické události, vývoj obce, a v neposlední řadě i život zdejších obyvatel napříč časem. Druhá část práce, genealogická, popisuje jednu z nejstarších rodin v obci. Tato část práce je zpracována na základě dochovaných gruntovních knih a matrik farního úřadu v Borohrádku. Genealogická část je doplněna genealogickými grafy. První část práce, popisující dějiny, je zpracována především na základě obecních pamětních knih, kroniky farního úřadu v Borohrádku a jedné ze školních kronik.

Klíčová slova: historie, Šachov, genealogie, Bozetický, kronika

Annotation

VITOUŠOVÁ, Kristýna: The History of the village Šachov until 1945 and the origin of the family in the village. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2021 97 s. Bachelor Degree Thesis.

The bachelor thesis describes the history of the village of Šachov and the genealogy of the Bozetický family line. It follows the important point in historical events, the development of the village, and the life of the local inhabitants over time. The second part of the work, genealogical, describes one of the oldest families in the village. This part of the work is based on the preserved land registers and registries of the parish office in Borohrádek. The genealogical part is supplemented by genealogical graphs. The first part of the work, describing the history, is processed mainly based on municipal commemorative books, the chronicle of the parish office in Borohrádek, and one of the school chronicles.

Keywords: history, Šachov, genealogy, Bozetický, chronicle

Obsah

Seznam použitých zkratek	9
Úvod.....	11
1. Obraz dnešní obce	16
2. Historie obce Šachov	18
2.1 Od nejstaršího období do 17. století.....	18
2.2 Šachov v 17. století	20
2.3 Šachov v 18. století	25
2.4 Šachov v 19. století	28
2.5 Šachov v 1. polovině 20. století	37
3. Původ rodiny v obci Šachov.....	45
3.1 Rodina Bozetická	48
3.2 Rodina Slámová a Hloušková	51
3.3 Rodina Václavkova	60
Závěr	66
Seznam pramenů a literatury	68
Prameny	68
Edice	70
Literatura.....	70
Internetové zdroje	72
Seznam tabulek a genealogických schémat	73
Seznam textových a obrazových příloh	74
Přílohy.....	76

Seznam použitých zkratek

AF – Archivní fond

AFÚ – Archiv farního úřadu

AO – Archiv obce

AOK – Archiv okresního úřadu

AŠ – Archiv školy

cm - centimetr

čp. – číslo popisné

EFÚ – evangelický farní úřad

FÚ – katolický farní úřad

inv. č. – inventární číslo

kart. č. – karton číslo

kn. č. – kniha číslo

kr. – krejcar

MNV – Místní národní výbor

MÚ – Městský úřad

OÚ – okresní úřad

pozn. – poznámka

příp. – případně

resp. – respektive

sign. – signatura

SMVK – Sbírka matrik východočeského kraje

srov. - srovnání

SOA – Státní oblastní archiv

SOkA – Státní okresní archiv

sv. – svazek

t. r. – toho roku

ÚAZK – Ústřední archiv zeměměřičský a katastrální

VÚA – Vojenský ústřední archiv

zl. – zlatý

* – narození

oo – svatba

+ – úmrtí

Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá dějinami obce Šachov od nejstarších dostupných pramenů až do roku 1945. Regionální historie, stejně jako občanská genealogie se v posledních letech těší velké oblibě a touto problematikou se zabývá řada badatelů. Po roce 1989 bylo veřejnosti zpřístupněno velké množství archiválií a lidé se začali zajímat o své kořeny. Osudy předků jsou velice pevně spjaty s dějinami obce, ve které žili, často i několik století. Genealogové se snaží zjistit, kde a jak rodiny žily, jaký majetek vlastnily nebo jak velkou měrou se podílely na chodu obce. Každá obec má svou jedinečnou minulost, kterou tvoří krajina, velké historické události, ale hlavně tamější obyvatelstvo. Samotná autorka se rodinou genealogií zabývá již řadu let. Proto i téma bakalářské práce bylo jasné od prvních dní studia na vysoké škole. K tomu dozajista přispěl i fakt, že historie Šachova, ani žádná přilehlá vesnice nebo městečko, ještě nebyly hlouběji zkoumány.

O obci prozatím neexistuje žádná monografická publikace. Jedinými literárními zdroji využitými v práci, je drobná publikace Josefa Lukáška o přilehlém městečku Borohrádek.¹ Jeho publikaci lze využít jen omezeně. Je velice stručná a zaměřena spíše na městečko Borohrádek. Proto ji pro starší období můžeme doplnit německy psaným dílem Johanna Gottfrieda Sommera.² Jako hlavní prameny pro dějiny obce byly využity kroniky obce uložené ve Státním okresním archivu Rychnov nad Kněžnou ve fondu Archiv obce Šachov a ve fondu Místní národní výbor Šachov. Jsou to kronika Václava Bašeho,³ Jana Bartoše⁴ a Růženy Hlouškové,⁵ i když ta jen okrajově. Obzvláště Bašova⁶ kronika je zpracována velmi pečlivě, najdeme v ní informace z dávné minulosti i autorovy současnosti. Velice podrobně je zde popsán život obyvatel druhé poloviny 19. století a doba první světové války. Z kroniky jsou převzaty především novější dějiny a informace z autorovy současnosti, ze starších dějin byli převzaty informace životě některých předků. Nicméně práce s prameny⁷ byla díky

¹ Josef LUKÁŠEK, *Borohrádek: Malý pohled do historie*, Borohrádek 2012.

² Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch – topographisch dargestellt*, sv. 4 *Königgrätzer Kreis*, Praha 1836.

³ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č. 2463.

⁴ Tamtéž, Pamětní kniha Jana Bartoše, inv. č. 1, kn. č. 2190, kart. č. 301.

⁵ Tamtéž, AF MNV Šachov, Kronika 1957–1959, inv. č. 47/1, kn. č. 47/1.

⁶ Tuto pamětní knihu založil rolník Václav Baše (? – ?) ze Šachova čp. 19, který v letech 1891–1895 působil jako starosta obce. Samotná pamětní kniha byla založena v roce 1904. – SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č. 2463, pag. neoznačený úvodní list.

⁷ Soupis pramenů je k nalezení v bibliografické příloze práce.

probíhající pandemii koronaviru značně omezena a z tohoto důvodu byly archivy velice dlouho badatelské veřejnosti nepřístupné. Bylo nutné se zaměřit pouze na prameny, které je možné studovat online nebo na prameny, které byl archiv ochotný poskytnout zdigitalizované na CD/DVD, příp. editovanými prameny. Další využitou kronikou byla farní kronika, ta je stále uložena na faře v Borohrádku.⁸ Zde se dozvídáme převážně o šachovském kostele, příp. jiných církevních památkách v obci. Z ediční podniku byla využita edice Berní ruly,⁹ edice Soupisu poddaných dle víry z roku 1651¹⁰ a edice Tereziánského katastru.¹¹ V práci dále autorka pracovala s mapovými podklady, které jsou dostupné online – Müllerovo mapování,¹² I. vojenské mapování,¹³ císařské otisky stabilního katastru.¹⁴ Z novějších materiálu byla využita mapa evidence nemovitostí.¹⁵ Tyto mapy poskytly celkový pohled na obec, její vzhled a rozsah, a proto mohly být zmapovány uzemní změny napříč historií obce. Stabilní katastr nám poskytl i jména majitelů, díky tomu si můžeme udělat představu i o majetkových poměrech jednotlivých hospodářů v obci. Dále byly využity zdroje z veřejně dostupných zdrojů (např. Český statistický úřad). Autorka využila mnoha webových stránek, z nichž nejpodstatnější jsou webové stránky města Borohrádek¹⁶ a databáze padlých vojáků na stránkách Vojenského ústředního archivu.¹⁷

Jako metodická podpora při zpracování genealogické části byly využity knihy Lenky Peremské¹⁸ a Blanky Lednické.¹⁹ Hlavním pramenem matriky narozených, oddaných a zemřelých. Ty jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Zámrsku ve fondu Sběrka matrik

⁸ Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995.

⁹ Iva ČADKOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Berní rula 14: Kraj Hradecký III*, Praha, 2009.

¹⁰ Lenka MATUŠÍKOVÁ – Zlataše KUKÁNOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných dle víry z roku 1651 – Hradecko – Bydžovsko I*, Praha 2017.

¹¹ Aleš CHALUPA – Marie LIŠKOVÁ – Josef NUHLÍČEK – František RAJTORAL (ed.), *Tereziánský katastr český, sv. 1 rustikál (kraje A – CH)*, Praha 1964.

Pavla BURDOVÁ – Dagmar CULKOVÁ – Eliška ČÁŇOVÁ – Marie LIŠKOVÁ – František RAJTORAL (ed.), *Tereziánský katastr český, sv. 3 dominikál*, Praha 1970.

¹² Müllerovo mapování – Čechy, sekce č. 14, Laboratoř geoinformatiky [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://1url.cz/JKMZR>.

¹³ I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 131, Laboratoř geoinformatiky [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://1url.cz/fKMZa>.

¹⁴ ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

¹⁵ ÚAZK, AF Mapa evidence nemovitostí 1 : 2 880 – Čechy (1960–1990), sign. B5/1.

¹⁶ *Oficiální stránky města Borohrádek* [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <https://1url.cz/wKQ4J>.

¹⁷ *Vojenský ústřední archiv* [online]. [cit. 2021-04-15]. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/fallensoldierdatabase>.

¹⁸ Lenka PEREMSKÁ, *Váš rodokmen krok za krokem*, Brno 2013.

¹⁹ Blanka LEDNICKÁ, *Sestavte si rodokmen. Pátráme po svých předcích*, Praha 2014

Východočeského kraje 1587–1949 (dále jen SMVK).²⁰ Dalším využitým archivním fondem uloženým v Zámrsku byl fond Velkostatek Borohrádek, z něho byly využity hlavně dvě gruntovní knihy,²¹ a vedle toho kniha povolení.²² Gruntovní knihy nám daly představu o majetkových poměrech rodiny Bozetických a jejich potomků, kniha povolení nám poskytla doplňující informace o životě předků (např. datum vydání povolení k sňatku). V neposlední řadě je nutné zmínit prameny v rodinném archivu – knihy jednacích protokolů ochotnického divadla,²³ rodinné fotografie a dokumenty. K poznání každodenního života běžných obyvatel posloužily vedle kronik i příslušné monografie z oboru, např. publikace Mileny Lenderové²⁴ nebo Marie Michlové.²⁵

Cílem práce je kulturně-historická analýza dění v obci do roku 1945 a zpracování genealogie rodiny Bozetických.²⁶ Sledované období je již mimo paměť většiny žijících Šachováků, proto autorka chtěla tuto dobu poznat a přiblížit ji nejen žijícím členům rodiny, ale i ostatním obyvatelům Šachova, kteří budou mít zájem ji poznat.

Je přiblížen především kulturní, sociální a společenský život obce napříč časem v takovém rozsahu, jak mohl formovat a být přítomen v životě autorčiných předků. U vybrané rodové linie, která ukázkově ilustruje mnoho genealogicky příznačných skutečností, se autorka snaží zmapovat majetkové poměry rodiny, ale i jejich běžný život v kontextu doby.

Práce je členěna na tři části. Úvodní krátká kapitola přináší stručný popis a charakteristiku obce v době současné. Druhá kapitola pojednává o dějinách obce. Je členěna do jednotlivých podkapitol, které jsou řazeny chronologicky. První kapitola popisuje dějiny nejstarších dob do 17. století. Podává nám zprávu o původu obce a majitelích panství. Další

²⁰ SOA Zámorsk, SMVK, EFÚ Klášter nad Dědinou, matrika N 1834–1846, sign. R 12 – 3, FÚ Borohrádek, matrika NOZ 1700–1725, sig. 9 – 1, matrika NOZ 1725–1776/1779, sign. 9 – 2, matrika NOZ 1776/1779–1784, sign. 9 – 3, matrika NOZ 1779/1784–1796, sign. 9 – 4, matrika NOZ, Borohrádek, 1796–1833, sign. 9 – 5, matrika NOZ, Šachov, 1796–1833, sign. 9 – 7, matrika N 1834–1850, sign. 9 – 11, matrika N 1851–1915, sign. 9 – 6172, matrika N 1851–1889, sign. 9 – 3837, matrika O 1834–1855, sign. 9 – 12, matrika Z 1834–1886, sign. 9 – 3844, FÚ Týniště nad Orlicí, matrika O 1784–1869, sign. 168 – 3968, FÚ Rychnov nad Kněžnou, matrika Z 1908–1912, sign. 142 – 6065.

²¹ Tamtéž, AF Velkostatek Borohrádek, Kniha purkrechtní vsi Šachova (1666) 1701–1805, inv. č. 287, kn. č. 287, Pozemková kniha obce Šachova (1752) 1805–1884, inv. č. 288, kn. č. 288.

²² Tamtéž, Kniha povolení 1817–1825, inv. č. 19, kn. 119.

²³ Můj pradědeček Karel Vitouš působil jako předseda spolku v době, kdy byl zrušen a knihy si pravděpodobně odnesl domů, kde jsou uloženy dodnes. Tyto knihy nám dávají představu o hospodaření spolku, akcích, jeho členech, atd.

²⁴ Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*, Praha 2020.

²⁵ Marie MICHLOVÁ, *Byli jsme a budeme aneb česká každodennost 1914–1918*, Český Těšín 2013.

²⁶ Tato rodina mých předků byla vybrána pro zpracování praktické genealogické části kvůli poměrně neobvyklosti příjmení a dlouhé historii na panství Borohrádek.

kapitola čtenáři přiblíží 17. století. Tato kapitole je zpracována výhradně, i když ne zcela, na církevních pramenech, pro samotnou obec nemáme prameny pro tuto dobu. Nicméně církevní prameny nám poskytlí velice dobrý obraz obce své doby. Následuje kapitola o století osmnáctém, zde už se pramenná základna značně rozšířila, hlavně o mapy (Müllerova mapa Čech z roku 1720, I. vojenské mapování). Zde jsou popsány pozemky, sociální skladba obyvatel a na základě kroniky Václava Baše zde autorka pojednává o nejdůležitějších místech v obci (škola, rychta, aj.). Práce pokračuje kapitolou o 19. století. Panství Borohrádek je zde velice podrobně popsáno díky Sommerově knize. Taktéž nám pro tuto kapitolu poskytl velice podrobnou představu o vzezření obce Stablní katastr. Též je zde podrobněji pojednáno o šachovské škole. Poslední podkapitola pojednává o první polovině 20. století. Pro tuto dobu nemáme žádné mapové podklady, ovšem jistou představu o vzezření obce nám poskytly publikace Českého statistického úřadu.²⁷ Na základě kroniky Václava Bašeho je zde podrobně pojednáno o průběhu první světové války v obci. Taktéž v této době vznikl spolek divadelních ochotníků, o kterém zde autorka píše. Tyto události mají klíčový význam pro minulost rodiny a jejich znalost je nutná pro podání úplného obrazu o jejich životě. O druhé světové válce máme bohužel jen kusé informace zpracované na základě farní kroniky. Třetí celek je v podobě genealogie rodiny. Jednotlivé podkapitoly mapují osudy rodiny Bozetické, dělicí se na různé větve a propojující se s jinými rodinami (Slámovi, Hlouškovi, Václavíkovi, atd.) ať už z obce nebo (častěji) z jejího bezprostředního okolí. V závěru je práce autorkou zhodnocena, popsáno využití pramenů, dále jsou zde popsány objevy učiněné v rámci praktické části a návrhy na další možná témata pro výzkum týkající se Šachova. Přílohy zachycují obec na mapách v průběhu času, najdeme zde fotografie důležitých objektů v obci (ekofarma Bílý Mrak, objekt bývalé rychty, objekt bývalé hospody, budova bývalé školy, aj.), i domů předků, které jsou doplněny výřezy z map současných a výřezy ze stabilního katastru. Dále ze soukromého archivu jsou v přílohách fotografie z některých her divadelních ochotníků a některých předků.

V práci byl využit jednoduchý systém symbolů – * značí narození (v případě údajů před rokem 1780 zpravidla křest), + značí úmrtí. V matričních knihách jsou křestní jména uvedena různě, v práci jsou veškerá jména počestěna a upravena do podoby, ve které se užívají dnes.

²⁷ *Český statistický úřad*, Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://1url.cz/Dz7FH>.
Jiřina RŮŽIČKOVÁ – Josef ŠKRABAL, *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*, Praha 2006, s. 490.

Z praktických důvodů (vyhledávání v programech) nejsou ženská jména v genealogických schématech přechylována.

Vyhledané informace byly zaznamenávány do programu Family Tree Builder.²⁸
Z praktických důvodů byly vyhledané informace převedeny do programu Ancestry, který má lepší výstupy pro ztvárnění genealogických schémat.²⁹

²⁸ Vlastníkem tohoto programu je firma MyHeritage [online]. [cit. 2021-04-14]. Dostupné z: <https://1url.cz/cKQ4Q>.

²⁹ Vlastníkem tohoto programu je Martin „Nethar“ Doležal [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://ancestry.nethar.cz/>.

1. Obraz dnešní obce

Šachov je malá vesnice, od roku 1961³⁰ součástí města Borohrádek, které leží v okrese Rychnov nad Kněžnou. Obě obce dohromady mají rozlohu necelých 1 400 ha a jsou vzdáleny asi 2 km. Vesnice leží na kopci nad hlavní silnicí vedoucí do Malé Čermné. Z jedné strany je obec chráněna lesy a z druhé poměrně strmým srázem. Centrum obce tvoří malá návěs, v jejímž středu je malý rybníček s ostrůvkem. Dominantou návsi a vsi je ale kostel Nejsvětější Trojice se hřbitovem. Jedná se tzv. lánovou vesnicí, pro kterou jsou charakteristické úzké a dlouhé pozemky.³¹ Co se týče typu zástavby, jedná se spíše o rozvolněnou zástavbu, tedy domy co na sebe nenavazují a mají nepravidelné pozemky. Objekty na pozemku jsou rozmístěny nepravidelně vůči okolním domům.³²

Historickým vývojem se počet obyvatel v Šachově v polovině 20. století vyšplhal na necelých 150. Dnes v obci stojí 59 domů, které většinou slouží k rekreaci, a žije v obci okolo 83 osob s trvalým pobytem.³³

Vývoj počtu obyvatel dle sčítání lidu v letech 1950–2021 ³⁴								
Počet obyvatel	1950	1961	1970	1981	1991	2001	2011	2021 ³⁵
	143	147	131	89	64	55	76	81

Tabulka 1. Vývoj počtu obyvatel dle sčítání lidu v letech 1950–2021

Od šedesátých let minulého století můžeme pozorovat trvalý pokles počtu obyvatel (viz tabulka č. 1). Je způsoben zřejmě tím, že původní starousedlíci, narození v druhé polovině 19. století, v této době pomalu vymírají a jejich potomci odcházejí do měst, ať už za prací, nebo studovat, a po ukončení studií již zůstávají ve městě, které jim nabízelo více příležitostí. Domy předků pak buď prodají nebo, jako i v případě naší rodiny, je využívají k rekreaci.

³⁰ Český statistický úřad, *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005 II. díl*, Praha 2006, s. 516.

³¹ Naděžda ROZMANOVÁ – Zuzana POKORNÁ, *Charakter a struktura zástavby venkovských sídel v územních plánech*, Praha 2017, s. 37.

³² Tamtéž, s. 45.

Viz Obr. 1. Výřez z mapy, pohled na zastavěné území obce dnes .

³³ *Oficiální stránky města Borohrádek* [online]. [cit. 2021-04-16]. Dostupné z: <https://1url.cz/dz7F2>.

³⁴ Český statistický úřad, *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://1url.cz/Dz7FH>.

³⁵ *Oficiální stránky města Borohrádek* [online]. [cit. 2020-09-16]. Dostupné z: <https://1url.cz/dz7F2>.

Tomu odpovídají i nečetné současné podnikatelské aktivity v obci – např. kousek pod centrem obce najdeme nově zrekonstruovaný statek, který byl mezi lety 2011³⁶ a 2013³⁷ přebudován na ekofarmu a penzion s názvem Bílý Mrak.³⁸ Je tu patrná i snaha po rozvoji nesená místní samosprávou – např. v rámci projektu na rozvoj venkova bylo na návsi postaveno dětské hřiště. Přesto, že místní samospráva se snaží o rozvoj této své místní části, občanská vybavenost obce je velice špatná. Není však zaměřena na rozvoj (obnovu) občanské vybavenosti. Místní škola byla uzavřena roku 1976.³⁹ Mateřská škola zde nikdy nebyla. Co se týká nějakého obchodu, dle vyprávění pamětníků⁴⁰ byl v jednom domě na návsi obchod se smíšeným zbožím, byl ovšem zrušen v prvním desetiletí 21. století. V rámci výše zmíněného projektu na rozvoj venkova byla v obci rekonstruována (dá se spíše říci nově postavena) autobusová zastávka, odkud pravidelně jezdí autobusy do přilehlých měst. V případě nutnosti v obci zasahuje jednotka dobrovolných hasičů z Borohrádku – např. v současné době při dezinfekci dětské hřiště v rámci opatření proti šíření koronaviru.

Vývoj počtu domů dle sčítání lidu v letech 1950–2021 ⁴¹								
Počet domů	1950	1961	1970	1981	1991	2001	2011	2021 ⁴²
	47	? ⁴³	40	32	43	41	44	59

Tabulka 2. Vývoj počtu domů dle sčítání lidu v letech 1950–2021

Přes nedostatečnou infrastrukturu v posledním desetiletí v Šachově vzniklo několik nových domů. Jedná se o jeden dům vystavěný na bývalém poli, jinak se obvykle jedná o nové stavby v místech starých domů, které byli v průběhu času zbourány.

³⁶ Při snímkování Google Street View v roce 2011 je v obci vyfocen objekt před rekonstrukcí [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://1url.cz/TKKS5>.

³⁷ Dle informací uvedených na webových stránkách ekofarmy se zde začalo ubytovávat v listopadu roku 2013. – *Ekofarma Bílý Mrak* [online]. [cit. 2021-04-20]. Dostupné z: <https://1url.cz/IKQCV>.

³⁸ Viz Obr. 7. Objekt ekofarmy (bývalý statek) před rekonstrukcí (stav v roce 2011) .

³⁹ *Archivní fondy a sbírky v České republice, Základní devítiletá škola 1.–5. roč. Šachov (1839–1976)* [online]. [cit. 2021-04-22], Dostupné z: <https://1url.cz/XKJMV>.

⁴⁰ Soukromý archiv, osobní svědectví J. Vitouše.

⁴¹ *Český statistický úřad, Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://1url.cz/Dz7FH>.

⁴² *Veřejný dálkový přístup k datům registru územní identifikace, adres a nemovitostí* [online]. [cit. 2021-01-25]. Dostupné z: <https://1url.cz/Eznit>.

⁴³ Údaj není uveden.

2. Historie obce Šachov

2.1 Od nejstaršího období do 17. století

V době prehistorické bylo území Šachova jako většina východních Čech kompletně zalito křídovým mořem, které sahalo od Krušných hor až na západ Moravy. O tom svědčí i nález kosterních pozůstatků vyhynulé ryby z období svrchní křídý žijící asi před 80 miliony lety amatérským archeologem Michalem Matějkou.⁴⁴

Obec byla založena někdy ve 13. století v rámci jedné kolonizační vlny, která probíhala podél Tiché Orlice.⁴⁵ Tento fakt potvrzuje i typ půdorysu vesnice. Příručka ministerstva pro místní rozvoj poukazuje na vznik v době vrcholného středověku (11.–14. století).⁴⁶ Jak obec přišla ke svému jménu, není úplně jasné. Profousův slovník místních jmen o původu názvu obce mlčí.⁴⁷ Václav Baše ve své kronice vyslovil několik domněnek ohledně původu názvu. První – název pochází od slova *šách*, protože obec byla od pradávna obklopena rozsáhlými *sáhy* lesů. Další byl od německého slova *schafhof*, tedy ovčín. A poslední – od slova *žáhov*, místo, kde se v pravěku udržoval oheň (údajně tudy vedla kupecká stezka).⁴⁸ Dnes panuje všeobecné přesvědčení, že název je odvozen zřejmě od jména předáků kolonistů, tedy *Šáchův dvůr*,⁴⁹ ačkoliv žádná osoba tohoto jména doložená jinde není.

Šachov byl od svého založení součástí panství Borohrádek, jehož sousedství se v průběhu vývoje ustálilo takto: na severu sousedilo s panstvím Častolovice, na východě s panstvím Kostelec (nad Orlicí), na jihu s panstvím Horní Jelení a na východě s komorním panstvím Pardubice.⁵⁰ Prvním majitelem obce mohl být Jaroslav z Bolehrádku (?–?), i když prokazatelně vlastnil jen borohrádeckou tvrz.⁵¹ August Sedláček ve svém díle *Hrady, zámky a*

⁴⁴ J. LUKÁŠEK, *Borohrádek*, s. 2.

⁴⁵ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Jana Bartoše, inv. č. 1, kn. č. 2190, kart. č. 301, pag. 12.

⁴⁶ N. ROZMANOVÁ – Z. POKORNÁ, *Charakter a struktura zástavby venkovských sídel*, s. 32.

⁴⁷ Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původ, význam a změny. Díl IV, S – Ž*, Praha 1957, s. 269.

⁴⁸ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9, kn. č. 2463, pag. 1.

⁴⁹ Tamtéž, Pamětní kniha Jana Bartoše, inv. č. 1, kn. č. 2190, kart. č. 301, pag. 12.

⁵⁰ J. G.SOMMER, *Das Königreich Böhmen, sv. 4*, s. 346. Jižní hranice panství tvořila od dob vzniku krajského dělení zároveň hranici mezi hradeckým a chrudimským krajem. Historie borohrádeckého panství a jeho obyvatel se prolíná především s častolovickým a kosteleckým, jak o to vypovídá i historie naší rodiny a původ mých předků.

⁵¹ J. LUKÁŠEK, *Borohrádek*, s. 2.

tvrze království Českého píše o tvrzi jako o Hrádku, o městečku jako o Borohrádku.⁵² První písemná zmínka o Šachově pochází z roku 1342,⁵³ kdy je panství Borohrádek v držení Elišky, vdovy po loupeživém rytíři Mikuláši z Potštejna (†1339)⁵⁴ jako součást potštejnského panství.⁵⁵ Jak dlouho zůstalo panství v držení rodu potštejnských, není známo. Od roku 1366 držel borohrádecké panství Matěj ze Třence.⁵⁶ Po něm získal panství Půta z Častolovic (1379–1389). Jako majitel následoval Matěj House z Hrádku, který panství někdy v letech 1411–1415 prodal Lickovi z Ryzemburka. V majetku jeho rodiny se udržel až do roku 1582, kdy je Borohrádek kvůli dluhům rodu 12. října prodán Kryštofovi Betengelovi z Nayenperka,⁵⁷ který později přikoupil ještě panství rychnovské.⁵⁸ V závěti odkázal obě panství svému bratru Eustagovi a jeho synu Kryštofovi. V majetku této rodiny zůstává až do doby bělohorské. Kryštof mladší Betengel byl podporovatelem stavů, jeho majetky propadly konfiskaci a do prodeje roku 1623 pustly. V červenci 1623 panství koupil Vincenc Muešinger z Gumpendorfu za 105 000 rýnských zlatých.⁵⁹ Roku 1629 přechází panství do majetku Vincence Zukona.⁶⁰ Už roku 1640 je panství prodáno Albrechtovi Libštejnskému z Kolovrat za 190 000 rýnských. Jeho rod držel toto panství přes 200 let, až do roku 1861, kdy ho už jako velkostatek společně s Vamberkem zdědil František z Lützova jako dědic Františka Antonína Libštejného, posledního člena zdejší větve rodu Kolovratů.⁶¹

Poprvé se o poddaných na borohrádeckém panství dozvídáme z výtahu důchodních register z roku 1565, kdy byl Borohrádek v rukou Licků.⁶² Dle zápisu v Bašově kronice obyvatelstvo trpělo vysokým robotním i berním zatížením. Před třicetiletou válkou je v obci zaznamenáno 10 osedlých.⁶³ Lze soudit, že válka panství Borohrádek nezasáhla tak ničivě jako jiné části země. Dle berní ruly ani v Šachově, ani v přilehlých vesnicích nebylo žádné pusté stavení, pouze v městečku Borohrádek byla neobydlená dvojice usedlostí – chalupnické

⁵² August SEDLÁČEK – Adolf LIEBSCHER – Karel LIEBSCHER, *Hrady, zámky a tvrze království Českého, svazek 2 – Hradecko*, Praha 1883, s. 33-35.

⁵³ A. PROFOUS – J. SVOBODA, *Místní jména v Čechách, Díl IV, S – Ž*, Praha 1957, s. 269.

⁵⁴ *Historie zámku, Zámek Potštejn* [online]. [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://1url.cz/HKQ4W>.

⁵⁵ J. LUKÁŠEK, *Borohrádek*, s. 3

⁵⁶ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 9.

⁵⁷ J. LUKÁŠEK, *Borohrádek*, s. 3.

⁵⁸ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Jana Bartoše, inv. č. 1, kn. č. 2190, kart. č. 301, pag. 22.

⁵⁹ Tamtéž, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 11.

⁶⁰ Tamtéž, pag. 12.

⁶¹ J. LUKÁŠEK, *Borohrádek*, s. 3.

⁶² SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Jana Bartoše, inv. č. 1, kn. č. 2190, kart. č. 301, pag. 23 – 30.

⁶³ Evidován pouze stav gruntů. Tamtéž, pag. 25.

stavení Koutských a zahradnické stavení Havelkovského.⁶⁴ K této stabilitě mohlo přispět také náboženství obyvatel, když lokalitu nemusel patrně žádný obyvatel opustit kvůli své víře. Nevíme s jistotou, jak situace vypadala před válkou, ale podle soupisu poddaných dle víry z roku 1651 bylo všechno obyvatelstvo starší 12 let katolické.⁶⁵ Údaje z berní ruly dokládají, že většina obyvatel se v Šachově živila zemědělstvím: nacházíme tu spíše menší zemědělské usedlosti s maximálně jednou osobou jako pomocnou silou. Krom jednoho řezníka a myslivce tu nikdo neprovozoval řemeslo.⁶⁶ Zemědělský charakter obce přežil v podstatě až do současnosti. Krom práce na vlastním a příslušném robotování pro zdejší feudály nacházeli mnozí obyvatelé práci v borohrádeckém velkostatku i po zrušení poddanství.⁶⁷

Kronikář Baše připomíná ještě jeden významný zdroj obživy šachovských obyvatel od cca 17./18. století – plavectví dříví.⁶⁸ Plavecká trasa vedla po řece Orlici obvykle do Litic, Roudnice nebo Mělníku, kde se kmeny zpracovávaly, někdy se ale plavilo až do Hamburku nebo do Saska. Plavci se pak vraceli domů po vlastní ose. Výdělek z takového povolání nebyl špatný, ale i v případě klidné vody se jednalo o životu nebezpečnou práci. O tom svědčí i tragická smrt dvou mých předků, Václava Kodouska a jeho syna, též Václava, kteří byli oba rozmačkáni dřívím.

2.2 Šachov v 17. století

Představu o obci a její struktuře v polovině 17. století lze získat na základě uvedených dvou protostatistických pramenů, a to *berní ruly* a *soupisu poddaných dle víry z roku 1651*. V té době patřilo borohrádecké panství Ferdinandu Ludvíkovi Libštejnskému z Kolovrat (1621–1701),⁶⁹ který žil na zámku v Borohrádku se svým personálem. Celkem se na tomto panství nacházelo 469 osob starších půl roku, z toho jich 47 nacházelo v obci Šachov. Pokud se podíváme na věkovou skladbu obyvatel většině dospělých bylo mezi 30 a 40 lety, pouze málo z nich bylo starší 40 let.⁷⁰ Tento poměrně nízký průměrný věk můžeme přisuzovat několika faktorům. Jedním z nich jsou válečné útrapy a následných hladomor spojený s dobou

⁶⁴ I. ČADKOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Berní rula 14: Kraj Hradecký III*, Praha, 2009, s. 29-32.

⁶⁵ Pro panství Borohrádek jsou v soupisu uvedeny děti starší půl roku.

⁶⁶ L. MATUŠÍKOVÁ – Z. KUKÁNOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných dle víry z roku 1651 – Hradecko – Bydžovsko I*, Praha 2017, s. 25-36.

⁶⁷ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 69-71.

⁶⁸ Tamtéž.

⁶⁹ Vlastimil BORŮVKA, *Rodopis rodu pánů z Kolovrat*, in: *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat*, Praha 2000, s. 55.

⁷⁰ Pouze 5 z nich bylo starší čtyřiceti let.

pobělohorskou. Navíc české země pravidelně decimovaly vlny moru. Pokud se podíváme na věk dětí, je o poznání pestřejší. V obci najdeme dospívající děti ve věku mezi patnácti a osmnácti lety, ale i mladší děti mezi pěti a deseti lety nebo malé okolo dvou let.⁷¹ Co se týče způsobu obživy, většina z nich se živila zemědělstvím, dohromady zde půdu vlastnilo 13 hospodářů. Největší hospodářství v obci vlastnil Jan Hloušek.⁷² V berní ruce je uvedeno, že vlastnil 25 korců půdy, ovšem osíval pouze 17 korců. Mimo to vlastnil ještě čtyři potahy, čtyři krávy, sedm kusů jalového dobytka, pět ovcí a čtyři svině. Podobně velké hospodářství měla jistá Kateřina Kubištová, která vlastnila hospodářství o velikosti 22 korců, osívala jich ale pouze osm. Ostatní obyvatelé vlastnili hospodářství o velikosti mezi pěti až deseti korci.⁷³ Vedle zemědělců provozoval v obci řemeslo Václav Šamšula, který byl řezník, a Matěj Janovec, který se živil jako myslivec.⁷⁴ Co se týká příjmení, většinu z nich v pramenech nalezneme ještě dlouho po roce 1651 – např. Kamenický, Škop nebo Václavek, ale nalezneme zde i příjmení, která se v matrikách vedených od roku 1700 takřka nevyskytují – např. Šamšula, Košků nebo Hromek. Mnohé rody v minulosti zanikly.

Šachov se na tomto základě nijak nevymyká ostatním obcím na panství. Pokud se podíváme do nedaleké vesnice Zdelov, nalézáme zde sice téměř jednou tolik obyvatel (81). Ovšem je to jediný výrazný rozdíl mezi obcemi. Věková skladba obyvatel je velmi podobná – nalezneme zde dospělé osoby mezi 30 a 40 lety, děti všech věkových skupin a velmi málo starších osob. Co se týče způsobu obživy opět tu najdeme výhradně zemědělce.⁷⁵ Větší zemědělci zde vlastnili usedlosti o velikosti patnáct a dvacet dva korců, menší zemědělské usedlosti měli velikost mezi pěti a deseti korci.⁷⁶ Ani tato obec nemá výrazné zastoupení řemeslníků – řemeslem se tu živí pouze rodina Matouše Křivky, který byl krejčí a rodina Jana Žáka, který byl šiftař.⁷⁷ Co je ale s podivem – nachází se zde mnohem větší koncentrace příjmení, která se v pozdějších pramenech již nevyskytují – např. Spěváček, Patočka, Macháček, Jindráček, atd., a naopak jen velmi malé koncentrace těch, kteří se v mladších pramenech vyskytují – např. Tomek nebo Provazník. Došlo tady od 17. století zjevně

⁷¹ L. MATUŠÍKOVÁ – Z. KUKÁNOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných dle víry z roku 1651 – Hradecko – Bydžovsko I*, Praha 2017, s. 25-36.

⁷² Toto příjmení se též vyskytuje mezi mými předky. Je vysoce pravděpodobné, že právě on byl jedním z nich. Původně pocházel z Moravska a poté koupil usedlost v Šachově, kam se se svou rodinou odstěhoval.

⁷³ I. ČADKOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Berní rula 14: Kraj Hradecký III*, Praha, 2009, s. 29-32.

⁷⁴ L. MATUŠÍKOVÁ – Z. KUKÁNOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných dle víry z roku 1651*, s. 25-36.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ I. ČADKOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Berní rula 14: Kraj Hradecký II*, s. 29-32.

⁷⁷ Šiftař byl výrobce pařeb k ručním střelným zbraním.

k jinému vývoji, proměně obyvatelstva a růstu: dnes má Zdelov přes 250 obyvatel, vlastní obecní úřad, spolkovou činnost apod.⁷⁸ Hledání důvodů tohoto stavu může být téma na další práci, každopádně dnešní okrajovost Šachova má zřejmě hlubší kořeny.

Duchovní správa na panství byla zanedbaná, přestože v blízkém městě Borohrádek byla zřízena farnost, nebyla obsazena. Neměla dostatečné možnosti na vyživování faráře, a proto zde dle svých možností sloužil častolovický farář Jan Ludvík Calicius.⁷⁹ Také v tomto ohledu došlo za několik desetiletí k změně, i pro Šachov. Nejdůležitější událostí pro obec byla v 17. století zřejmě stavba kostela Nejsvětější Trojice na místě jeho předchůdce na jižní straně vesnice. Kostel, který prošel mnoha pozdějšími změnami a od 1958 je kulturní památkou, rozhoduje zásadně o siluete a vzhledu obce, je i dominantou zdejší krajiny.⁸⁰ Byl vystavěn z kamene v letech 1692–1693 pravděpodobně stejným anonymním architektem, který navrhoval stavbu kostela sv. Michaela Archanděla v Borohrádku.⁸¹ Kdo ho nechal postavit, nevíme, půjde pravděpodobně o tehdejšího majitele panství, jímž byl Ferdinand Ludvík Libštejnský z Kolovrat (1621–1701).⁸² *Jde o jednolodní objekt obdélníkového půdorysu s trojboce uzavřeným presbytářem, na jižní straně s hranolovitou věží.*⁸³ V kostele se nacházely do válečného rekvírování tři zvony – jeden z roku 1611, druhý z roku 1557 a třetí nedatovaný.⁸⁴ V současnosti nejsme schopni říci, které zvony se v kostele stále nachází. Nachází se zde nachází jeden oltář, zasvěcený Nejsvětější Trojici, z původních tří, které byly odstraněny kvůli špatnému stavu.⁸⁵

Z hlediska správního byl kostel filiální vůči farnímu kostelu v Borohrádku. Duchovními správci tu byli borohrádečtí faráři, kteří úřadovali na faře v Borohrádku, příp. docházeli z nějaké okolní fary (nejčastěji z častolovické). Existence kostela v Šachově je doložena už mnohem dříve, někdy v polovině 14. století,⁸⁶ kdy 13. ledna 1366 zde na svůj úřad rezignoval farář Matěj a patron kostela, Matěj z Třence, do úřadu dosadil kněze Jana z Hradce Králové.⁸⁷

⁷⁸ Viz webové stránky obce Zdelov [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://www.zdelov.cz/>.

⁷⁹ L. MATUŠÍKOVÁ – Z. KUKÁNOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných dle víry z roku 1651 – Hradecko – Bydžovsko I*, s. 25-36.

⁸⁰ *Kostel Nejsvětější Trojice*, Národní památkový ústav – památkový katalog [online]. [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://lurl.cz/wKQ4i>.

⁸¹ Emanuel POCHÉ, *Umělecké památky Čech, svazek A – J*, Praha 1977, s. 104.

⁸² V. BORŮVKA, *Rodopis rodu pánů z Kolovrat*, s. 55.

⁸³ J. LUKÁŠEK, *Borohrádek*, s. 12-13.

⁸⁴ Farní úřad Borohrádek, *Kronika farního úřadu 1836–1995*, pag. 113.

⁸⁵ Tamtéž.

⁸⁶ J. LUKÁŠEK, *Borohrádek*, s. 12-13.

⁸⁷ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Jana Bartoše, inv. č. 1, kn. č. 2190, kart. č. 301, pag. 17.

Lze dokonce usuzovat, že šachovský kostel je pravděpodobně starší než kostel v Borohrádku. Z následujících století lze zmínit působení faráře Jana Josefa Lippavského (1745–1758), který zajistil pro místní kostel varhany. Koupil je od královéhradeckého kostela sv. Anny, z velké části je hradil sám.⁸⁸ První opravy se kostela dočkal až v roce 1831, kdy byla na náklady vrchnosti opravena střecha a pokryta novými taškami, kostel byl také vybělen.⁸⁹ Dne 17. května 1843 s povolením hraběte Františka Antonína Kolowrat – Libštejnského (1778–1861)⁹⁰ započala dostavba věže kostela. Ta byla dokončena 8. června t. r. a ve dvě hodiny odpoledne se konalo slavnostní vysvěcení kříže na věži s hojnou účastí lidu. Po vysvěcení byl kříž, za zvuků hudby a výstřelů, usazen na místo a neobvyklá událost pro farníky tak skončila.⁹¹ Roku 1890 nechali občané příslušní ke kostelu na své náklady a s příspěvkem⁹² hraběte Františka Lützowa (1849–1916),⁹³ věž pokrýt plechem a opatřit hromosvodem. Na začátku 20. století byl kostel v špatném stavu. Opravy se dočkal až 1935, kdy byla za podpory státu a místní sbírky, provedena kompletní oprava – kostel dostal novou omítku a věž kostela dostala střechu z červeného eternitu. Tehdejší farář Vacek zaplatil šamotovou dlažbu do kostela, nechal pozlatit oltář a opatřil mu výzdobu, z vlastních prostředků věnoval na zmiňovanou opravu přes 30 tisíc korun. Roku 1936 výše jmenovaný farář koupil do kostela pianino. O rok později nechal opět všechny oltáře pozlatit, též dal přeladit varhany a zrekonstruovat sochy.⁹⁴ Krom toho se už od 17. století v Šachově konala pravidelná procesie, a to o svátku Svaté Trojice a svátku Nanebevzetí Panny Marie. V prvním případě se šlo ke sloupu Svaté Trojice poblíž farního kostela v Borohrádku. V druhém případě pak obyvatelé šli ke sloupu Matky Boží na borohrádeckém náměstí.⁹⁵

O původu šachovského hřbitova není mnoho známo. Z jeho polohy (nachází se okolo kostela), ale můžeme soudit, že již v 17. století existoval. Právě v 17. století se hřbitovy začínají pozvolna přesouvat mimo obec. Nakonec pohřbívání okolo kostelů bylo zakázáno císařským patentem z roku 1786.⁹⁶ Bylo by nelogické zakládat nový hřbitov okolo kostela

⁸⁸ Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. 6.

⁸⁹ Tamtéž, pag. 36.

⁹⁰ V. BORŮVKA, *Rodopis rodu pánů z Kolovrat*, s. 64.

⁹¹ Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. 118.

⁹² Příspěvek činil 200 zl. z celkové částky 1 250 zl.

⁹³ Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Praha 2008, s. 585.

⁹⁴ Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. 77.

⁹⁵ Tamtéž, pag. 19 – 22.

⁹⁶ M. LENDEROVÁ – T. JIRÁNEK – M. MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*, s. 285-290.

v době, kdy se od toho upouští. Proč šachovský hřbitov zůstal ve středu obce a nebyl přesunut na okraj, jak tomu bylo zvykem, není známo.

Je zřejmé, že jak pro své správce, tak především pro obyvatele Šachova byl kostel se hřbitovem důležitým místem. V těchto místech se konaly všechny zlomové události v životě mých předků. Dá se říci, že každý život zde začínal, a to křtinami. Když dítě dosáhlo správného věku právě v tomto kostele bylo u první zpovědi a prožilo první přijímání. Po výběru vhodného partnera zde většina uzavřela svůj sňatek, který byl základním kamenem vzniku nové rodiny. Většina mých šachovských předků byla uložena, s obřadem v šachovském kostele, k poslednímu odpočinku na místním hřbitově.

Zbožnost místních se projevovala i jinými tradičními způsoby, mezi něž patří vztyčování různých křížků či božích muk. Pod Šachovem, na okraji lesa při cestě do Zdelova, stojí kamenný kříž, který se odjakživa nazývá *Šejnův kříž*.⁹⁷ Kdy přesně byl postaven, už se dnes nedá s jistotou zjistit, ovšem vzhledem k tomu, že rod jeho zakladatele vymřel na počátku 18. století,⁹⁸ je zřejmě z 17. století. S jeho vznikem se pojí dvě pověsti o lakomém zdelovském sousedovi Šejnovi, který ho musel vztyčit na místě, kam ho vždy v noci přivedl bratrův duch a nedal mu klidu, než jeho přání nerealizoval.⁹⁹ Na připevněné plechové tabulce na kříži byl nápis: *Proti duši nepřítel zbraní Tvou bud' svatý kříž, láskou ke svému Spasiteli v každém boji zvítězíš*. Když Šejnův rod vymřel, počali na jejich usedlosti ve Zdelově hospodařit Charvátovi, kteří se o kříž dobře starali. Když ale tento rod také vymřel, zůstal kříž opuštěn a chátral, opraven, resp. přestavěn do současné podoby byl až v roce 1948.¹⁰⁰ Dnes je celý z pískovce natřeného bílou barvou (i když barva už se místy olupuje) a zmíněný nápis je vyryt zlatým písmem na památníku. V horní části je vyryt pouze symbolický kříž. Originální Šejnův kříž se pravděpodobně nachází v dřevěné budce, ukrytý před přírodními vlivy za sklem, připevněné kovovou tyčí k památníku. Kříž i legendy jsou dokladem toho, jak si naši předci přivlastňovali a zpřístupňovali prostor, v němž žili.

⁹⁷ Viz Obr. 9. Šejnův kříž.

⁹⁸ Stanislav DVOŘÁK, *Pověsti Rychnovska*, Rychnov nad Kněžnou 1939, s. 109-211.

⁹⁹ Obě pověsti tamtéž.

¹⁰⁰ Farní úřad Borohrádek, *Kronika farního úřadu 1836–1995*, pag. 387.

2.3 Šachov v 18. století

Za panování Marie Terezie, v té době vlastnil panství hrabě František Josef Libštejnský z Kolovrat (1747–1825),¹⁰¹ došlo k vyhotovení tzv. Tereziánského katastru. O jeho vyhotovení rozhodl už otec Marie Terezie Karel VI. Za jeho vlády, v letech 1715–1729, bylo provedeno první mapování a za vlády Marie Terezie, v letech 1741–1757 proběhla jeho revize. Na základě výsledků revize byl vyhotoven onen Tereziánský katastr, která se stal novým základem pro výběr daní. Co se týká rustikální půdy, šlo vlastně o revizi berní ruly, která byla vyhotovena poměrně rychle, a proto obsahovala řadu chyb a nepřesností. Velkou změnou oproti berní rule bylo zmapování dominikální půdy pro účely zdanění.¹⁰²

Pokud se podíváme do edice tohoto katastru,¹⁰³ na rustikální část, zjistíme, že Šachov zde byl zpracován společně s osadou Moravsko (která je dnes součástí Zdelova), musíme tento fakt tedy vzít na vědomí. Katastr zde dohromady uvádí 16 hospodářů, z toho největší skupinu tvoří hospodáři (10) mající orná pole o velikosti mezi pěti a patnácti korci, naopak nejmenší skupinou jsou hospodáři vlastníci usedlosti do velikosti jednoho korce a usedlosti velikosti od jednoho korce do pěti korců. V obci jsou vedeni tři řemeslníci – dva tesaři a jeden bednář, i když ve fasi jich původně bylo uvedeno více. Ve spojených obcích se nacházela dvě stavení, kterým nepatřila žádná půda krom stavebního pozemku. Robotní povinnosti katastr uvádí tři druhy. První je robotní povinnost s koňským potahem, tu v obci, ale ani na panství neměl nikdo. Druhým typem je robotní povinnost s volským spřežením. Robotní povinnost s volským čtyřspřežím měli v obcích 2 osoby. S volským trojspřežím v obci neměl robotní povinnost nikdo. A co se týče pěší robotní povinnosti, tu v obci mělo dohromady 13 osob.¹⁰⁴ Co se týče dominikálu, žádné pozemky v katastru obce Šachov vrchnosti nepatřily, nicméně 6 korců polí bylo obecních, asi 3 korce polí a 2 věrtele luk byli církevní.¹⁰⁵

Pokud tedy srovnáme stav ve století sedmnáctém a ve století osmnáctém, zjistíme, že k žádným velkým změnám ve skladbě obyvatel nebo struktuře vesnice nedošlo. Nadále se zde většina obyvatel živí zemědělstvím, počet zemědělských usedlostí i řemeslných rodin je vcelku stejný. Rozloha půdy vlastněné zemědělci je u převážné části hospodářů víceméně

¹⁰¹ V. BORŮVKA, *Rodopis rodu pánů z Kolovrat*, s. 61.

¹⁰² B. LEDNICKÁ, *Sestavte si rodokmen. Pátráme po svých předcích*, s. 141.

¹⁰³ A. CHALUPA – M. LIŠKOVÁ – J. NUHLÍČEK – F. RAJTORAL (ed.), *Tereziánský katastr český, sv. 1 rustikál (kraje A – CH)*, Praha 1964.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 244–245.

¹⁰⁵ P. BURDOVÁ – D. CULKOVÁ – E. ČÁŇOVÁ – M. LIŠKOVÁ – F. RAJTORAL (ed.), *Tereziánský katastr český, sv. 3 dominikál*, Praha 1970, s. 166–167.

stejná, bohatší vlastníci jsou tu pouze dva – tato vrstva je na počet hospodářů zároveň nejmenší na celém panství. Nejvíce je tu drobných vlastníků. To koresponduje i s faktem, že Šachov (i ve spojení s Moravskem) je nejmenší obec na panství.

V 18. století zcela poprvé Šachov zaznamenán kartograficky – na tzv. Müllerově mapě Čech.¹⁰⁶ Tato (v některých vydáních kolorovaná) mapa zachycuje Čechy dosud nezasažené průmyslovou revolucí. Jan Kryštof Müller ji sestavil v roce 1720 se zřetelem na požadavky státu, který chtěl mít přehled o charakteru krajiny, umístění měst, vsí, mlýnů, atp.¹⁰⁷ Pokud se podíváme na tuto mapu, uvidíme vyobrazení terénu obce a okolí: obec s kostelem tedy stojí na kopci obklopeném lesy. Velikost písma udává, že je stavěna na stejnou úroveň s okolními obcemi jako je např. Zdelov nebo Žďár nad Orlicí, a to i přes fakt, že byla téměř o polovinu menší. Uvidíme také vyobrazení řeky Tiché Orlice, která pod Šachovem teče.¹⁰⁸

Lepší obraz Šachova ovšem nabízí její zachycení na tzv. I. vojenském mapování.¹⁰⁹ To rozběhlo v roce 1764, tedy po zahájení průmyslové revoluce a zachycuje první proměny krajiny směrem k současnému stavu. Pokud porovnáme tyto dvě mapy, které od sebe dělí necelých 45 let, zjistíme, že množství lesů v okolí bylo vykáceno. Dalším rozdílem je, krom kostela (značeného křížkem) je zakreslena přibližná poloha domů, jak odpovídalo určení mapy. Co je asi nejpodstatnější změnou oproti předcházející mapě – jsou zde zakresleny podrobně silnice a cesty, a proto nám toto mapování dává představu s jakými místy (a kterými směry) měla obec spojení. Lze říci, že obcí procházely dvě hlavní cesty – jedna z Borohrádku přes Šachov a Zdelov do Kostelce nad Orlicí a druhá, která vedla přes pole pod Šachovem do Čermné. Dle tohoto mapování v obci stálo 41 budov. Nejméně třetina z nich však budou hospodářské budovy – k roku 1790 je v obci zaznamenáno jen 29 čísel popisných.¹¹⁰ Pokud bychom chtěli však srovnat stav obce v druhé polovině 18. století s tím dnešním, nenašli bychom mnoho rozdílů, snad jen v místech, kde dnes stojí obytné domy (mezi nimi i dům naší

¹⁰⁶ Viz Obr. 2. Výřez z Müllerova mapování zobrazující obec Šachov z roku 1720.

¹⁰⁷ L. PEREMSKÁ, *Váš rodokmen krok za krokem*, s. 148.

¹⁰⁸ *Müllerovo mapování – Čechy*, sekce č. 14, Laboratoř geoinformatiky [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://1url.cz/JKMZR>.

¹⁰⁹ Viz Obr. 3. Výřez z mapy I. vojenského mapování z druhé poloviny 18. století zobrazující Šachov .

¹¹⁰ Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen, sv. 15 Königgrazer Kreis*, Praha a Vídeň 1790, s. 199. Schaller také popisuje panství Borohrádek nebo Boruhrádek. Městys má ve svém znaku městskou věž, téměř totožnou s se znakem jednoho z pražských měst – Hradčan. Leží na Tiché Orlici, 15 mil od Prahy, 3 míle od Hradce Králové a jednu míli jihozápadně od Rychnova nad Kněžnou. V obci se nachází velký zámek a farní kostel sv. Archanděla Michaela, který byl v roce 1673 přestavěn. Tam najdeme asi půl centu těžkou sochu Panny Marie, na které je štítek s tímto nápisem: *Vera effigies miraculosae B. V. Mariae Trapanensis regni Siciliae*. K panství patří obec Šachov se svým kostelem Nejsvětější Trojice, osada Moravsko, obce Zdelov a Žďár a dva dvory jménem Božetice a Chotiv.

rodiny), byl v té době ještě les. V budoucnu přibýly domy ve východní části obce, u silnice vedoucí ke Zdelovu, a domy v jihovýchodní části obce, směrem k Velké Čermné. Po výstavbě těchto domů lze považovat tvar obce za ustálený. Další změny nebo modernizace se obce v zásadě nedotkly. Mimo to, dnes se na návsi nachází rybníček, ten tu v druhé polovině 18. století také ještě nebyl.¹¹¹ Vznikl až ve 20. století.

Z významných budov v obci zmiňuje Václav Baše k 18. století v první řadě rychtu. V Šachově bývala *odjakživa* svobodná a držaná dědičně v rodě a gruntu.¹¹² Usedlost nesla označení čp. 22.¹¹³ Tento objekt byl bohužel kvůli špatnému stavu stržen, ovšem jednalo se o menší jednopodlažní stavení, z velké části postavené ještě ze dřeva. Dle legendy sem údajně císař Josef II. poslal vysloužilého vojáka Salaquarda Salaquardu, aby v kraji potíral rozmáhající se loupeže. Ten se ve vsi ubytoval u rychtáře a za to, že mu rychtář poskytl stravu a ubytování, byl navždy osvobozen od roboty. Faktem je, že na stavení čp. 22 byl v průčelí umístěn znak, který nesl bílého lva s korunkou v červeném poli, namalovaný na dřevě asi 50 cm vysokém a širokém asi 40 cm. Znak také nesl černý, těžko čitelný nápis, ze kterého se dalo přečíst SALVA GWARDIA¹¹⁴ na červené stuze.¹¹⁵ Znak pravděpodobně zanikl, když byl objekt čp. 22 zbourán, tedy někdy po roce 2011.¹¹⁶

Mezi další zařízení obce patřil dřevěný kříž, který stával proti vchodu na hřbitov, a kláda na trestání provinilců.¹¹⁷ Ta existovala ještě v roce 1820. Dle pověsti byla trestancům za malé provinění přivřena jedna ruka, za větší obě ruce, a za velké i hlava. Údajně zde stál i pranýř, ale ten byl okolo roku 1800 zničen. Tato zařízení měl Salaquarda používat místo obecní šatlavy. Už v této době tedy lze v Šachově vysledovat jistou samosprávu, která měla za úkol udržovat pořádek v obci. Předpokládáme, že dozorem nad ní byly pověřeni úředníci borohrádeckého panství.¹¹⁸

Koncem 18. století se v obci objevila další instituce, která po kostelu a rychtě rozhodovala o její svébytnosti a významu – škola. Dnes je všeobecně známo, že povinnou

¹¹¹ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy*, mapový list č. 131, Laboratoř geoinformatiky [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://1url.cz/fKMZa>.

¹¹² SOkA Rychnov nad Kněžnou, AF MNV Šachov, Kronika 1957–1959, inv. č. 47/1, kn. č. 47/1, nefoliováno.

¹¹³ Viz Obr. 8. Objekt čp. 22 – bývalá rychta .

¹¹⁴ Tzv. „salakvarda“ byla výsada udělována v průběhu 17. a 18. století. Znamenala, že v objektu nesmí být ubytovány žádné vojenské jednotky. Stejně označení nesla i osoba, která na dodržování výsady dohlížela.

¹¹⁵ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AF MNV Šachov, Kronika 1957–1959, inv. č. 47/1, kn. č. 47/1, nefoliováno.

¹¹⁶ Při snímkování Google Street View je objekt čp. 22 ještě zachycen [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://1url.cz/RKK0g>.

¹¹⁷ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č. 2463, pag. 124.

¹¹⁸ Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v Českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2007, s. 234-237.

školní docházku¹¹⁹ zavedla Marie Terezie roku 1775.¹²⁰ Ovšem samozřejmostí se to stalo až v průběhu 19. století. Vzdělávací povinnost platila pro všechny děti od 6 do 12 let, pro chlapce i dívky bez rozdílu sociálního postavení nebo vyznání.¹²¹ Farní filiální škola v Šachově byla zřízena v roce 1785 kvůli zvyšujícímu se množství školní mládeže. Mimo to mnohé vesnice (Velká Čermná, Zdelov a Moravsko, Chotiv) byly příliš vzdáleny farní škole v Borohrádku, děti docházely tedy do Šachova. Patronem zdejší školy byla vrchnost rychnovského a borohrádeckého panství. Nejprve se vyučovalo v soukromém domě, který byl k tomuto účelu pronajat. Bohužel dnes již nevíme, jaký dům to byl. První učitel dosazený vrchností byl Jan Václavík, který pobíral od vrchnosti 60 zl. Vyučoval tu až do roku 1794, kdy zemřel.¹²² Podrobněji se školou budeme zabývat až při jejím rozvoji v pozdějších letech.

Děni v 18. století v Šachově musíme pro tuto chvíli doplnit jen z kronikářských záznamů Václava Bašeho. V roce 1758 se v okolí Šachova utábořilo vojsko generála Laudona. To v obci způsobilo velký nedostatek potravin. Vojáci také odvedli většinu skotu a koní. Vzpoua sedláků roku 1775 se oblasti Rychnova nad Kněžnou v podstatě vyhnula a není známo, že by se jí místní obyvatelé nějak účastnili.¹²³

2.4 Šachov v 19. století

Jak vypadala obec v 1. polovině 19. století, se dozvídáme z borohrádeckého hesla v topografii Johanna Gottfrieda Sommera *Königreich Böhmen: statistisch – topographisch dargestellt* z roku 1836.¹²⁴ Vypovídá o tom, v jakém „mikrosvětě“ Šachováci žili. Dle tohoto popisu mělo panství 3 994 jiter a 883 sáhů, z toho bylo 2 743 jiter a 241 sáhů dominikální půdy a 1 253 jiter a 148 sáhů půdy rustikální. Krajina je zde kopcovitá, půda velmi písčovitá a v hloubce 4 až 6 sáhů velmi jílovitá. Z jihovýchodu na severozápad se panstvím táhne řeka Tichá Orlice, která se pod vesnicí Žďár nad Orlicí slévá s řekou Divokou Orlicí. Obě řeky nabízely možnost obživy rybolovem. Možnost rybolovu též nabízelo množství rybníků na panství. Místní lesy byly rozděleny do dvou revírů – Žďárského a Králského, a dohromady tvoří 1 485 jiter a 100 sáhů. Ve zdejších lesích rostou hlavně jehličnaté stromy (smrky, jedle,

¹¹⁹ Nebyla to povinná školní docházka v dnešním smyslu slova, ale byla závaznou vzdělávací povinností, tzn. že mohlo dojít k domácímu vzdělávání.

¹²⁰ „Schulpatent“ vypracoval na pokyn Marie Terezie Ignác Felbiger v průběhu roku 1774. V platnost vešel 1.1.1775.

¹²¹ M. LENDEROVÁ – T. JIRÁNEK – M. MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti. Život v 19. století*, s. 213.

¹²² Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. 180.

¹²³ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 14.

¹²⁴ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch – topographisch dargestellt*, sv. 4, Praha 1836.

modřín, atp.), a pokud zde najdeme listnatý strom, bude to s největší pravděpodobností buk nebo bříza. Dle výše zmíněného díla na panství žilo 3 054 osob. Krom katolických rodin zde žilo 11 protestantských (helvetská konfese) rodin a jedna židovská. Převládajícím jazykem je zde čeština. Hlavním zdrojem obživy obyvatel je zde zemědělství a některá povolání – např. předení lnu nebo tkalcovství. Velká část obyvatel také nalézala způsob obživy v dopravě dřeva. Vzhledem k výše uvedeným faktorům, není půda zde příliš úrodná, ovšem kromě klasických obilovin se zde produkovala zvláště chutná jablka.¹²⁵ Na začátku roku 1834 se řemeslem žilo celkem 134 osob (vč. mistrů, učňů tovaryšů a jiných pomocných pracovníků). Jednalo se např. o pekaře, sládky, hospodské, bednáře, řezníky, kloboučníky, a mnoho dalších. Co se týče zdravotnictví, pracoval zde jeden ranhojič, jeden lékárník a dvě zkušené porodní báby. Všichni byli z Borohrádku. Počet obyvatel využívající chudinskou péči zde není uveden. Spojení s okolními panstvími udržují venkovské silnice, které jsou povětšinou v dobrém technickém stavu. Stavbě nových silnic brání velký nedostatek stavebního materiálu, hlavně kamení. Nejbližší pošta se nachází v Hradci Králové, kam je pošta zaslána dvakrát týdně. Co se týče výhradně Šachova, je zde popsán velmi stručně. Šachov je obec ležící na zalesněném kopci vzdálená asi půl hodiny od Borohrádku. Žije zde jedna protestantská rodina. V obci stojí filiální kostel Nejsvětější Trojice se dvěma zvony nesoucí letopočty 1611 a 1557 a škola, oba pod patronátem vrchnosti. V katastru obce stojí myslivna, tzv. Králka.¹²⁶

Základním a díky digitalizaci přístupným pramenem pro poznání situace zvláště malých obcí (které nedisponují tak rozsáhlou pramennou základnou) jsou výstupy katastrálního mapování, které probíhalo v Čechách okolo roku 1840. Jeho výsledkem byl *Stabilní katastr*.¹²⁷

Katastr obce Šachov¹²⁸ sousedil s katastry obcí Borohrádek, Žďár, Zdelov a Velká Čermná. V císařském otisku se vyskytují 3 pomístní názvy. Některé jsou pamětníky užívány dodnes (např. Kacias nebo Velký Les), ale většina z nich se dnes již neužívá. První je *Nad vsí* a označuje pozemky s čísly 1–68. Lze říci, že se jedná o pozemky za domy stojící u hlavní cesty a lesem, který sahá až ke Žďáru nad Orlicí. Druhým názvem je naopak *Pod vsí*. Tato oblast zahrnuje pozemky označené číslem 69–222 a lze říci, že se jedná o oblast mezi Velkou Čermnou a zastavěnou částí Šachova. Poslední částí je tzv. *Velký les*, tím je označován les,

¹²⁵ Ostatně toto platí dodnes. Ekofarma Bílý Mrak produkuje jedny z nejlepších jablek v okolí.

¹²⁶ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen*, sv. 4, s. 346-350.

¹²⁷ L. PEREMSKÁ, *Váš rodokmen krok za krokem*, Brno 2013, s. 151-152.

¹²⁸ Viz Obr. 4. Výřez z mapy, pohled na zastavěné území obce v roce 1840 .

který začíná u části obce *Nad vsí* a končí u obce *Žďár nad Orlicí*. Dohromady se v obci nachází 54 stavebních pozemků. Na císařském otisku je zakresleno 65 staveb, vč. hospodářských budov. Největší část katastru obce tvoří zcela jistě jehličnaté lesy. Když pomíneme vlastnictví hraběte z Kolovrat, nejvíce pozemků tu patřilo k domu čp. 9, který v té době vlastnil Jan Petera a k domu čp. 10, který patřil Janu Slámovi a Petru Voborníkovi. Právě k čp. 10 patří nejvíce pozemků využívaných jako zelinářské zahrady. Jan Sláma byl mým přímým předkem,¹²⁹ o něm bude pojednáno v následujících částech práce.¹³⁰ V katastru obce se též nachází pozemky, jejichž majitelé žijí ve Zdelově. Nejrozsáhlejším typem pozemků v obci jsou pole a role s ovocnými stromy. Většina pozemků, které vlastní obec jsou využívány jako pastviny.¹³¹

Pokud bychom chtěli srovnat Stabilní katastr s I. vojenským mapováním, opět zjistíme, že se struktura obce mění jen rozšiřováním směrem od původního jádra. Ovšem pozorujeme poměrně velký nárůst nově postavených domů na místech vykáceného lesa. Většina staveb v obci je ještě stále postavena ze dřeva. Toto se týká opět i mých předků, velká většina z nich do Šachova přichází v průběhu 19. století a staví si domy právě na místech vykáceného lesa.

V rámci této akce byl pro obec vyhotoven *výkaz ploch stabilního katastru*.¹³² V roce 1845 měla obec celkovou výměru téměř 384 hektarů. Největší část tohoto území tvořily lesy (téměř 256 ha) a role (téměř 80 ha). Naopak nejmenšími částmi byly pastviny (přibližně 7 ha) a zeleninové a ovocné zahrady (asi 4,5 ha). Zastavěná plocha byla vyměřena asi na 1,5 ha. Znovu byly tyto výměry revidovány v roce 1945, ale stav se nijak výrazně nezměnil. Lesy tvořily přibližně 261 ha a velikost rolí narostla na 82 ha. Nicméně velikost pastvin se zmenšila na asi 2 ha, velikost zahrad narostla, a to téměř jednou tolik – na asi 8 ha. Velikost zastavěné plochy se zvýšila jen nepatrně. Z toho je patrné, že v následujícím století došlo prakticky jen k jakési proměně zemědělského charakteru obce – zřejmě k úbytku dobytka a jiných hospodářských zvířat ve prospěch vlastních „zahrad“ coby pozemků pro pěstování ovoce a zeleniny.

¹²⁹ Taktéž i Jan Petera, ovšem jeho rodina přišla do Šachova na začátku 19. století, a proto o něm v práci nebude psáno.

¹³⁰ Viz kapitola o rodině Slámových.

¹³¹ ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

¹³² Výkaz ploch stabilního katastru. Převzato z aplikace Zeměměřičský úřad – archiv [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://lurl.cz/SKLZe>.

Tato proměna bude zřejmě souviset se skutečnostmi, o nichž se zmiňuje Bašeho kronika: počala tak doba, kdy šachovští domkáři opouštěli zemědělský způsob života a nechávali se najímat jako zaměstnanci do okolních podniků – na pilu v Borohrádku nebo do Malé Čermné, kde se vyráběla dřevitá vlna. Ženy se pak nechávaly najímat do továren v Malé Čermné, Chocni a později v Borohrádku. Od konce 19. století rostl počet řemeslníků, kteří odešli pracovat do ciziny, hlavně do Rakouska.¹³³ Tyto odchody, které bude patrně nutno vztáhnout k opouštění menších obcí vůbec, pak měly možná za následek to, že v obci až do období po druhé světové válce nepřibývaly v podstatě nové usedlosti. K tomuto zlomu muselo dojít ovšem až ve 2. polovině 19. století, protože přinejmenším do začátku 50. let byl nárůst obyvatelstva celkem stabilní:

Vývoj počtu duší ¹³⁴ v obci Šachov v letech 1844–1850 ¹³⁵			
Rok	Celkem ¹³⁶	Nekatolíci	Židé
1844	288	9	–
1845	302	9	–
1846	301	8	–
1847	296	10	–
1848	326	9	–
1849 ¹³⁷	320	9	–
1850	471	9	–

Tabulka 3. Vývoj počtu duší v obci Šachov v letech 1844–1850

¹³³ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 72.

¹³⁴ Výtah z knihy Status animarum v kronice. – Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. nečíslováno.

¹³⁵ Tamtéž.

¹³⁶ Číslo zahrnuje i děti předzपovědního věku.

¹³⁷ Proč v letech 1849–1850 pozorujeme tak velký nárůst, nevíme. Může se jednat o chybu písaře, případně o chybné čtení.

Dle Sommerova výše zmiňovaného díla žila v Šachově jedna protestantská rodina.¹³⁸ Dle matrik evangelické farnosti v Klášteře nad Dědinou to byli manželé Josef Fiala a Anna Kvasničková.¹³⁹

Veřejný prostor obce se v 19. století proměňoval jen velmi pozvolna. Stále zůstávaly předchozí tradice jako vztyčování křížů. Tehdy vznikl kříž uprostřed vesnice, nedaleko filiálního kostela. Je bez Kristova vyobrazení, bez nápisu nebo letopočtu. Není známo, kdo ho pořídil, ale s největší pravděpodobností to byla obec. Původně byl dřevěný, od roku 1862 kamenný s kovovým vrchem,¹⁴⁰ a od roku 1898¹⁴¹ zdobený památník, který má na vrcholu kříž s umučeným Kristem a pamětní desku s následujícím nápisem: *Tebe ctíme, Svatý Kříži, Lůžko Pána Ježíše!*. V této podobě stojí kříž v obci dodnes.¹⁴²

Pokud se týče hlavních institucí obce, přineslo 19. století zejména rozvoj zdejší školy. V roce 1815, za faráře Jana Peikerta (1815–1819), se vrchnost začíná poohlížet po prostorách, které by lépe vyhovovaly účelům školy.¹⁴³ Původně měla být postavena zcela nová budova, ale v téže době se nabízel k prodeji dřevěný domek u kostela. A tak byl v roce 1815 zakoupen za cenu 1 500 zl. Dům byl vysvěcen biskupským vikářem Josefem Schimonem, děkanem z Týniště. Dům ležel na severní straně, naproti kostelu, měl jednu místnost jako třídu a jednu pro učitele. Škola byla slavnostně otevřena 11. ledna 1816. Měl jednu místnost pro učitele a jednu jako třídu. V nové škole jako první učitel působil Josef Schweida, který nastoupil do staré školy r. 1797. Učil až do roku 1839, kdy zemřel. Po něm nastoupil na místo učitele František Podolský z Lična. Do Šachova se přestěhoval v únoru roku 1840, kde nastoupil do svého úřadu. Brzy po svém nástupu obdržel od obce pozemek, kde založil ovocnou školku. První opravu škola prodělala v roce 1846, další opravy následovaly v letech 1853 a 1857.¹⁴⁴ Až do roku do roku 1880 zde fungovala jednotřídní škola. V tomto roce bylo rozhodnuto o výstavbě nové školní budovy.¹⁴⁵ V září roku 1881 byla otevřena nová budova školy,¹⁴⁶ která už byla dvoutřídní.¹⁴⁷ Nová školní budova (čp. 55)¹⁴⁸ měla dvě třídy, kabinet a dva byty pro

¹³⁸ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen*, sv. 4, Praha 1836, s. 349.

¹³⁹ SOA Zámorsk, SMVK, EFÚ Klášter nad Dědinou, matrika N 1834–1846, sign. R 12 – 3, pag. 159.

¹⁴⁰ Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. 133.

¹⁴¹ Tento rok je uveden na zadní straně objektu jako rok obnovy a přestavby.

¹⁴² Viz Obr. 10. Kříž u hřbitovní zdi v Šachově.

¹⁴³ Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. 180–183.

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AŠ Šachov, Kronika školy 1840–1886, inv. č. 1, kn. č. 908, pag. 37.

¹⁴⁶ Tamtéž, pag. 41.

¹⁴⁷ Povolení k otevření druhé třídy bylo vydáno v květnu 1881.

¹⁴⁸ Viz Obr. 11. Budova bývalé školy.

učitele. Stará školní budova (čp. 21) byla prodána Janu Táborskému, obchodníku z Týniště nad Orlicí v roce 1887. Po roce 1890 počet žáků prudce rostl, to si vyžádalo přistavět k budově ještě jednu místnost jako třetí třídu. Do školy docházely děti z Šachova, Moravska, Velké Čermné,¹⁴⁹ Zdelova a Chotivy.¹⁵⁰ Později bylo vyčleněno Moravsko a přiškoleny byly k čestické škole.¹⁵¹

Počet dětí docházejících do školy v letech 1840–1885	
Rok	Celkový počet dětí
1838	154 ¹⁵²
1840	155 ¹⁵³
1845	166 ¹⁵⁴
1850	188 ¹⁵⁵
1855	181 ¹⁵⁶
1860	175 ¹⁵⁷
1865	192 ¹⁵⁸
1870	152 ¹⁵⁹
1875	156 ¹⁶⁰
1880	140 ¹⁶¹
1885 ¹⁶²	178 ¹⁶³

Tabulka 4. Počet dětí docházejících do školy v letech 1840–1885

¹⁴⁹ Velká Čermná byla odškoleny v roce 1842, byla zde založena nová škola.

¹⁵⁰ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AŠ Šachov, Kronika školy 1840–1886, inv. č. 1, kn. č. 908, pag. 9.

¹⁵¹ Tamtéž, pag. 34.

¹⁵² Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. 180-183.

¹⁵³ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AŠ Šachov, Kronika školy 1840–1886, inv. č. 1, kn. č. 908, pag. 3.

¹⁵⁴ Tamtéž, pag. 7.

¹⁵⁵ Tamtéž, pag. 11.

¹⁵⁶ Tamtéž, pag. 15.

¹⁵⁷ Tamtéž, pag. 21.

¹⁵⁸ Tamtéž, pag. 29.

¹⁵⁹ Tamtéž, pag. 35.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Tamtéž, pag. 36.

¹⁶² Jde o počet žáků v obou třídách.

¹⁶³ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AŠ Šachov, Kronika školy 1840–1886, inv. č. 1, kn. č. 908, pag. 63.

Z uvedených čísel vyplývá, že počet žáků dlouhou dobu poměrně prudce stoupal. Z důvodu chybějícího materiálu nejsme schopni říci, kdy škola začala upadat, ale pokles žáků, který vedl ke konečnému uzavření školy v druhé polovině 20. století přisuzujeme úbytku obyvatelstva, které se přesunulo do měst.

Pokud budeme zjišťovat počet žáků, musíme mít na paměti, že tato čísla ukazují počet žáků, kteří byli schopni do školy docházet. Počet těch, kteří do školy reálně docházeli, mohl být nižší.¹⁶⁴ V archivním fondu velkostatku se nachází výkaz školního platu pro školní rok 1845–1846. Tento dokument uvádí 41 dětí, je dost dobře možné, že v reálu bylo šachovských dětí ještě více, neboť tento dokument uvádí jen děti, jejichž rodiče pobírají příplatek od obce. Díky těmto informacím lze odhadnout, že šachovské děti tvořili 30 % až 40 % ze všech dětí.¹⁶⁵

Je bezesporu, že otevření šachovské školy mělo pro předky nesmírný význam. Mnoho z nich nemohlo docházet do školy – v letních měsících museli pomáhat na poli a v zimních měsících byla škola v Borohrádku velmi vzdálená, tuto vzdálenost navíc umocňovalo mrazivé zimní počasí. Stavba školy jim tuto možnost nabídla alespoň mimo sezónní práce na polích.

Druhou zásadní institucí pro život každé obce, která je v 19. století v Šachově jako nová doložena, je místní hospoda. Tato hospoda se nacházela v domě čp. 23¹⁶⁶ a nesla název podle rodiny majitele, tedy „U Řeháků“.¹⁶⁷ Prvním majitelem této hospody byl Jan Řehák (1870–?), který se narodil v Šachově čp. 10 a byl synem Marie Slámové (ona sama byla dcerou Jana Slámy a Anny Vanické) a jejího prvního manžela Josefa Řeháka.¹⁶⁸ Byl tedy jedním ze vzdálenějších příbuzných mých předků. Jan jako hospodský poprvé vystupuje v roce 1897, kdy se mu narodila první dcera.¹⁶⁹ Lze tedy soudit, že hospoda mohlo být otevřena nedlouho předtím – není známo, že by předtím byla v obci nějaká hospoda, nejbližší hospoda tedy byla ve Zdelově nebo v Borohrádku. Hospoda měla vedle občerstvovacích i funkce integrační a kulturní, které byly pro život obcí důležité (budou zmíněny ještě níže). Mezi kratochvíle rozšířené mezi místními obyvateli patřila hra v karty a kulečník, na nichž se obvykle scházelo stabilní společenství obyvatel (mužů). První kulečník pořídil do hospody hostinský Jan Řehák

¹⁶⁴ Ve farní kronice se pro roky 1838–1839 nachází počet dětí schopných docházet a počet skutečně docházejících. Z těchto informací lze odhadnout, že počet skutečně docházejících dětí byl přibližně 85 %.

¹⁶⁵ SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Škola, inv. č. 510, kart. č. 13.

¹⁶⁶ Viz Obr. 12. Dům čp. 23 – bývalá hospoda U Řeháků .

¹⁶⁷ Dle vyprávění pamětníků. – Soukromý archiv, osobní svědectví O. Vitoušové.

¹⁶⁸ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika Z 1851–1915, sign. 9 – 6172, pag. 49.

¹⁶⁹ Tamtéž, pag. 135.

v roce 1905. Kulturu suplují různé zábavy, např. produkce harmonikářů. O této kratochvíli, ale kronikář píše: „ale běda uším některého takové muzikalistu poslouchati.“¹⁷⁰ Z vyprávění pamětníků víme, že po smrti Jana Řeháka převzal hospodu jeho syn František (*1898), který byl posledním soukromým majitelem podniku. I tady se později projevil odliv obyvatel do města, a hospoda je v šedesátých letech 20. století uzavřena jako prodělečná. Objekt čp. 23 stále stojí a stále patří potomkům Františka Řeháka, ovšem slouží jako rodinný dům.

Pokud jde o zásadní události 19. století, které se dotkly každé obce v (východních) Čechách, je to především zrušení poddanství roku 1848 a válka v roce 1866. O první události je v kronice pouze krátký zápis, který vypráví, jak Borohrádečtí s několika Šachováky uspořádali jakýsi alegorický průvod, kdy při vtipech a satíře naházeli robotnické nástroje do řeky.¹⁷¹ Brzy na to se začíná formovat i první samospráva, která by zajišťovala své vlastní obecní záležitosti, ale i záležitosti státu v přenesené působnosti.¹⁷² Bohužel nemáme žádné zprávy o tom, jak to bylo v Šachově se zřizováním obecních orgánů nebo prvními volbami. V rámci nově zřízené politické správy Šachov spadl pod okresní hejtmanství Rychnov nad Kněžnou¹⁷³ a soudní okres v Kostelci nad Orlicí.¹⁷⁴ Tento stav přetrval i po roce 1960,¹⁷⁵ kdy byla obec sloučena s blízkým městečkem Borohrádek a lze říci, že přetrval dodnes.¹⁷⁶ Co se týče komunikace obyvatel s okolím, byla obec stále vázaná na městečko Borohrádek. Zde byla nejbližší železniční stanice¹⁷⁷ i poštovní úřad.¹⁷⁸ Tento stav přetrval v téměř nezměněné formě dodnes. Škola zanikla roku 1976.¹⁷⁹

O prusko – rakouské válce, která byla vyhlášena 17. června 1866, se v kronice píše v souvislosti s porážkou rakouského vojska u Hradce Králové.¹⁸⁰ Vyvolalo to paniku a strach mezi obyvateli. Někteří zakopávali svůj majetek a schovávali ho v lesích. Někdo dokonce utekl i se svým dobytkem do čermenských bažinatých lesů. Většina nakonec usoudila, že

¹⁷⁰ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 192-195.

¹⁷¹ Tamtéž, pag. 19.

¹⁷² Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 297-301.

¹⁷³ *Seznam míst v království Českém z rozkazu vysokého c. kr. místodržitelství Českého na základě úředních udání sestaven*, Praha 1878, s. 326.

¹⁷⁴ Tamtéž.

¹⁷⁵ Český statistický úřad, *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005 II. díl*, Praha 2006, s. 516.

¹⁷⁶ Soudní okresy zanikly roku 1949. – Z. HLEDÍKOVÁ – J. JANÁK – J. DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích*, s. 444.

¹⁷⁷ František KRUŠINA, *O vyhledávání pozemků železničních s dodatkem „O knihách železničních“*, Tábor, 1900, s. 68.

¹⁷⁸ Antonín SVOBODA, *Rychnovsko a Kostecko: vlastivědný sborník*, Rychnov nad Kněžnou 1923, s. 51.

¹⁷⁹ *Archivní fondy a sbírky v České republice, Základní devítiletá škola 1.–5. roč. Šachov (1839 – 2976)* [online]. [cit. 2021-04-22]. Dostupné z: <https://1url.cz/XKJMV>.

¹⁸⁰ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 20-24.

nebezpečí nehrozí a vrátila se do svých domovů. Přesto, že se nějaký ozbrojený konflikt Šachovu vyhnul, vojska, která se tudy vracela, znamenala pro místní obyvatele nemalý problém. Vojáci mezi obyvatele zatáhli nakažlivé nemoci, hlavně cholery. Na konci července se vojsko zastavilo v Šachově na nocleh. Obec byla válkou zasažena méně než například přilehlý Borohrádek, který v té době zachvátil požár čtyřikrát.

Bašeho kronikářské záznamy pro 2. polovinu 19. století mají význam v tom, že jsou to zápisy pamětníka. Lze je proto využít i k poznání každodenního života v Šachově. Např. se zmiňuje o stravě místních,¹⁸¹ která obsahovala hlavně brambory a jídla z nich nebo různá jídla z mouky. Na ozvláštňení jedli Šachovští hrách, čočku nebo sušené švestky. Kyselé zelí bylo spíše vzácné (bylo drahé a málo se pěstovalo). Chleba se šetřival, v horších časech býval jen v neděli. O kávě,¹⁸² čaji¹⁸³ nebo čokoládě¹⁸⁴ místní lidé prakticky nevěděli. Maso nebo koláče se podávaly jen o pouti, posvícení nebo velkém svátku. O nějakém uzenářském zboží neměli místní lidé ani potuchy, spíše spotřebovávali mléko a výrobky z něj. Baše zmiňuje i drobné či větší milníky v životě obce, jako bylo postavení prvních kachlových kamen s plotnou,¹⁸⁵ stavba prvního vodovodu (1896),¹⁸⁶ nebo pořízení prvního psacího stolu v Šachově, který patřil právě kronikářovi (1905).¹⁸⁷ Stejně zajímavý je údaj o prvních špercích v Šachově, které se objevují v roce 1860, kdy má statkářská dcera stříbrný řetízek, náušnice a prstýnek a selský syn stříbrné hodinky s řetízem. Jména dětí nejsou přesně uvedena, ale mohlo by se jednat o některé z dětí mého předka Jana Slámy z Šachova čp. 10.¹⁸⁸ Nechybí ani informace o módě a oblékání.

Vedle každodenního života se Baše věnuje i událostem, které ho ozvláštňovaly. Pravděpodobně nejčastějšími událostmi byly pro místní obyvatele svatby. Ty, pokud to poměry dovolovaly, bývaly okázalé. Nechyběla hudba, tanec a zpěv. Další pravidelnou událostí bylo posvícení, po kterém následovala taneční zábava. Mezi nejoblíbenější a nejnavštěvovanější akce patřily taneční zábavy pořádané v hospodě místním hostinským. Baše píše, že místní zábavy byly známé široko daleko pro svou divokost. Údajně se v okolí

¹⁸¹ Tamtéž, pag. 108-109.

¹⁸² Káva se zde začíná konzumovat až po válce s Pruskem.

¹⁸³ Čaj se tu objevuje až po roce 1875.

¹⁸⁴ K masovějšímu rozšíření čokolády dochází až po roce 1900.

¹⁸⁵ Tamtéž, pag. 116.

¹⁸⁶ Tamtéž, pag. 120.

¹⁸⁷ Tamtéž, pag. 116.

¹⁸⁸ Tamtéž, pag. 112.

říkalo: *Jdi do Šachova na posvícení, dostaneš jistě!*¹⁸⁹ Ze zvláštních zvyků nutno zmínit tzv. házení kozla (místní ho nazývali i janská, věneček nebo zástěrková) a stínání kohouta.¹⁹⁰ První souvisel s masopustem, kdy se na střechu hospody vynesl obvykle mladý kozel, jemuž byly humorným způsobem vyčteny jeho přestupky, byl nad ním vynesen ortel a kozel byl shozen dolů ze střechy. Kozel pád obvykle přežil, ale dole ho zapíchl řezník. Krev chytal do sklenky a účastníci si z ní připíjeli. Maso bylo upraveno co nejlépe a snědno při zábavě. Tato zábava byla roku 1870 zakázaná jako nehumánní. Podobné stínání kohouta se nedělo mečem, tuto úlohu zastával cep, který byl pro tuto funkci speciálně vyhrazen. Kohoutovi byly opět vyčteny jeho hříchy a vynesen ortel smrti, následně byl svázán a položen na zem, kde se ho následně dobrovolníci se zavázanýma očima snaží zasáhnout. Pokud dotyčný dobrovolník neuspěl, což se stávalo velice často, zaplatil pokutu muzikantům, kteří k tomu hráli, a vystřídal ho jiný. Později byl kohout nahrazen, např. vycpanou králičí kůží. Na motivy tohoto zvyku spolek ochotnických divadelníků v roce 1921 na návsi sehrál komedii, která nesla název *Soud nad kohoutem*.¹⁹¹

Tyto a podobné události jistě nějakým způsobem musely zasáhnout i život mých předků, ačkoliv o tom nejsou přímé záznamy.

2.5 Šachov v 1. polovině 20. století

Územní vývoj a rozsah obce se v podstatě zastavil ve 2. polovině 19. století. Přestože pro období mezi lety 1900–1945 nemáme za současné situace k dispozici mapu, můžeme tento závěr učinit na základě tzv. státní mapy z roku 1954, zachycující stav jen o několik let mladší.

Uvedenému odpovídá i vývoj počtu šachovských domů v třicetiletích před a po roce 1900, kdy dokonce ve 20. letech 20. století dochází k úbytku čtyřech starších budov:

¹⁸⁹ Tamtéž, pag. 182.

¹⁹⁰ Tamtéž, pag. 193.

¹⁹¹ O divadelních ochotnících je psáno v kapitole následující kapitole.

Vývoj počtu domů dle sčítání lidu v letech 1869–1930 ¹⁹²							
Počet domů	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
	54	54	55	54	54	54	50

Tabulka 5. Vývoj počtu domů dle sčítání lidu v letech 1869–1930

Pokud bychom chtěli srovnat stav se *stabilním katastrem*, který je téměř o sto let starší, opět neuvidíme žádnou výraznou změnu v poloze domů. Jedinou výraznou změnou, která nás, jak se říká, „praští do očí“ je nová budova školy (otevřena v roce 1881), která stojí na bývalé obecní pastvině. Bohužel nejsme schopni porovnat změny po vizuální stránce – nevíme, zda byli domy přestavěny na zděné nebo zda na místech některých hospodářských budov nestojí nový obytný objekt. Stejně tak nejsme schopni zmapovat využívání nebo pozemků, příp. změny v jeho vlastnictví.

Podobně tomu je i s obyvatelstvem. Trvalý pokles od 80. let 19. století zesiluje okolo roku 1900, úbytek do začátku 30. let činí přes 70 obyvatel, což činí zhruba třetinu někdejšího stavu. Příčiny odchodů z obce byly naznačeny v předchozí kapitole. V souvislosti s tím klesá i počet obyvatel jednoho domu. Tento fakt potvrzuje i úbytek mnohočlenných a vícegeneračních rodin. Tuto teorii nám mohou potvrdit i sčítací operáty pro obce Šachov v letech 1870–1921.

Vývoj počtu obyvatel dle sčítání lidu v letech 1869–1930 ¹⁹³							
Počet obyvatel	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930
	313	330	325	311	288	259	240

Tabulka 6. Vývoj počtu obyvatel dle sčítání lidu v letech 1869–1930

Co dále ale můžeme říct – udržely se pomístní názvy používané již před sto lety, a dokonce se pomístní názvy ještě rozšířily.¹⁹⁴ Nadále se udrželi názvy jako *Velký les*, *Nad vsí*

¹⁹² Český statistický úřad, Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011 [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <https://url.cz/Dz7FH>.

¹⁹³ J. RŮŽIČKOVÁ – J. ŠKRABAL, *Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005*, Praha 2006, s. 490.

nebo *Pod vsí*, nicméně dle k nim přibyl ještě název *Kuchyňka*, což bylo označení louku přiléhající k hájovně Králce, ovšem dle dokumentu sepsaného v roce 1940 tehdejší starostou Antonínem Hanušem bylo pomístních názvů mnohem více. Dle tohoto dokumentu byla obec rozdělena na dvě části – *Horní konec*, který sahal od budovy školy (čp. 55) směrem k Borohrádku a *Dolní konec*, to byla část obce u lese směrem ke Zdelovu (tato část zahrnovalo např. domy čp. 37, 26 nebo 34). *Záseky* byla blíže nespecifikovaná oblast v lese mezi Šachovem a Zdelovem, tento les vedoucí ke Zdelovu místní pojmenovali *Kočičí hrady*. Silnice vedoucí do Velké Čermné nesla název *Podílina* a les, který na hranicích katastru obcí Šachov a Velká Čermná se jmenoval *Březina*. Pokud bychom se podívali ze Šachova směrem na silnici vedoucí do Velké Čermné, viděli bychom velké pole, které dříve bylo rybníkem. Toto místo nese (a jako jedno z mála označení ho od pamětníků lze slyšet dodnes) označení *Kacias*. S tímto místem souvisí další pomístní název, a to *Loviště – patočina*. To je označení bývalé struhy vedoucí z tohoto rybníka, tato struha je v oněch místech dodnes patrná. Pozemky nad oním *Kaciasem* nesou označení *Vinice*, neboť se tam v dávné minulosti pěstovalo víno. Toto pěstování vína dokládá pouze tento název. Písemné doklady pravděpodobně neexistují. Pozemkům vedoucím ke splavu na řece Orlici se říká *Na Přímu*. I na současné mapě bychom našli označení *Štěpnice*, je to označení pro kopec na západní straně obce, který býval osázen obecním stromovím. Již Johann Sommer ve své knize zmiňuje pěstování velkého množství jabloní na panství.¹⁹⁵ *Maříkův důl* byla blíže nespecifikovaná oblast v lese u Zdelova, kam místní chodili pro hlínu na vyspravování kachlových kamen. Nejvyšší bod obce se označoval názvem *U Hruštiček*, neboť zde kdysi stávaly staré hrušně.¹⁹⁶

Zásadní událostí, která ovlivnila život nejen v Šachově, byla samozřejmě I. světová válka. Bašeho pamětní kniha v souvislosti s ní uvádí zejména přímé dopady, které měl konflikt na obyvatelstvo, jako např. že na podzim roku 1914 je nařízeno přihlásit zásoby obilí, sena a mouky¹⁹⁷ a již v březnu 1915 se začínají objevovat potíže s nedostatkem potravin.¹⁹⁸ Citelný nedostatek potravin se stále prohlubuje a začátkem roku 1915 je zrekvírován masný skot.¹⁹⁹ Na konci roku je za asistence četnictva zrekvírováno kovové nádobí.²⁰⁰ V říjnu roku

¹⁹⁴ ÚAZK, AF Mapa evidence nemovitostí 1 : 2 880 – Čechy (1960–1990), sign. B5/1.

¹⁹⁵ J. G. SOMMER, *Das Königreich Böhmen*, sv. 4, Praha 1836, s. 348.

¹⁹⁶ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pomístní názvy 1940, inv. č. 2, kart. č. 301.

¹⁹⁷ Tamtéž, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 43.

¹⁹⁸ M. MICHLOVÁ, *Byli jsme a budem aneb česká každodennost 1914–1918*, s. 104.

¹⁹⁹ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 44.

²⁰⁰ Tamtéž, pag. 45.

1916 byly z obce odvezeny první brambory.²⁰¹ Mnoho lidí ale své skutečné zásoby této potraviny zapřelo. V říjnu 1917 byl z šachovské kostelní věže odvezen zvon zvaný umírák.²⁰² Kdy, a zda vůbec, se na věž vrátil právě tento zvon s jistotou nevíme. V soudobé literatuře nejsou zvony blíže popsány. Radostnou novinu o konci války přinesl do obce 28. října 1918 Jan Řehák z čp. 23, který byl v té době v Chocni u příbuzných a za obchodem. Velká část obyvatel se narychlo sešla v hostinci a k oslavě vzniku republiky majitelé zbraní vypálili slavnostní salvu.²⁰³ Dne 29. října v Borohrádku proběhla velkolepá oslava se slavnostními bohoslužbami a zpěvem, které se zúčastnilo mnoho šachovských obyvatel. Dne 8. listopadu 1918 večer byly spáleny všechny předměty připomínající Habsburky nebo Rakousko – Uhersko (obrazy, prapory, atp.).²⁰⁴

Válka oficiálně skončila 11. listopadu 1918, ale obyvatelé se ještě dlouho vypořádávali s problémy, které způsobily válečné rekvizice. Mnoho lidí přišlo o své blízké. Na ruském bojišti se někdy v roce 1915 ztratil František Kubík (*1887).²⁰⁵ V roce 1915 umírá na ruském bojišti Josef Kamenický (*1878),²⁰⁶ v Šachově nechal manželku Josefu (*1882) rozenou Jedlinskou, která byla sestrou mé praprababičky Anny, vdané Kubíkové, a 3 nezaopatřené děti. Stejný osud potkal i bratra mé druhé praprababičky Josefý, vdané Provazníkové, Josefa Khindla ²⁰⁷ (*1878), který zemřel na italské frontě v roce 1916. Před válkou žil v Častolovicích, kde také nechal manželku Marii a 3 nezaopatřené děti. Mezi místními legionáři byl i bratr mé praprababičky, vojín Rudolf Kindl (*1894), obuvník z Velké Čermné.²⁰⁸ V únoru 1915 ²⁰⁹ byl povolán ke 30. zeměbranceckému pluku ve Vysokém Mýtě, který koncem února odešel na ruské bojiště. V září 1915 byl u Lucka zajat. Neví se, kdy přesně vstoupil do legií, ale v roce 1916 už je veden jako legionář. Dne 1. května 1918 se samovolně vzdalil od jednotky. Nějaký čas byl veden jako nezvěstný, poté byl ze seznamu vyškrtnut. Od té doby je veden jako dezertér.²¹⁰ Jeho další osud je neznámý.

²⁰¹ Tamtéž, pag. 48.

²⁰² Tamtéž, pag. 49.

²⁰³ Tamtéž, pag. 166-167.

²⁰⁴ Tamtéž, pag. 169.

²⁰⁵ Pravděpodobně se jedná o legionáře Františka Kubíka, který byl 18. března 1915 zraněn a zajat, ovšem nezemřel. Přihlásil se do legií a roku 1920 se vrátil do Československa. – *VÚA* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/soldier/18738678>.

²⁰⁶ *VÚA* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/soldier/18723388>.

²⁰⁷ Ve vojenských zápisech je jméno již počestněné na „Kindl“.

²⁰⁸ *VÚA* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/soldier/19280027>.

²⁰⁹ *VÚA* [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/soldier/18725579>.

²¹⁰ Josef JUZA, *Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou*, sv. 2, Rychnov nad Kněžnou 1998, s. 312.

Kronikářské záznamy dokládají, že život Šachova za 1. republiky se nesl v obvyklém duchu své doby, se všemi odrazy velkých událostí (jako byla poválečná krize²¹¹ nebo obecní volby spojené s častým střídáním členů zastupitelstva²¹²), ale i těch běžných, jako jsou požáry usedlostí.²¹³ Pro poznání mých předků má význam návrat šachovských legionářů v průběhu let 1919–1921. Jeden z bratranců byl desátník Václav Fous (*1886), strojní zámečnick v Holicích.²¹⁴ Po vyhlášení mobilizace byl v červenci roku 1914 povolán ke 30. zeměbraneckému pluku ve Vysokém Mýtě a odešel na ruské bojiště, kde byl ještě t. r. zajat u obce Komárov. Do legií se zapsal v Omsku v červenci 1918. Po válce nastoupil v dubnu 1920 na loď do vlasti, domů dorazil v červnu.²¹⁵ Dalším z bratranců, kteří se zúčastnili 1. světové války jako legionáři byl svobodník František Kubík (*1887), obuvník z Velké Čermné.²¹⁶ V rámci mobilizace narukoval v červenci roku 1914 k pluku č. 18 v Hradci Králové a už v srpnu 1914 se svou jednotou odjel do oblasti Karpat. V březnu 1915, v bojích u Gorlice, byl zraněn (byla mu prostřelena ruka) a zajat. Po úplném zotavení se v červenci 1917 zapsal do legií. V boji u města Ulfa byl v červenci 1918 opět zraněn, ale i z tohoto zranění se zcela zotavil a k jednotce se vrátil ještě koncem roku 1918. V květnu roku 1919 měl konflikt se svým velitelem a byl pro neuposlechnutí rozkazu předán vojenskému soudu. Ten ho odsoudil ke dvěma měsícům tuhého žaláře. Po propuštění byl přeložen k jiné jednotce a opět se vrátil do bojů. V dubnu 1920 se nalodil na cestu domů, aby se mohl vrátit k manželce Františce a svým třem dětem. V srpnu 1920 dorazil do Prahy, kde dostal ocenění za vzorné plnění svých povinností a byl povýšen do hodnosti svobodníka. Po demobilizaci pracoval jako pomocník u dráhy.²¹⁷ Legionářem se stal i Františkův mladší bratr Josef (*1895), dělník ze Šachova.²¹⁸ Do rakouské armády nastoupil v březnu roku 1915. Sloužil u 18. pěšího pluku v Hradci Králové, s ním byl poslán na ruské bojiště, kde v prostoru obce Rovno²¹⁹ padl do zajetí. Žádost o přijetí do legií podal v červenci 1917 a již v srpnu je zapsán. Do vlasti dorazil v červnu roku 1920.²²⁰

²¹¹ SOkA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 175-177.

²¹² Např. 1920 – Tamtéž, pag. 178.

²¹³ 1932 – Tamtéž, pag. 251.

²¹⁴ VÚA [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/soldier/19256129>.

²¹⁵ J. JUZA, *Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou, svazek 2*, s. 177.

²¹⁶ VÚA [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/soldier/19291324>.

²¹⁷ J. JUZA, *Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou, svazek 2*, s. 378-379.

²¹⁸ VÚA [online]. [cit. 2020-10-16]. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/soldier/19291324>.

²¹⁹ Rovno, nebo jinak Rivne, je město ležící na západě Ukrajiny. Též se vyznačuje velkou koncentrací české menšiny.

²²⁰ J. JUZA, *Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou, svazek 2*, s. 379.

Šachov patřil spíše mezi malé obce, čemuž – vedle již dříve zmiňovaných zvyků či slavností – odpovídal i jeho společenský život. Proto ho do značné míry minula i vlna zakládání různých spolků, příznačná pro české země v 2. polovině 19. a 1. polovině 20. století.²²¹ Hlavním představitelem tohoto typu institucí v Šachově byli zdejší divadelníci dokládající, že zejména po vzniku československého státu se divadelnická ochotnická činnost rozvíjí v nebyvalých rozměrech.²²² Šachovský spolek ochotnického divadla byl založen v květnu roku 1919²²³ jako prostředek pro vzdělávání. Mezi zakládající členy patřili: kronikář Václav Baše, čp. 35; Jan Provazník st., čp. 37; Jan Řehák, čp. 38; Josef Morávek, čp. 39 a Josef Forejtek z čp. 40.²²⁴ Zakládající schůze valné hromady se konala 27. května 1919 v hostinci U Řeháků. Do spolku vstoupilo celkem 35 osob a předsedou byl zvolen Josef Morávek.²²⁵ První hra, kterou spolek zahájil svou činností a zároveň oslavil jeden rok samostatného státu, byl *Návrat českého legionáře* od Karla Fořta, se hrála na jevišti, které bylo za 100 Kč vypůjčeno z Malé Čermné 26. října 1919.²²⁶ Hra nakonec spolku vydělala 596 Kč.²²⁷ Vlastní jeviště si spolek pořídil až v roce 1921, do provozu bylo uvedené 23. října dramatem *Zvony*. Jeviště bylo hrazeno z veřejných sbírek mezi obyvateli Šachova a okolních obcí.²²⁸ Jeviště bylo postaveno v sále místního hostince U Řeháků a bylo rozhodnuto, že mimo sezónu ho bude uskladňovat majitel hospody Jan Řehák.²²⁹ Nevíme přesně, kdy spolek zanikl. Poslední zápis schůze spolku se datuje k 28. únoru 1944.²³⁰ V letech 1919–1940 spolek odehrál téměř 70 her²³¹ a uspořádal bezmála 40 kabaretních večerů.²³² V tomto spolku byli velice činní i někteří moji předci, jak o tom bude o pojednáno v dalších částech práce.

Nejbližší Sokolská tělovýchovná jednota se nacházela v Borohrádku. Nemáme zatím zprávy o tom, zda zde působili i nějací obyvatelé Šachova. Nicméně Šachov ve sportovních

²²¹ Srov. M. LENDEROVÁ – T. JIRÁNEK – M. MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*, s. 343-354. Po celé 19. století byly spolky významnou součástí života běžných lidí. Bylo to dobrovolné setkávání lidí se stejným zájmem, kde si vyměňovali zkušenost a rady. Šlo tedy i o formu vzdělávání, i přes to, že původním účelem spolků byla hlavně relaxace.

²²² Zdeněk ZÁHRADNÍK, *Amatérské divadlo Podorlicka*, in: Divadlo Podorlicka, Rychnov nad Kněžnou 1983, s. 33-34.

²²³ Soukromý archiv, jednací protokoly 1919–1935, s. 160.

²²⁴ Tamtéž, s. 7.

²²⁵ Tamtéž, s. 1.

²²⁶ Tamtéž, s. 160-161.

²²⁷ Tamtéž, s. 5.

²²⁸ Tamtéž, s. 160-161.

²²⁹ Tamtéž, s. 162.

²³⁰ Soukromý archiv, jednací protokoly 1935–1944, nestránkováno.

²³¹ Tamtéž, jednací protokoly 1919–1935, s. 193-194.

²³² Tamtéž, s. 190-192.

aktivitách nijak nezaostával. Po druhé světové válce zde vzniklo družstvo amatérských fotbalistů, kde působil jeden z mých předků – Jaroslav Provazník (*1911).²³³

V Borohrádku též působil sbor dobrovolných hasičů. Na toto téma byla napsaná kniha s názvem *100 let požárního sboru Borohrádek*.²³⁴ Nemůžeme s jistotou říci, zda ve spolku působil nějaký Šachovák, u většiny jmen není psáno odkud byla, ale je vysoce pravděpodobné, že zde nějakí působili. U pár jmen bydliště uvedeno je, a ne všichni jsou z Borohrádku (nachází se zde obyvatelé např. z Čičové nebo Malé Čermné). Archivní fond požárního sboru není možné prostudovat kompletně, část ještě není zpřístupněna.

Druhým aktivním spolkem ve vsi byla tzv. Rolnická kolaturní jednota. Mnoho informací o tomto spolku nevíme, snad sdružoval místní věřící. S jistotou můžeme jen říci, že spolek zanikl v roce 1922 a své jmění daroval kostelu.²³⁵

Události II. světové války se Šachova hmatatelně dotýkaly od roku 1941, kdy se v Borohrádku a okolí utvořila odbojářská skupina, která už ve stejném roce zaznamenala první zatčení – v listopadu je zatčen Bohuslav Kubec, starosta Malé Čermné, později umučen v Mauthausenu.²³⁶ V důsledku této skutečnosti hajný Frosch z Borohrádku zastřelil nejdříve svou manželku a pak sebe. Ukrývali tajnou vysílací stanici a celkově byli velmi činní v odboji. Další zatýkání následovalo o Vánocích roku 1944, někteří byli ještě počátkem roku 1945 odvezeni do koncentračních táborů, včetně borohrádeckého vrchního četnického strážmistra Jana Tylchrtu. V únoru 1944 Borohrádkem procházelo asi 700 německých vojáků, kteří se nastěhovali i do soukromých bytů. O rok později tudy směrem na Horní Jelení procházeli Němci s ruskými zajatci. Místní obyvatelé se snaží zajatce podpořit, jak jen mohli, a hlavně – jak dozorcí dovolili.²³⁷ Dne 30. března 1945 ve 20:45 přistáli parašutisté, gestapo přijelo, až když parašutisté zmizeli. Tím pádem tato akce neměla žádné následky a nebyl nikdo zatčen. Po celou válku probíhaly v okolí Borohrádku sabotáže na dráze – srážka vlaků u Častolovic, vykolejení vlaku u Týniště.²³⁸

Dne 4. května 1945 přinesl kurýr zprávu, že se konec války blíží. Dne 5. května, v 8:15, vešli na obecní úřad v Borohrádku Josef Baborák a Jindřich Šrámek. Prohlásili zde jménem

²³³ Viz Obr. 14. Fotografie amatérských fotbalistů.

²³⁴ Jiří BUŠEK a kol., *100 let požárního sboru Borohrádek*, Pardubice 1980.

²³⁵ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č. 2463, s. 185.

²³⁶ Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995, pag. 83.

²³⁷ Tamtéž, pag. 84.

²³⁸ Tamtéž, pag. 85.

Národního výboru, že se ujímají vlády. Po dramatickém vyjednávání zástupců odboje s místní německou posádkou okupanti 7. května ráno Borohrádek opustili.²³⁹ Z šachovských rodáků válce za obět' nepadl nikdo. Vzhledem k tomu, že tu nežili žádní obyvatelé židovské, ani německé národnosti, byla obec ušetřena takových útrap, jako byly represe a likvidace jedněch či místní nadvláda druhých.

²³⁹ Tamtéž, pag. 85-88.

3. Původ rodiny v obci Šachov

Život lidí se v dřívější době točil prakticky celý okolo církve, od kolébky až do hrobu. Jedním z nejdůležitějších církevních úkonů v životě člověka byl křest. Teprve pokřtěné dítě se stalo členem křesťanské společnosti, proto mohl být proveden i nouzový křest bábou, pokud hrozilo, že dítě zemře. Svátost křtu byla v podstatě pro všechny vrstvy stejná, jen výběr kmotrů byl jistým ukazatelem společenského postavení rodiny. Křest samozřejmě doprovázela i hostina.²⁴⁰

Jedním ze základních církevních aktů byl sňatek.²⁴¹ S ním se pojilo mnoho tradic. Je nutné mít na vědomí, že výběr potencionálního partnera byl lokálně omezen.²⁴² Až do druhé poloviny 19. století nebylo výjimkou, že se budoucí manželé téměř neznali. Ovšem i dlouho poté byl brán ohled na majetkové poměry a společenské postavení snoubenců. Pokud se snoubenci obdrželi souhlas ke sňatku, následovaly zásnuby. Před samotným svatebním obřadem došlo k trojímu ohlášení.²⁴³ Čas mezi zásnubami a svatebním obřadem byl nesmírně důležitý pro sepsání svatební smlouvy, která určovala množství majetku, které každý ze snoubenců přinesl do manželství. Svatební obřad byl plný rituálů a zvyků.²⁴⁴ I pro obyvatele vesnice byl svatební průvod velkou podívanou.²⁴⁵

I smrt byla velice úzce spojená s církví, umírání mělo svá pravidla a neslo s sebou i spoustu rituálů.²⁴⁶ Průměrný lidský věk byl krátký a dětská úmrtnost obrovská,²⁴⁷ lidé brali smrt jako běžnou součást života. Velmi dlouhou dobu se pečovalo spíše o duši (to bylo právě úkolem církve) než o zdraví.²⁴⁸

Pro zpracování genealogické části si autorka vybrala jednu z nejstarších rodin na panství, rodinu Bozetickou. K výběru této rodiny vedlo několik faktorů poměrná neobvyklost příjmení, jeho nositelé žijí v obci dodnes, dokazuje letitost šachovských kořenů autorky a

²⁴⁰ M. LENDEROVÁ – T. JIRÁNEK – M. MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*: s. 184.

²⁴¹ Od roku 1868 byl povolen i civilní sňatek, ale do 1. světové války je jejich množství zanedbatelné.

²⁴² Snoubenci obvykle pocházeli z jednoho, případně z vedlejšího farního obvodu

²⁴³ Snoubenci byli zpravidla ohlašováni třikrát (mohl jim být udělen dispens a byli ohlášení jednou za třikrát) ve farnostech, kde se narodili, resp. byli pokřtěni. Kazatel oznámil jejich úmysl vzít se během tří po sobě jdoucích církevních svátků a ověřil tak, že sňatku nestojí v cestě žádné překážky.

²⁴⁴ Mezi nimi např. výměna prstenů, zpověď snoubenců nebo požehnání rodičů.

²⁴⁵ M. LENDEROVÁ – T. JIRÁNEK – M. MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*, s. 155-167.

²⁴⁶ Umírající se měl smířit se světem, ze kterého odcházel, tedy vyzpovídat se, sepsat závěť, aj. – Tamtéž, s. 273.

²⁴⁷ V první polovině 19. století do roka zemřelo okolo 25 % všech živě narozených dětí.

²⁴⁸ M. LENDEROVÁ – T. JIRÁNEK – M. MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti*, s. 272-275.

v neposlední řadě učebnicově demonstruje některé genealogické jevy jako např. ztrátu předků – tedy, že jedna osoba se vyskytuje v rodokmenu na více místech. Reálný počet předků je pak ve výsledku nižší, někdy i mnohonásobně. Tento jev můžeme pozorovat hlavně v malých obcích, což je přesně náš případ.²⁴⁹ Tato rodina také pěkně ilustruje, jak se na malém panství rody větvyly a propojovaly.

Rodinná historie je zpracována na základě archivních a editovaných pramenů. Nejstarší část historie rodiny byla zpracována na základě edic *Soupisu poddaných dle víry z roku 1651*²⁵⁰ a edice *Berní ruly*.²⁵¹ V soupisu poddaných lze zjistit náboženskou skladbu rodin, jména jejich členů a povolání osob uvedených v seznamu. Z berní ruly můžeme zjistit složení vesnice a velikost majetku zdejších obyvatel. Pro zpracování předmatričního období jsou obecně možnosti omezené a u těchto editovaných pramenů je velkou výhodou, že jsou vedeny právě pro tuto dobu. Zde zapsaná příjmení lze spojit s pozdějšími příjmeními uvedených v matrikách, nicméně nikdy si nemůžeme být stoprocentně jisti, že jde o přímé předky. Zbytek genealogické části byl zpracován na základě archivních pramenů. Mezi nimi byly pozemkové knihy uložené ve fondu Velkostatek Borohrádek a matriční knihy především z fondu Sběrka matrik východočeského kraje. Oba soubory jsou uloženy ve Státním oblastním archivu v Zámrsku. Pozemkové knihy²⁵² nám daly představu o majetkových poměrech rodin a rodové posloupnosti, která z nich byla sestavena v předmatričním období. Matriční knihy²⁵³ se ve farnosti dochovaly od roku 1700. Z těchto pramenů můžeme vyčíst mnoho informací – mezi nimi např. datum narození, svatby nebo úmrtí, povolání předků nebo jména kmotrů či svatebních svědků. Povolání kmotrům či svědků, pokud je uvedeno, nám může poskytnou určitou představu o příslušnosti předků k sociální vrstvě (vysoce postavený zámecký úředník obvykle nechodil za kmotra dětem „obyčejného“ domkáře z malé vsi). Některé využitě

²⁴⁹ Jarmila KREJČÍKOVÁ – Tomáš KREJČÍK, *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*, Praha 1987, s. 201–202.

²⁵⁰ L. MATUŠÍKOVÁ – Z. KUKÁNOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných dle víry z roku 1651 – Hradecko – Bydžovsko I*, Praha 2017.

²⁵¹ I. ČADKOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Berní rula 14: Kraj Hradecký III*, Praha, 2009.

²⁵² SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Kniha purkrechtní vsi Šachova (1666) 1701–1805, inv. č. 287, kn. č. 287, Pozemková kniha obce Šachova (1752) 1805–1884, inv. č. 288, kn. č. 288.

²⁵³ Tamtéž, SMVK, EFÚ Klášter nad Dědinou, matrika N 1834–1846, sign. R 12 – 3, FÚ Borohrádek, matrika NOZ 1700–1725, sig. 9 – 1, matrika NOZ 1725–1776/1779, sign. 9 – 2, matrika NOZ 1776/1779–1784, sign. 9 – 3, matrika NOZ 1779/1784–1796, sign. 9 – 4, matrika NOZ, Borohrádek, 1796–1833, sign. 9 – 5, matrika NOZ, Šachov, 1796–1833, sign. 9 – 7, matrika N 1834–1850, sign. 9 – 11, matrika N 1851–1915, sign. 9 – 6172, matrika N 1851–1889, sign. 9 – 3837, matrika O 1834–1855, sign. 9 – 12, matrika Z 1834–1886, sign. 9 – 3844, FÚ Týniště nad Orlicí, matrika O 1784–1869, sign. 168 – 3968, FÚ Rychnov nad Kněžnou, matrika Z 1908–1912, sign. 142 – 6065.

matriční knihy jsou stále ještě uloženy na Městském úřadě v Borohrádku,²⁵⁴ příp. jiných městských úřadech.²⁵⁵ Vzhledem ke skutečnosti, že se povětšinou jednalo o tzv. „neživé“²⁵⁶ údaje, nebyl s jejich zpřístupněním problém. Z archivních pramenů byla dále využita kronika Václava Bašeho²⁵⁷ z fondu Archiv obce Šachov uložená ve Státním okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou. Poskytla nám kusé doplňující informace o důležitých událostech v životě předků (např. požár stavení čp. 10). Pátrání po rodových kořenech je dále doplněno výřezy z map – např. Müllerova mapa Čech,²⁵⁸ I. vojenské mapování²⁵⁹ nebo císařské otisky stabilního katastru.²⁶⁰ Z těchto materiálů zjistíme dobovou polohu a vzezření vesnice. V indikačních skicích vyhotovených v rámci stabilního katastru už lze vyčíst i jména jednotlivých majitelů usedlostí a pozemků. Samotné skici ovšem v práci využity nejsou. Údaje získané z kronik a mapových pramenů je nutné dát do souvislostí s informacemi psanými v první části práce (dějiny obce, vzhled obce, atd.). Díky tomu minulost předků získává výraznější obrys. Pro druhou polovinu 19. století a první polovinu 20. století nám představu o rodinných skladbách v obci poskytlo sčítání lidu uložené ve fondu Okresní úřad Rychnov nad Kněžnou taktéž ve Státním okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou. V praktické části práce z něho byli čerpány jen kusé údaje, ale v předchozích částech práce byl hojně využit.

Vedle veřejně dostupných pramenů byly využity i prameny ze soukromého archivu autorky. Mezi nimi dokumenty, které z určité části nahrazovaly matriční knihy stále uložené na matričních úřadech. Dále fotografie a jednací protokoly divadelních ochotníků z let 1919–1945. Tyto protokoly nám poskytly informace o činnosti předků ve spolku (mnozí zde působili). Podobný materiál má pro genealogii význam hlavně proto, že není nikde jinde dochován často se smrtí rodinného příslušníka zaniká. V práci též bylo využito vyprávění

²⁵⁴ Městský úřad Borohrádek, matrika O 1859–1949 Šachov, č. 29, matrika Z 1887–1949 Šachov, č. 41, matrika Z 1950–1964 Šachov, sv. 1, matrika Z 1887–1896 Zdelov, č. 42.

²⁵⁵ Městský úřad Rychnov nad Kněžnou, matrika O pro OÚ Rychnov nad Kněžnou 1926–1943, č. 55, matrika Z pro okresní úřad Rychnov nad Kněžnou, matrika Z, č. 17.

²⁵⁶ Jde o matriční zápisy, kterým již uplynula zákonem daná ochranná lhůta (u matriky narozených 100 let, u matriky oddaných 75 let a u matriky zemřelých 30 let).

²⁵⁷ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č. 2463.

²⁵⁸ *Müllerovo mapování – Čechy*, sekce č. 14, Laboratoř geoinformatiky. [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://1url.cz/JKMZR>.

²⁵⁹ *I. vojenské (josefské) mapování – Čechy*, mapový list č. 131, Laboratoř geoinformatiky. [online]. [cit. 2021-04-04]. Dostupné z: <https://1url.cz/fKMZa>.

²⁶⁰ ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

pamětníků, především autorčiny babičky a dědečka, které je v audio podobě uloženo v autorčině archivu.²⁶¹

3.1 Rodina Bozetická

Ani kniha Dobravy Moldanové, ani kniha Antonína Kotíka o příjmení „Bozetický“ nemluví. Kotík ovšem uvádí příjmení „Božetický“, které dávají do souvislosti s místním názvem Božetice.²⁶² Božetice byl dvůr na panství Borohrádek, je tedy pravděpodobné, že obě příjmení mají stejný základ a místní původ.

Z toho důvodu tuto rodinu na panství můžeme doložit již v nejstarších pramenech. V *edici berní ruly* (1654) je zapsán Jiřík Božetický.²⁶³ Tuto osobu však není možné na základě dochovaných pramenů propojit s rodem.²⁶⁴ Prvním Bozetickým, kterého je možné s rodem bezpečně spojit, je Lukáš Bozetický. Ten v roce 1691 koupil chalupu od Mikuláše Hromka za 42 kop grošů. Dle gruntovní knihy k domu patřila sekera, motyka, lopata, hnojní vidle, kohout a dvě slepice.²⁶⁵ Zda byl Mikuláš Lukášovým příbuzným nevíme, neznáme ani jméno Lukášovy manželky. V roce 1723 dům i všechno výše uvedené zařízení převzal jeho syn Lukáš za sumu 42 kop grošů. Dle výše zmíněného pramene Jiří pravidelně platil svým sourozencům – s jistotou tedy lze říci, že Lukáš měl sestry Dorotu, Mariannu, Annu, Kateřinu, Lidmilu a bratry Jana a Jiřího.²⁶⁶

Jeho synem byl Jiří Bozetický,²⁶⁷ který po svatbě s Kateřinou Kučerovou koupil dům jejího otce za 90 kop grošů. Jako příslušenství k domu Jiří získal hnojné vidle, lopatu, motyku, kohouta a dvě slepice.²⁶⁸ Jak již bylo zmíněno, Jiří si dne 23. srpna 1720 v Šachově bral Kateřinu, dceru Jana Kučery ze Šachova.²⁶⁹ Jiří a Kateřina měli společně třináct dětí. Jiří Bozetický nakonec zemřel dne 8. února 1760 v Šachově. Byl pohřben na místním

²⁶¹ Osobní svědectví O. Vitoušové a J. Vitouše ze dne 25. prosince 2020. V podobě audio nahrávky v archivu autorky.

²⁶² Antonín KOTÍK, *Naše příjmení*, Praha 1894, s. 135.

²⁶³ I. ČADKOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Berní rula 14: Kraj Hradecký III*, Praha, 2009, s. 30.

²⁶⁴ V soupisu poddaných dle z roku 1651 je zapsán Jiří Božetický. Je pravděpodobné, že se jedná o tutéž osobu, ale jméno je chybně zapsáno nebo přečteno. – L. MATUŠÍKOVÁ – Z. KUKÁNOVÁ – M. ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných dle víry z roku 1651 – Hradecko – Bydžovsko I*, Praha 2017, s. 34.

²⁶⁵ SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Kniha purkrechtní vsi Šachova (1666) 1701–1805, inv. č. 287, kn. č. 287, fol. 1.

²⁶⁶ Tamtéž, fol. 2-3v.

²⁶⁷ Pravděpodobně se narodil krátce před rokem 1700.

²⁶⁸ SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Kniha purkrechtní vsi Šachova (1666) 1701–1805, inv. č. 287, kn. č. 287, fol. 21v-23r.

²⁶⁹ Tamtéž, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika O 1700–1725, sig. 9 – 2, pag. 189.

hřbitově.²⁷⁰ Pokračovatelkami rodu byly dvě z jeho dcer Kateřina a Rosálie. O Rosálii bude pojednáno v samostatné kapitole.

Výše popsaní předci patřili k nižší třídě – byli to drobní zemědělci, což je pro předky mé rodiny typické a tato „tradice“ přežívala ještě velice dlouho. Taktéž to odpovídá i charakteru obce popsanému v 2. kapitole.

²⁷⁰ Tamtéž, matrika Z 1725–1779, sign. 9 – 2, pag. 561.

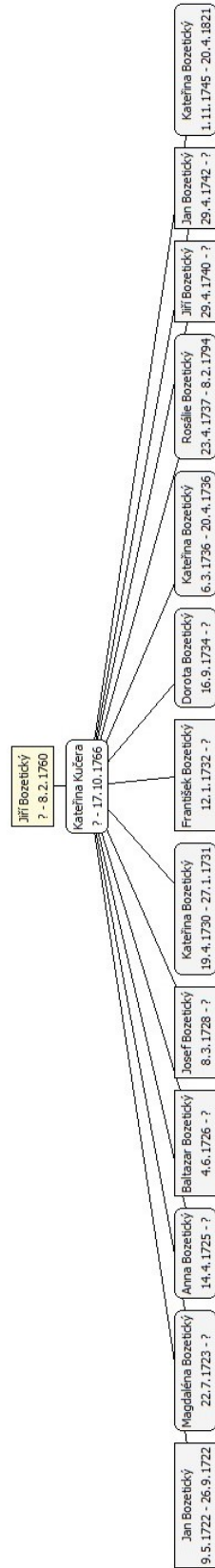

Schéma 1. Rozrod rodu Jiřího Bozetického

3.2 Rodina Slámová a Hloušková

V předchozí podkapitole bylo řečeno, že pokračovatelkami rodu byly dvě dcery. V případě této podkapitoly to bude dcera Rosálie, která se narodila 23. dubna 1737.²⁷¹ Jejím prvním manželem se stal Jan Sláma (1729–1780), kterého si vzala 16. listopadu 1758 v Šachově.²⁷² Právě on převzal domek, i s veškerým příslušenstvím, svého tchána za 90 kop grošů.²⁷³ Manželům Slámovým se v manželství narodilo osm dětí. Poté, co Jan v roce 1780 zemřel, Rosálie se vdala znovu za Jana Václavka (1758–1812) z Borohrádku. Pár měl svatbu 17. listopadu 1782 v Borohrádku.²⁷⁴ Vzhledem k vysokému věku Rosálie v manželství nenarodili žádné děti. Rosálie zemřela 8. února 1794 v Šachově.²⁷⁵ Klíčovými postavami rodu byly dvě děti Jana a Rosálie – syn Vojtěch, o kterém je psáno v této kapitole, a dcera Dorota, o které je také psáno v této kapitole, ovšem o něco později.

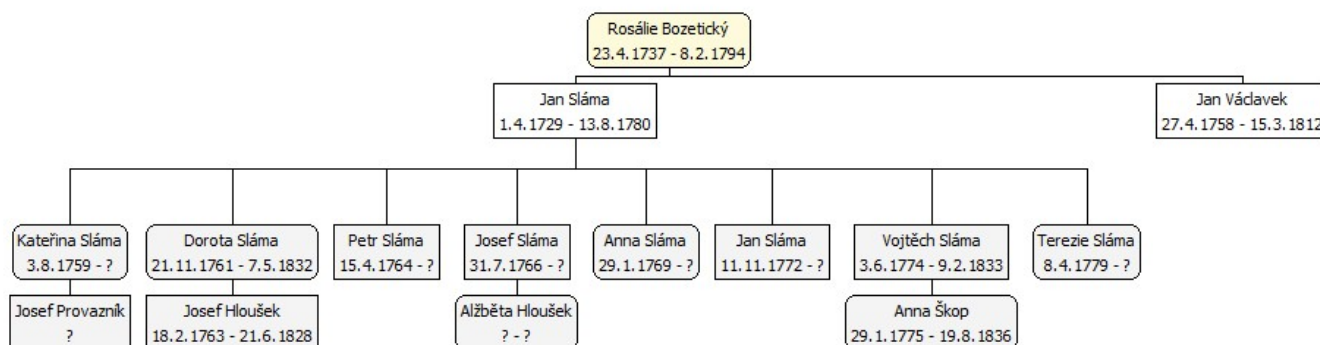

Schéma 2. Rozrod rodu Rosálie Bozetické (*1737) a Jana Slámy (1780)

Pokračovatelem rodu byl Vojtěch Sláma, který domek převzal v roce 1803 dle poslední vůle své matky Rosálie za 105 kop grošů s tím, že vyplatí své sourozence. Dále byl povinen zde zřídit výminek pro svého otčíma Jana Václavíka a odvádět mu naturální dávky v podobě tří věrtelů žita, věrtel prosa a na své náklady mu měl osít jeden záhon ze vlastní zahradnické živnosti. Vedle uvedených dávek mu byly vyhrazeny pozemky k užívání. Vedle výše zmíněného měl majitel domu robotní povinnost, která činila dva dny. Dále majitel platil peněžní dávky, a to na svatého Jiří a na svatého Havla, 2 zl. a 43 kr., dále odváděl 9 přádel a

²⁷¹ Tamtéž, matrika N 1725–1776, sign. 9 – 2, pag. 79.

²⁷² Tamtéž, matrika O 1725–1779, sign. 9 – 2, pag. 335.

²⁷³ Tamtéž, AF Velkostatek Borohrádek, Kniha purkrechtní vsi Šachova (1666) 1701–1805, inv. č. 287, kn. č. 287, fol. 21v-23v.

²⁷⁴ Tamtéž, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika O 1779–1784, sign. 9 – 3, pag. 324.

²⁷⁵ Tamtéž, matrika Z 1784–1796, sign. 9 – 4, pag. 15.

14 slepic.²⁷⁶ Vojtěch Sláma se narodil 3. června 1774 údajně ve Zdelově²⁷⁷ čp. 10.²⁷⁸ Tento dům byl dle stabilního katastru²⁷⁹ v porovnání s ostatními domy v obci poměrně velký, též k němu náleželo i větší množství pozemků. Rodina se proto pravděpodobně nějaký čas živila prodejem zeleniny. Tento dům stojí u hřbitova,²⁸⁰ v poměrně nezměněné formě v obci dodnes a patří potomkům tohoto rodu.²⁸¹ Vojtěch si za manželku vzal Annu (1775–1836), dceru Jakuba Kryštofa Škopa z Borohrádku. Svatba se konala 12. září 1796 v Borohrádku.²⁸² Manželům se narodily čtyři děti. Vojtěch zemřel 9. února 1833 v domě čp. 10, kde prožil celý život. Jako příčina smrti byla uvedena vodnatelnost.²⁸³

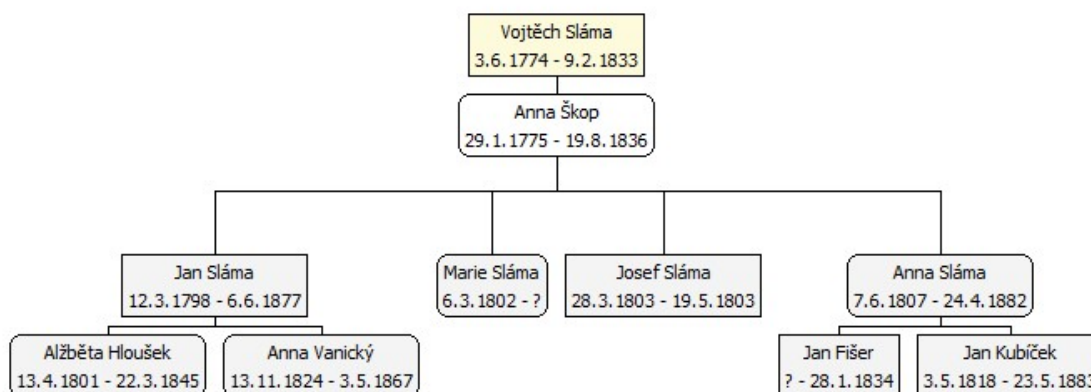

Schéma 3. Rozrod rodu Vojtěch Slámy (*1774)

V pokračování rodu následuje jejich první syn Jan, který se narodil 12. března 1798 v domě čp. 10.²⁸⁴ Jeho první sňatek byl s Alžbětou (1801–1845), dcerou Františka Hlouška, domkáře ze Zdelova čp. 31, a to dne 25. listopadu 1829 v Šachově.²⁸⁵ Jan a Alžběta spolu měli šest dětí. Když Janův otec v roce 1833 zemřel, byl dům čp. 10 v hodnotě 290 zl. a 34 kr.

²⁷⁶ Tamtéž, AF Velkostatek Borohrádek, Pozemková kniha obce Šachova (1752) 1805–1884, inv. č. 288, kn. č. 288, fol. 34r-35v.

²⁷⁷ V matričním zápisu je místo narození uvedeno jako Zdelov, pravděpodobně se jedná o chybu a měl tam být Šachov. Údajné číslo domu ve Zdelově je čp. 10 a rodina žila v Šachově čp. 10. Stejně tak v případě otce – je uveden František, ale žádný František Sláma se v té době v matrice nevyskytuje a jedná se o velice pravděpodobně chybu.

²⁷⁸ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1725–1776, sign. 9 – 2, pag. 443.

²⁷⁹ Viz Obr. 17. Výřez z mapy Stabilního katastru zobrazující budovy patřící k čp. 10.

²⁸⁰ Viz Obr. 18. Výřez ze současné mapy zobrazující čp. 10.

²⁸¹ Viz Obr. 19. Poloha domu čp. 10 v současnosti .

²⁸² SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika O 1796–1833, sign. 9 – 5, pag. 2.

²⁸³ Tamtéž, matrika Z 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 23.

²⁸⁴ Tamtéž, matrika N 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 3.

²⁸⁵ Tamtéž, matrika O 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 13.

přířknut právě jemu s povinností vyplatit své sourozence.²⁸⁶ Alžběta zemřela 22. března 1845 na plicní tuberkulózu²⁸⁷ a Jan byl nucen si najít novou manželku.

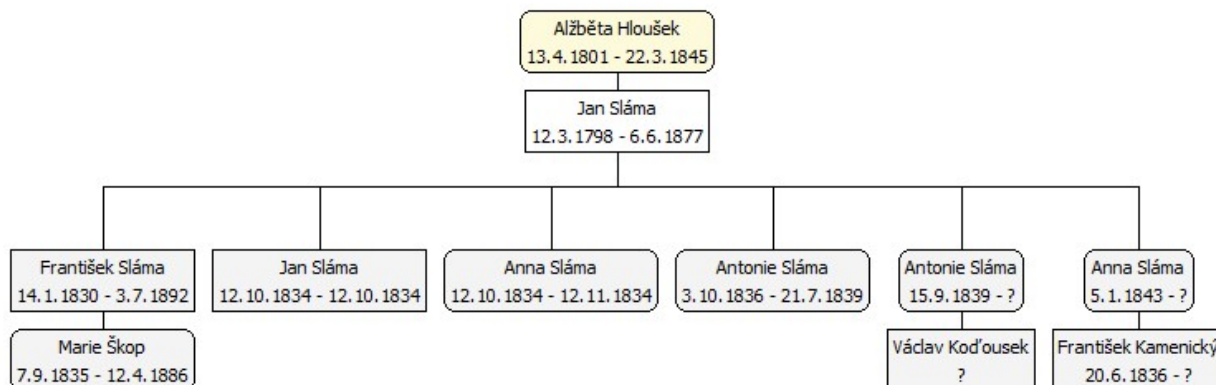

Schéma 4. Rozrod rodu Jana Slámy (*1798) a Alžběty Hlouškové

Tou se stala o více než 25 let mladší Anna (1824–1867), dcera Jana Vanického z Dlouhé Louky čp. 5.²⁸⁸ Oženil se s ní 24. října 1845.²⁸⁹ Svatba se konala v Dlouhé Louce. Svatební smlouva²⁹⁰ byla sepsána již v srpnu roku 1845 a vyrovnávala majetky obou snoubenců – Jan Annu uvedl jako spoluvlastníci usedlosti čp. 10 a pozemků k ní náležejících. Nicméně Anna do manželství přinesla věno ve výši 240 zlatých. Jan měl s druhou manželkou celkem osm dětí. Jan přežil i svou druhou manželku. Po Annině smrti byl dům a pozemky rozdělen mezi Jana a jejich děti.²⁹¹ Jan sám zemřel 6. června 1877 v čp. 10 zemřel. Jako příčina úmrtí byla uvedena dušnost.²⁹² Rodina celý život prožila v domě čp. 10. Za jeho života, roku 1830, vyhořel chlév a stodola domu.²⁹³

²⁸⁶ SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Pozemková kniha obce Šachova (1752) 1805–1884, inv. č. 288, kn. č. 288, fol. 155-156v.

²⁸⁷ Tamtéž, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika Z 1834–1886, sign. 9 – 3844, pag. 100.

²⁸⁸ Dlouhá Louka, část obce Lípa nad Orlicí je malá vesnička, kde trvale žije asi 25 obyvatel. Obě vesnice jsou od sebe vzdáleny asi 8 km.

²⁸⁹ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Týniště nad Orlicí, matrika O 1784–1869, sign. 168 – 3968, pag. 41.

²⁹⁰ Regulace právních záležitostí novomanželů pomocí svatebních smluv byla typickým institutem ještě na počátku 20. století. Lze předpokládat, že takové smlouvy byly uzavírány běžně i mezi ostatními předky, jenže se ne vždy zachovaly.

²⁹¹ SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Pozemková kniha obce Šachova (1752) 1805–1884, inv. č. 288, kn. č. 288, fol. 156r-158v.

²⁹² Tamtéž, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika Z 1834–1886, sign. 9 – 3844, pag. 136.

²⁹³ SOKA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9. kn. č.2463, pag. 57.

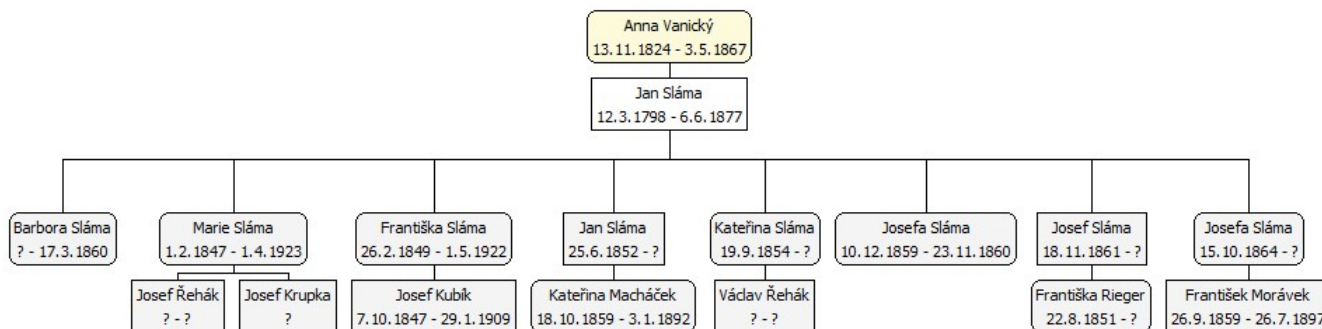

Schéma 5. Rozrod rodu Jana Slámy (*1798) a Anny Vanické

Další osobou, která je pro sledování rodové linie klíčová, byla jeho dcera Františka. Ta se narodila 26. února 1849 v domě čp. 10.²⁹⁴ Dne 14. listopadu se vdala za původně nemanželského syna Antonína Kubíka²⁹⁵ a Marie Morávkové,²⁹⁶ který se jmenoval Josef (1847–1909). Před sňatkem spolu měli syna, po svatbě se jim narodilo ještě šest dětí. Josef živil rodinu jako nádeník a domkář. Bohužel propadl alkoholu, který se mu stal osudným. Zemřel ve věku 61 let dne 29. ledna 1909 v Šachově čp. 33.²⁹⁷ Jako příčina smrti byla zapsána arterioskleróza a alkoholismus.²⁹⁸ Františka svého manžela přežila téměř o 15 let a zemřela 1. května 1922 v domě s čp. 33. Bylo jí 73 let a jako příčina smrti bylo uvedeno stáří.²⁹⁹

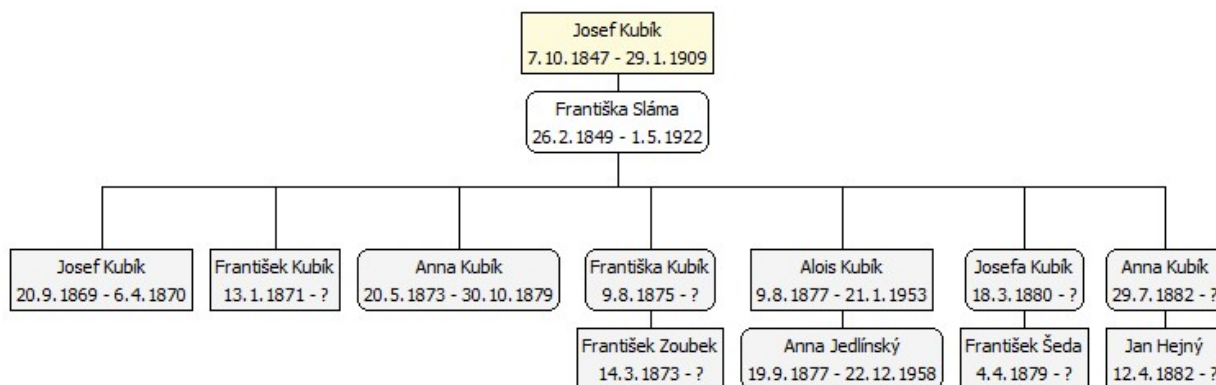

Schéma 6. Rozrod rodu Josefa Kubíka (*1847)

²⁹⁴ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1834–1850, sign. 9 – 21, pag. 188.

²⁹⁵ Rodina Kubíková je původem z Vamberka. Město Vamberk je vzdáleno necelých 15 km.

²⁹⁶ Rodina Morávková je původem ze Zhoře, což je část obce Němčice v okrese Svitavy vzdálená asi 35 km.

²⁹⁷ Viz Obr. 22. Dům čp. 32 v roce 2019.

²⁹⁸ Městský úřad Borohrádek, matrika Z 1887–1949 Šachov, č. 41, pag. 31.

²⁹⁹ Tamtéž, matrika Z 1887 – 1949, Šachov, č. 41, pag. 42.

Posledním mužským předkem mé rodiny z rodu Kubíkových byl Alois. Ten se narodil 9. srpna 1877 v Šachově čp. 33³⁰⁰ a vyučil se obuvníkem. Také jeho manželkou se stala místní dívka. Jmenovala se Anna (1877–1958) a byla dcerou zedníka Františka Jedlinského³⁰¹ a Marie Tomáškové z Šachova čp. 37.³⁰² Sňatek se konal 24. září 1901 v Šachově.³⁰³ Aloisovi a Anně se narodilo celkem devět dětí. Alois žil celý život v Šachově. Zemřel ve svém domě čp. 17.³⁰⁴ To se stalo 21. ledna 1953.³⁰⁵ Byl pohřben na hřbitově v Šachově.

³⁰⁰ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1851–1915, sign. 9 – 6172, pag. 71.

³⁰¹ Rod Jedlinských byl původně z malé podhorské obce s názvem Pěčín.

³⁰² Rod Tomáškových byl původem z obce Hoděčín, který byla součástí spojených panství Hoděčín – Neděliště. Nachází se nedaleko Častolovic.

³⁰³ Městský úřad Borohrádek, matrika O 1859–1949 Šachov, č. 29, pag. 37.

³⁰⁴ Viz Obr. 29. Alois a Anna Kubíkovi s dcerou Anežkou a vnoučaty.

³⁰⁵ Městský úřad Borohrádek, matrika Z 1950–1964 Šachov, sv. 1, pag. 6.

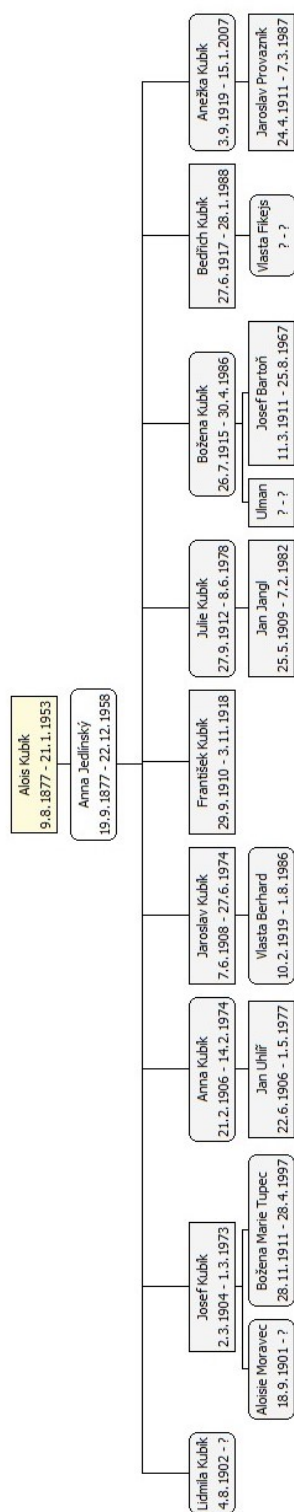

Schéma 7. Rozrod rodu Aloise Kubíka (*1877)

Jejich dcera Anežka Kubíková³⁰⁶ se narodila 3. září 1919. Vdala se za Jaroslava Provazníka (1911–1987) dne 17. června 1939³⁰⁷ a z náboženských důvodů se sňatek konal na okresním úřadě v Rychnově nad Kněžnou. Anežka byla katolička a Jaroslav patřil k církvi československé.³⁰⁸ Páru se narodilo celkem šest dětí včetně mé babičky. Do zdejší školy Anežka nastoupila v září roku 1925 a patřila spíše mezi horší studenty, dvakrát i propadla, i když v posledních letech studia se podstatně zlepšila. Školu opustila v červnu 1933. V době od roku 1936 do roku 1939 působila ve spolku ochotnického divadla. Jaroslava si vzala na okresním úřadě v Rychnově nad Kněžnou v roce 1939. Anežka zemřela v pozhnaném věku 87 let v nemocnici v Opočně dne 15. ledna 2007,³⁰⁹ kde byla kvůli úrazu (zlomenině krčku), který si způsobila pádem. Pohřbena byla v rodinném hrobě společně s rodiči a manželem.

Jak bylo řečeno výše, další klíčovou osobou byla Dorota, dcera Jana Slámy a Rosálie Bozetické. Ta se narodila 21. listopadu 1761.³¹⁰ Vdala se za chlapce jménem Josef Hloušek (1763–1828) z nedaleké osady Moravsko. Snoubenci měli svatbu 13. října 1782 v Moravsku.³¹¹ Z manželství vzešlo celkem pět dětí. Před koupí domku v Šachově rodina žila nejprve v Moravsku čp. 3, než Josef koupil domek čp. 32, žili v různých podnájmech v Šachově. Její manžel v roce 1827 koupil od obce domek za 40 zlatých domek čp. 32. Pokud bychom ho chtěli srovnat s usedlostí čp. 10, nacházel se nedaleko,³¹² ovšem byl o mnoho menší a nepatřilo k němu mnoho pozemků. Dům čp. 32 se nachází u hlavní silnice, nedaleko vjezdu do obce ze směru od Borohrádku,³¹³ ale stavebními úpravami byl jeho vzhled od základů změněn.³¹⁴ S tímto domem se pojily tři dny roboty a každoroční daň 2 zl. do obecní pokladny.³¹⁵ Dům po jeho smrti v roce 1828 zdědila jeho dcera Anna.³¹⁶ Dorota svého

³⁰⁶ Viz Obr. 30 Anežka Kubíková, vdaná Provazníková (*1919 – 2007).

³⁰⁷ Městský úřad Rychnov nad Kněžnou, matrika O pro OÚ Rychnov nad Kněžnou 1926–1943, č. 55, s. 437.

³⁰⁸ Dnes nese název Církev československá husitská. Církev vznikla v roce 1920, a právě v této době evidujeme masivní přechody katolíku na tuto víru. Dnes je církev v úpadku a pomalu zaniká. Jedná se o čistě národní, resp. českou církev (malé množství věřících najdeme ještě na Slovensku).

³⁰⁹ Soukromý archiv rodiny, úmrtní list.

³¹⁰ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1725–1776, sign. 9 – 2, pag. 223.

³¹¹ Tamtéž, matrika O 1779 – 2784, sign. 9 – 3, pag. 323.

³¹² Viz Obr. 4. Výřez z mapy, pohled na zastavěné území obce v roce 1840 .

³¹³ Viz Obr. 21. Výřez ze současné mapy zobrazující čp. 32.

³¹⁴ Viz Obr. 22. Dům čp. 32 v roce 2019.

³¹⁵ SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Pozemková kniha obce Šachova (1752) 1805–1884, inv. č. 288, kn. č. 288, fol. 94r.

³¹⁶ Tamtéž, fol. 97r-98v.

manžela přežila o necelých pět let, zemřela 7. května 1832 v domku čp. 32 na sešlost věkem.³¹⁷

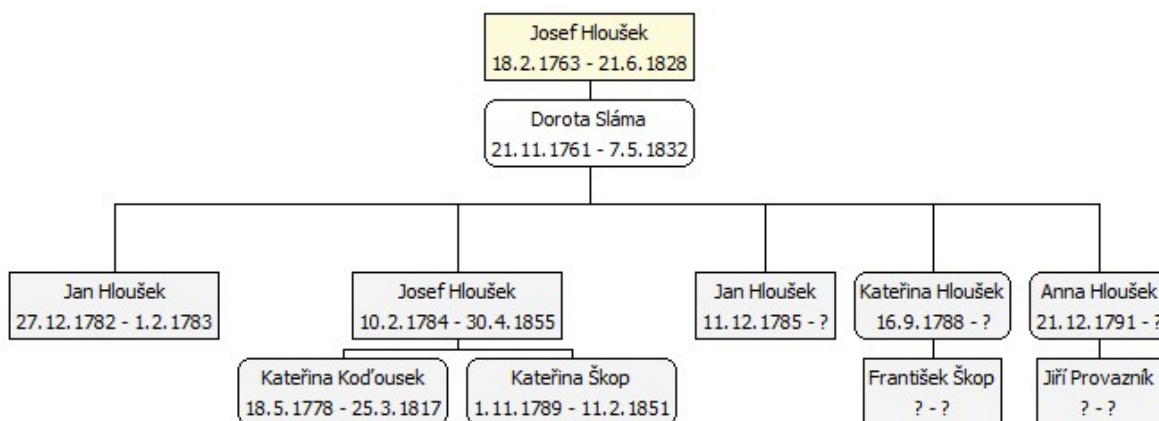

Schéma 8. Rozrod rodu Josefa Hlouška (*1763)

Rod pokračoval synem nesoucím opět jméno Josef, který se narodil 10. února 1784 v domě čp. 9.³¹⁸ Josef se poprvé oženil s Kateřinou (1778–1817), dcerou Tomáše Kod'ouska a jeho manželky Anny z Borohrádku. Svatba se konala 4. září 1803 v Šachově.³¹⁹ Josef a jeho první manželka Kateřina měli dohromady šest dětí. Poslední syn Vojtěch se narodil 8. března 1817.³²⁰ Kateřina bohužel už 25. března³²¹ zemřela na následky porodu chlapce. Josef zůstal na malé děti sám, proto se znovu oženil.

³¹⁷ Tamtéž, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika Z 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 23.

³¹⁸ Tamtéž, matrika N 1776–1784, sign. 9 – 3, pag. 79.

³¹⁹ Tamtéž, matrika O 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 2.

³²⁰ Tamtéž, matrika N 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 28.

³²¹ Tamtéž, matrika Z 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 11.

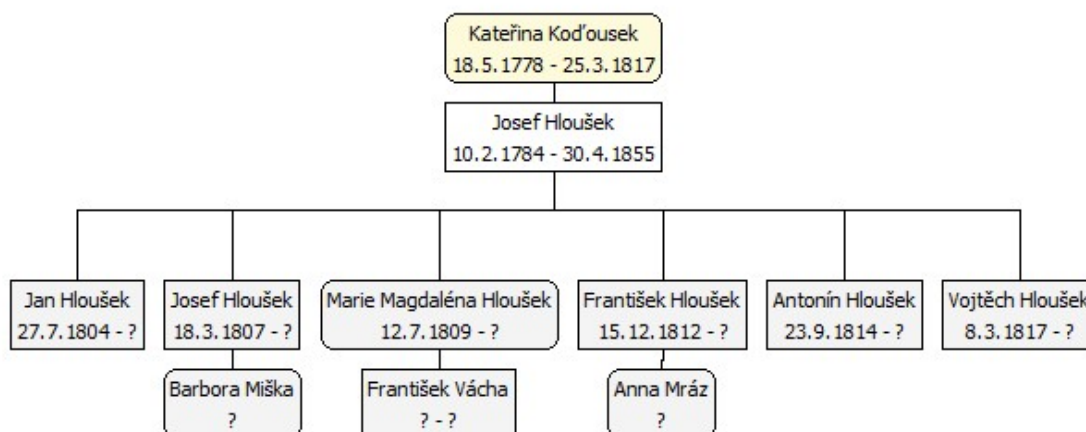

Schéma 9. Rozrod rodu Josefa Hlouška (*1784) a Kateřiny Kodřouskové

Vzal si Kateřinu (1789–1851), dceru Michala Škopa ze Žďáru nad Orlicí. Snoubenci dostali od vrchnosti povolení k sňatku v srpnu 1818³²² a svatba samotná se konala 13. září.³²³ Se svou druhou manželkou měl dohromady dalších šest dětí. Josef zemřel v domě čp. 17³²⁴ 30. dubna 1855 na stáří ve věku 71 let.³²⁵

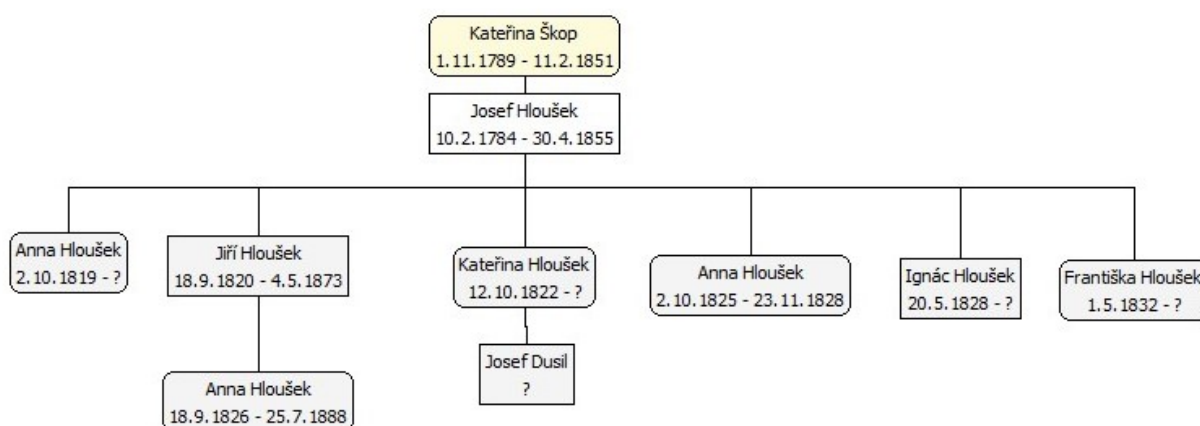

Schéma 10. Rozrod rodu Josefa Hlouška (*1784) a Kateřiny Škopové

³²² Tamtéž, AF Velkostatek Borohrádek, Kniha povolení 1817–1825, inv. č. 19, kn. 119, pag. 10.

³²³ Tamtéž, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika O 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 7.

³²⁴ Viz Obr. 27. Chalupa čp. 17 v roce 2011 .

³²⁵ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika Z 1834–1886, sign 9 – 3844, pag. 114.

Pokračovatelem rodu se stal syn Jiří z druhého manželství. Narodil se 18. září 1820 v Šachově čp. 7.³²⁶ V roce 1850 se oženil s Annou Hlouškovou (1826–1888) ze Šachova. Jejich společný život a pokračování rodu je popsáno výše v této kapitole. Jiří zemřel ve věku 52 let na souchotiny, a to dne 4. května 1873 v domě čp. 17.³²⁷

Z hlediska osudu a tvaru rodin se výše uvedené ničím nelišily, spíše naopak reprezentovali typické lidi své doby (mnohapočetné rodiny, častá úmrtí v mladém věku, několikanásobné sňatky, atd).

3.3 Rodina Václavkova

Mezi mé předky se dostala i další z dcer Jiřího Bozetického, a to výše zmíněná. Kateřina. Ta se narodila 1. listopadu 1745 v Šachově.³²⁸ Společně s ní se přesuneme do blízké vesnice jménem Zdelov. Zde si 24. září 1774 vzala Jiřího Václavka (1749–1822).³²⁹ Pár zde žil celý život a měli dohromady čtyři děti. Kateřina zemřela na stáří ve věku 75 let dne 20. dubna 1821 ve Zdelově čp. 57.³³⁰ Je typické, že život tehdejších lidí se omezoval na velmi malý geografický prostor, tedy jejich rodnou obec a obce v bezprostřední blízkosti, resp. na celé panství, pokud bylo menší (což je i náš případ). V tomto případě byla vzdálenost Šachov – Zdelov necelé 2 km.

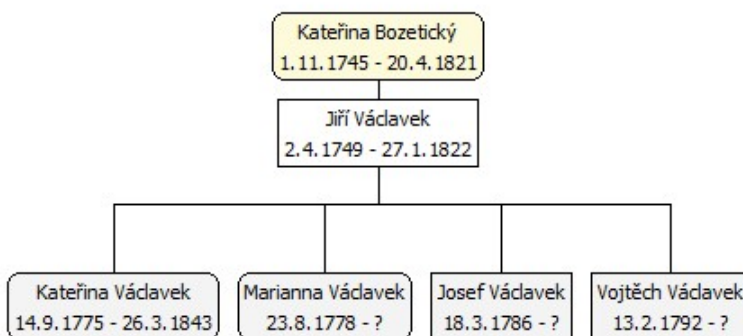

Schéma 11. Rozrod rodu Kateřiny Bozetické (*1745)

³²⁶ Tamtéž, matrika N 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 34.

³²⁷ Tamtéž, matrika Z 1834–1886, sign. 9 – 3844, pag. 131.

³²⁸ Tamtéž, matrika N 1725–1776, sign. 9 – 2, pag. 127.

³²⁹ Tamtéž, matrika O 1725–1779, sign. 9 – 2, pag. 382.

³³⁰ Tamtéž, matrika Z 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 18.

Linie rodu pokračuje jejich prvorozenou dcerou Kateřinou, která se narodila 14. září 1775 ve Zdelově čp. 58.³³¹ Nikdy se nevdala a s neznámým partnerem, resp. neznámými partnery měla postupně tři děti. Úděl svobodných matek nebyl jednoduchý. Žena samotná byla poznamenána faktem, že má nemanželské dítě a děti byli poznamenány tím, že jsou nemanželského původu. Nežřídka docházelo zavrhnutí ženy její vlastní rodinou.³³² Kateřina zemřela 26. března 1843 v domě čp. 50.³³³

³³¹ Tamtéž, matrika N 1725–1776, sign. 9 – 2, pag. 460.

³³² Anna TRMALOVÁ: *Svobodné matky*: Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2016, 75 s. Bakalářská práce, s. 26.

³³³ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika Z 1834–1886, sign. 9 – 3844, pag. 174.

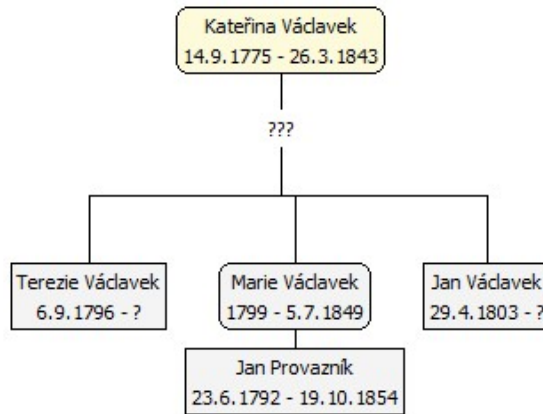

Schéma 12. Rozrod rodu Kateřiny Václavkové (*1775)

U narození Marie není uvedeno přesné datum, víme tedy jen to, že se narodila v únoru 1799 ve Zdelově.³³⁴ Vdala se za Jana Provazníka (1792–1854) 3. února 1822 ve Zdelově.³³⁵ Manželé měli jediného syna Josefa (1826–1892). Marie zemřela 5. července 1849 v domě čp. 74. Bylo jí 50 let.³³⁶

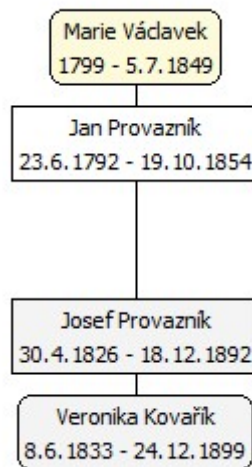

Schéma 13. Rozrod rodu Marie Václavkové (*1799)

³³⁴ Tamtéž, matrika N 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 6.

³³⁵ Tamtéž, matrika O 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 10.

³³⁶ Tamtéž, matrika Z 1834–1886, sign. 9 – 3844, pag. 184.

Syn Josef se narodil 30. dubna 1826 v čp. 39.³³⁷ Jeho manželkou se stala Veronika (1833–1899), dcera domkáře Matěje Kovaříka a jeho první manželky Anny Benešové. Pár měl svatbu ve Zdelově 28. srpna 1850.³³⁸ Z manželství vzešlo celkem pět dětí. Josef zemřel dne 18. prosince 1892 v domku čp. 46 na souchotě.³³⁹

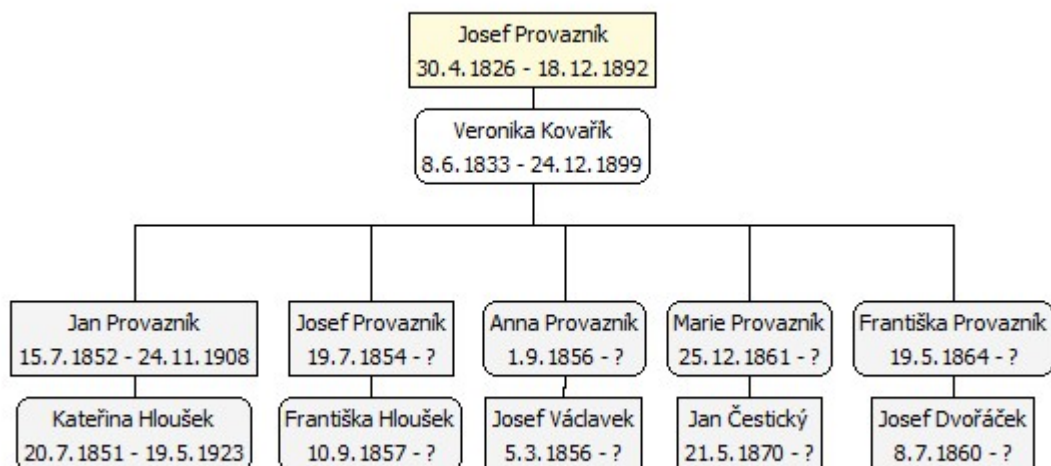

Schéma 14. Rozrod rodu Josefa Provazníka (*1826)

Prvním doloženým Provazníkem v obci Šachově je Jan Provazník z čp. 17. Narodil se 15. července 1852³⁴⁰ ve Zdelově čp. 64.³⁴¹ Byl synem Josefa Provazníka (1826–1892), domkáře³⁴² a jeho manželky Veroniky Kovaříkové (1833–1899). Jan se do Šachova dostal sňatkem, 29. června 1876 se ženil s Kateřinou (1851–1923), dcerou Jiřího Hlouška, domkáře ze Šachova.³⁴³ Nejdříve Jan pracoval jako nádeník,³⁴⁴ později jako dělník. Dělnická profese se stále více rozmáhá ve 2. polovině 19. století, na venkově stále více obývají možnosti obživy. Tento fakt se týkal i mnohých obyvatel Šachova, jak je psáno výše. S manželkou měli celkem

³³⁷ Tamtéž, matrika N 1796–1833, sign. 9 – 7, pag. 64.

³³⁸ Tamtéž, matrika O 1834–1855, sign. 9 – 12, pag. 132.

³³⁹ Městský úřad Borohrádek, matrika Z 1887–1896 Zdelov, č. 42, pag. 16.

³⁴⁰ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1851–1889, sign. 9 – 3837, pag. 6.

³⁴¹ Zdelov je malá obec v okrese Rychnov nad Kněžnou s asi 260 obyvateli vzdálená asi 1,5 km.

Viz Obr. 28. Výřez Stablního katastru ukazující dům čp. 64 ve Zdelově.

³⁴² Domkář, resp. baráčník je označení pro vlastníka menšího stavení. Obvykle neměl pole, jen zahradu kolem domku a mohl se živit námezdní prací, příp. provozovat řemeslo.

³⁴³ Městský úřad Borohrádek, matrika O 1859–1954 Šachov, č. 29, pag. 12.

³⁴⁴ Nádeník je osoba, která se nechává najímat jako pomocná síla na jednorázové práce.

deset dětí. Jan zemřel 24. listopadu 1908 v nemocnici v Rychnově nad Kněžnou na dýchací problémy. Byl pohřben na rychnovském hřbitově.³⁴⁵

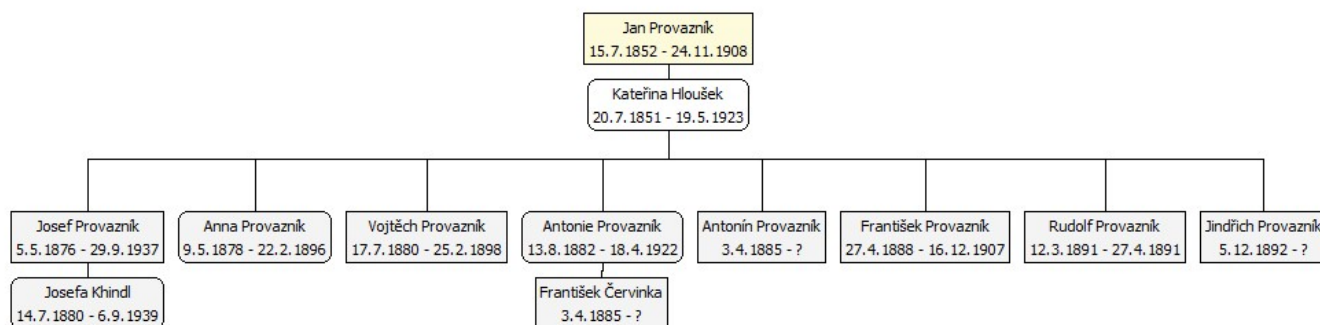

Schéma 15. Rozrod rodu Jana Provazníka (*1852)

Jedním z oněch deseti dětí byl Josef, první Provazníkem narozeným v Šachově. Josef spatřil světlo světa v Šachově čp. 17 dne 5. května 1876.³⁴⁶ Celý život prožil v Šachově, kde se i oženil. Dne 12. listopadu 1901 si vzal Josefu (1880–1939), dceru Františka Khindla, domkáře z Šachova čp. 3.³⁴⁷ Manželům se mezi lety 1902 a 1911 narodilo pět dětí. Rodina obec opustila jen na krátký čas – dům, kde žila údajně vyhořel.³⁴⁸ Útočiště Provazníkovi našli nejdříve v Zálesí čp. 30³⁴⁹ a později ve městě Úpice čp. 318.³⁵⁰ Do Šachova se vrátili někdy mezi lety 1908–1910. V roce 1910 žili opět v čp. 53³⁵¹ s Josefovou matkou Kateřinou a sourozenci.³⁵² Někdy mezi lety 1910–1921 se odstěhovali do svého nového domu, který nesl čp. 34. V té době Josef pracoval jako stavební dělník, ale o práci pravděpodobně přišel. Rodina trpěla finančními problémy, které dohnaly Josefa Provazníka až k sebevraždě – dne 29. září 1937 byl nalezen oběšený ve stodole svého domu.³⁵³ Na půdě jeho domu byl nalezen pluh Jana Repše z Borohrádku, který byl odcizen 10. listopadu 1935. Za pachatele byl

³⁴⁵ SOA Zámorsk, SMVK FÚ Rychnov nad Kněžnou, matrika Z 1908–1912, sign. 142 – 6065, pag. 136-137.

³⁴⁶ Tamtéž, FÚ Borohrádek, matrika N 1851–1915, pag. 9 – 6172, pag. 68.

³⁴⁷ Městský úřad Borohrádek, matrika O 1859–1954 Šachov, pag. 38.

³⁴⁸ Dle vyprávění pamětníků. – Soukromý archiv, osobní svědectví O. Vitoušové.

³⁴⁹ Dnes je Zálesí část obce Batňovice, obce v okrese Trutnov čítající asi 770 obyvatel.

³⁵⁰ Úpice je také město v okrese Trutnov, které má asi 5 500 obyvatel.

³⁵¹ Viz Obr. 15. Podoba domu čp. 53 v roce 2018.

³⁵² SOKA Rychnov nad Kněžnou, AOK Rychnov nad Kněžnou, sčítání lidu obce Šachov 1910, inv. č. 2283, kart. č. 1762.

³⁵³ Městský úřad Rychnov nad Kněžnou, matrika Z pro okresní úřad Rychnov nad Kněžnou, s. 100.

označen právě Josef.³⁵⁴ Byl pohřben 1. října 1937 na obecním hřbitově. Osud rodinu nešetřil ani nadále – Josefa onemocněla tuberkulózou,³⁵⁵ kterou se nakazily také dvě ze tří jejích dcer, Anna a Anežka. Třetí dcera, Antonie, měla dle vyprávění pamětníků³⁵⁶ zemřít na španělskou chřipku.

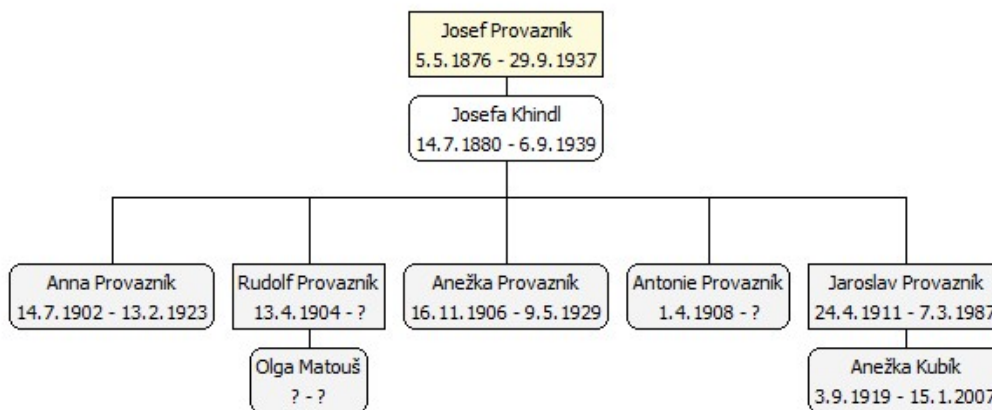

Schéma 16. Rozrod rodu Josefa Provozníka (*1876)

Jaroslav Provozník,³⁵⁷ který se narodil 24. dubna 1911³⁵⁸ v Šachově čp. 34,³⁵⁹ byl posledním synem Josefa a Josefy Provozníkůvých. Školu v Šachově navštěvoval od září 1917. Vyučil se zedníkem, většinu života pracoval jako pokrývač. Oženil se se svou sousedkou Anežkou (1919–2007), dcerou obuvníka ze Šachova čp. 17 Aloise Kubíka. Sňatek se konal v roce 1939 na okresním úřadu v Rychnově nad Kněžnou. Páru se narodilo celkem šest dětí včetně mé babičky. Osudnou se Jaroslavovi stala jeho práce, spadl ze žebříku a zranění mu silně podlomilo zdraví. Zemřel v opočenské nemocnici dne 7. března 1987. Jako příčina smrti je uvedena stařecká ateroskleróza.³⁶⁰ Byl pohřben v rodinném hrobě na místním hřbitově.

³⁵⁴ SOkA Rychnov nad Kněžnou, Četnická stanice Borohrádek, inv č. 3, kn. 3.

³⁵⁵ Tuberkulóza je vysoce infekční bakteriální onemocnění plic. V případě propuknutí nemoci má více než 50% úmrtnost.

³⁵⁶ Soukromý archiv, osobní svědectví O. Vitoušové.

³⁵⁷ Viz Obr. 31 Jaroslav Provozník (1911–1987).

³⁵⁸ SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1851–1915, sign. 9 – 6172, pag. 174.

³⁵⁹ Viz Obr. 16. Dům čp. 34 v roce 2019 .

³⁶⁰ Městský úřad Rychnov nad Kněžnou, matrika Z, č. 17, s. 130.

Závěr

Cílem práce byla kulturně-historická analýza dění v Šachově do roku 1945 a zpracování dějin předků autorky, počínaje od rodiny Bozetické. Snaží se obec i rodinu zachytit v běžných souvislostech vývoje obce, ale i života „obyčejných“ obyvatel do konce druhé světové války. Úskalím práce je nedostatek přístupných archivních pramenů (což je třeba přičíst hlavně pandemickým uzavřením archivů), a vůbec literatury, a proto některé kapitoly nemohou být podrobnější.

Dějiny obce jsou tak popsány ve značné míře na základě editovaných či digitálně zpřístupněných pramenů a kronik, s ohledem na vývoj a podobu sídla, důležité instituce, které ovlivňovaly chod obce (církve, divadelní ochotníci, hospoda, škola aj.), a které hrály i důležitou roli v životě autorčiných předků. V tomto souhrnu jsou zpracovány zřejmě poprvé. Dějiny rodiny jsou zpracovány již od protostatických pramenů 17. století (edice Berní ruly nebo Soupis poddaných dle víry) až do roku 1945. Žijící příslušníci rodin nebyli do práce zahrnuti z důvodu ochrany osobních údajů.

Hlavní „objevy“ práce přinesla zejména v oblasti genealogické. Všeobecně známý fakt, že usedlost přebírá nejmladší syn, nelze u předků autorky plně potvrdit. V některých případech usedlost od otce převzal skutečně nejmladší syn, nicméně ve většině zdokumentovaných případů usedlost koupil některý z rodinných příslušníků (některý ze synů, švagr, bratr, atd.). Muži, kteří nebyli dědici gruntu, bývali posílání na řemeslo nebo zůstali v domě a pracovali v hospodářství svých příbuzných, příp. mohli odejít do usedlosti své manželky. Po sňatku dědice a přistěhování jeho manželky odcházeli staří hospodáři na zřízený výminek v podobě malého domku a peněžních či naturálních dávek. Zápisy o výminku bývají součástí zápisů v gruntovních knihách, příp. dědických smlouvách. Zdá se, že v Šachově se tento institut vžil i pro střední vrstvu zemědělců, a nejen těch nejbohatších, jak bylo všeobecně vžito. V průběhu práce bylo zjištěno, že usedlost čp. 10, která byla vlastněná rodinou Slámovou (potomci této rodiny vlastní dům čp. 10 dodnes), byla jedna z největších ve vsi. Ač se to nepodařilo prokázat pramennou základnou, ze zápisů v gruntovních knihách vyznívá, že se nějaký čas živili prodejem zeleniny. V šachovském měřítku to byla poměrně významná a bohatá rodina, ač jinde by pravděpodobně patřila do střední vrstvy zemědělců.

Rodina Bozetická byla velice rozvětveným rodem. V obci prokazatelně dodnes žijí potomci tohoto rodu (např. má babička a její sestra, nebo současní majitelé usedlosti čp. 10).

Taktéž v obci ještě v nedávné době žili nositelé tohoto příjmení, zde ovšem nelze spolehlivě prokázat jejich původ. Další základní údaje jsou sumarizovány v příloze č. 1.³⁶¹ Dá se říci, že potvrzují výše uvedené – brzké sňatky, brzká úmrtí a velký počet dětí. Dále na statistice rodu vidíme poměrně velkou omezenost ve výběru jmen pro děti. Často se zde objevuje např. František nebo Josef a z ženských jmen např. Anna a Kateřina.

Jak bylo již psáno v úvodu, tato práce je prvním pokusem zmapovat dějiny Šachova nebo jeho okolí. Jedná se o první podrobnější sondu do dějin obce. Práce si v žádném případě neklade nárok na úplnost. Z toho důvodu práce nabízí mnoho témat k dalšímu zkoumání, které by údaje doplnily a rozšířily, jak v ohledu poznání života „lidu“, tak dějin překračující místní měřítko. S ohledem na případ Josefa Provazníka, který ukradl pluh v Borohrádku to může být např. kriminalita. V archivním fondu Velkostatek Borohrádek, který je uložen v Zámrsku, se nachází rozsáhlá dokumentace kriminální činnosti³⁶² – od přestupků a těžších kriminálních činů až po zločiny spáchané vojáky v průběhu rakousko pruských válek. Velmi přínosné by zcela jistě bylo zmapování dějin obce po roce 1945. Zjevně se tu nacházela odbojová činnost, kterou by bylo zajímavé prozkoumat, a případně propojit s autorčiny předky. Jako pramenná základna by se dala využít kronika psaná místní učitelkou Růženu Hlouškovou a archivní fond místního národního výboru uložený ve Státním okresním archivu v Rychnově nad Kněžnou. Taktéž by jistě bylo přínosné zmapovat genealogii dalších větví rodiny Bozetické. Nejen, že by to mělo nesmírný význam pro autorku samotnou, ale taktéž by to zmapovalo další lokální přesuny rodiny v rámci východních Čech.

³⁶¹ Viz Statistika rodu.

³⁶² SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Protokol soudních dnů 1830–1835, kn. č. 271 – 276, inv. č. 271–276, Trestní protokol 1820–1821, kn. č. 277, inv. č. 277, Postrkový, zatýkáci a trestní protokol 1828–1847, kn. č. 278, inv. č. 278, Přehled popisů a zatýkačů různých zločinců 1828, kn. č. 279, inv. č. 279, Kniha soudních zápisů 1816–1836, kn. č. 302, inv. č. 302, Spory poddaných 1804–1852, karton č. 51–62, Kriminalita 1805–1850, karton č. 70–72, Těžké policejní přestupky 1804–1849, karton č. 73–81, Policejní záležitosti, karton č. 81, Četnická stanice v Borohrádku 1866–1895, karton č. 109, inv. č. 855, Krádeže dřeva, karton č. 123, inv. č. 1028.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Státní oblastní archiv v Zámrsku

- SOA Zámorsk, SMVK, EFÚ Klášter nad Dědinou, matrika N 1834–1846, sign. R 12 – 3.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika NOZ 1700–1725, sig. 9 – 1.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika NOZ 1725–1776/1779, sign. 9 – 2.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika NOZ 1776/1779–1784, sign. 9 – 3.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika NOZ 1779/1784–1796, sign. 9 – 4.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika NOZ, Borohrádek, 1796–1833, sign. 9 – 5.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika NOZ, Šachov, 1796–1833, sign. 9 – 7.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1834–1850, sign. 9 – 11.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1851–1915, sign. 9 – 6172.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika N 1851–1889, sign. 9 – 3837.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Týniště nad Orlicí, matrika O 1784–1869, sign. 168 – 3968.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika O 1834–1855, sign. 9 – 12.
- SOA Zámorsk, SMVK, FÚ Borohrádek, matrika Z 1834–1886, sign. 9 – 3844.
- SOA Zámorsk, FÚ Rychnov nad Kněžnou, matrika Z 1908–1912, sign. 142 – 6065.
- SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Škola, inv. č. 510, kart. č. 13.
- SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Kniha purkrechtní vsi Šachova (1666) 1701–1805, inv. č. 287, kn. č. 287.
- SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Pozemková kniha obce Šachova (1752) 1805–1884, inv. č. 288, kn. č. 288.
- SOA Zámorsk, AF Velkostatek Borohrádek, Kniha povolení 1817–1825, inv. č. 19, kn. 119.

Státní okresní archiv v Rychnově nad Kněžnou

SOkA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Jana Bartoše, inv. č. 1, kn. č. 2190, kart. č. 301.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pamětní kniha Václava Baše, inv. č. 9, kn. č. 2463.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, AO Šachov, Pomístní názvy 1940, inv. č. 2, kart. č. 301.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, AF MNV Šachov, Kronika 1957–1959, inv. č. 47/1, kn. č. 47/1.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, AŠ Šachov, Kronika školy 1840–1886, inv. č. 1, kn. č. 908.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, AOK Rychnov nad Kněžnou, sčítání lidu obce Šachov 1910, inv. č. 2283, kart. č. 1762.

SOkA Rychnov nad Kněžnou, Četnická stanice Borohrádek, inv. č. 3, kn. 3.

Ústřední archiv katastrální a zeměměřičský

ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

ÚAZK, AF Mapa evidence nemovitostí 1 : 2 880 – Čechy (1960–1990), sign. B5/1.

Městský úřad v Borohrádku

Městský úřad Borohrádek, matrika O 1859–1949 Šachov, č. 29.

Městský úřad Borohrádek, matrika Z 1887–1949 Šachov, č. 41.

Městský úřad Borohrádek, matrika Z 1950–1964 Šachov, sv. 1.

Městský úřad Borohrádek, matrika Z 1887–1896 Zdelov, č. 42.

Městský úřad v Rychnově nad Kněžnou

Městský úřad Rychnov nad Kněžnou, matrika O pro OÚ Rychnov nad Kněžnou 1926–1943, č. 55.

Městský úřad Rychnov nad Kněžnou, matrika Z pro okresní úřad Rychnov nad Kněžnou.

Městský úřad Rychnov nad Kněžnou, matrika Z, č. 17.

Farní úřad v Borohrádku

Farní úřad Borohrádek, Kronika farního úřadu 1836–1995.

Archiv autorky

Jednací protokoly ochotnického divadla z let 1919–1935.

Jednací protokoly ochotnického divadla z let 1935–1944.

Sbírka rodinných dokumentů (rodné listy, oddací listy, úmrtní oznámení, aj.)

Audio nahrávka, osobní svědectví Jaroslava Vitouše 25. prosince 2020, 32:05.

Audio nahrávka, osobní svědectví Olgy Vitoušové, 25. prosince 2020, 28:42.

Edice

Pavla BURDOVÁ – Dagmar CULKOVÁ – Eliška ČÁŇOVÁ – Marie LIŠKOVÁ – František RAJTORAL (ed.), *Tereziánský katastr český, sv. 3 dominikál*, Praha 1970.

Iva ČADKOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Berní rula 14: Kraj Hradecký III*, Praha, 2009.

Aleš CHALUPA – Marie LIŠKOVÁ – Josef NUHLÍČEK – František RAJTORAL (ed.), *Tereziánský katastr český, sv. 1 rustikál (kraje A – CH)*, Praha 1964.

Lenka MATUŠÍKOVÁ – Zlataše KUKÁNOVÁ – Magda ZAHRADNÍKOVÁ (ed.), *Soupis poddaných dle víry z roku 1651 – Hradecko – Bydžovsko 1*, Praha 2017.

Literatura

Vlastimil BORŮVKA, *Rodopis rodu pánů z Kolovrat*, in: *Dějiny Rychnova nad Kněžnou a rodu pánů z Kolovrat*, Praha 2000, s. 5-127.

Jiří BUŠEK a kol., *100 let požárního sboru Borohrádek*, Pardubice 1980.

Stanislav DVOŘÁK, *Pověsti Rychnovska*, Rychnov nad Kněžnou 1939.

Zdeňka HLEDÍKOVÁ – Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v Českých zemích. Od počátků státu po současnost*, Praha 2007.

- Josef JUZA, *Čs. legionáři okresu Rychnov nad Kněžnou, sv. 2*, Rychnov nad Kněžnou 1998.
- Jarmila KREJČÍKOVÁ – Tomáš KREJČÍK, *Základy heraldiky, genealogie a sfragistiky*, Praha 1987.
- Antonín KOTÍK, *Naše příjmení*, Praha 1894.
- František KRUŠINA, *O vyhledávání pozemků železničních s dodatkem „O knihách železničních“*, Tábor, 1900, s. 68.
- Blanka LEDNICKÁ, *Sestavte si rodokmen. Pátráme po svých předcích*, Praha 2014.
- Milena LENDEROVÁ – Tomáš JIRÁNEK – Marie MACKOVÁ, *Z dějin české každodennosti: Život v 19. století*, Praha 2020.
- Josef LUKÁŠEK, *Borohrádek: Malý pohled do historie*, Borohrádek 2012.
- Petr MAŠEK, *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*, Praha 2008.
- Marie MICHLOVÁ, *Byli jsme a budem aneb česká každodennost 1914–1918*, Český Těšín 2013.
- Lenka PEREMSKÁ, *Váš rodokmen krok za krokem*, Brno 2013.
- Emanuel POCHE, *Umělecké památky Čech, svazek A – J*, Praha 1977.
- Antonín PROFOUS – Jan SVOBODA, *Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původ, význam a změny. Díl IV, S – Ž*, Praha 1957.
- Naděžda ROZMANOVÁ – Zuzana POKORNÁ, *Charakter a struktura zástavby venkovských sídel v územních plánech*, Praha 2017.
- Jiřina RŮŽIČKOVÁ – Josef ŠKRABAL, *Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005*, Praha 2006.
- August SEDLÁČEK – Adolf LIEBSCHER – Karel LIEBSCHER, *Hrady, zámky a tvrze království Českého, svazek 2 – Hradecko*, Praha 1883.
- Seznam míst v království Českém z rozkazu vysokého c. kr. místodržitelství Českého na základě úředních udání sestaven*, Praha 1878.
- Jaroslav SCHALLER, *Topographie des Königreichs Böhmen, sv. 15 Königgrazer Kreis*, Praha a Vídeň 1790.
- Johann Gottfried SOMMER, *Das Königreich Böhmen: statistisch – topographisch dargestellt, sv. 4 Königgrätzer Kreis*, Praha 1836.

Antonín SVOBODA, *Rychnovsko a Kostelecko: vlastivědný sborník*, Rychnov nad Kněžnou 1923.

Anna TRMALOVÁ: *Svobodné matky*: Pedagogická fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2016, 75 s. Bakalářská práce.

Zdeněk ZAHRADNÍK, *Amatérské divadlo Podorlicka*, in: Divadlo Podorlicka, Rychnov nad Kněžnou 1983.

Internetové zdroje

I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 131, Laboratoř geoinformatiky. Dostupné z: <https://1url.cz/fKMZa>. [online]. [cit. 2021-04-04].

Český statistický úřad, Historický lexikon obcí České republiky 1869–2011. Dostupné z: <https://1url.cz/Dz7FH>. [online]. [cit. 2020-10-16].

Ekofarma Bílý Mrak. Dostupné z: <https://www.bilymrak.cz/kdo-jsme-a24>. [online]. [cit. 2021-04-20].

Google Maps. Dostupné z: <https://www.google.cz/maps/@50.2065075,15.8502793,14z>. [online]. [cit. 2021-04-04].

Historie zámku, Zámek Potštejn. Dostupné z: <https://www.zamekpotstejn.cz/cs/historie-zamku>. [online]. [cit. 2021-03-20].

Kostel Nejsvětější Trojice, Národní památkový ústav, památkový katalog. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/kostel-nejsvetejsi-trojice -12124277>. [online]. [cit. 2021-03-20].

Müllerovo mapování – Čechy, sekce č. 14, Laboratoř geoinformatiky. Dostupné z: <https://1url.cz/JKMZR>. [online]. [cit. 2021-04-04].

Oficiální stránky města Borohrádek. Dostupné z: <https://www.mestoborohradek.cz>. [online]. [cit. 2021-04-15], [cit. 2021-04-16], [cit. 2020-09-16].

Veřejný dálkový přístup k datům registru územní identifikace, adres a nemovitostí. Dostupné z: <https://1url.cz/Eznit>. [online]. [cit. 2021-01-25].

Vojenský ústřední archiv. Dostupné z: <http://vuapraha.cz/fallensoldierdatabase>. [online]. [cit. 2021-04-15], [cit. 2020-10-16].

Výkaz ploch stabilního katastru. Převzato z aplikace Zeměměřičský úřad – archiv. Dostupné z: <https://1url.cz/SKLZe>. [online]. [cit. 2021-04-04].

Seznam tabulek a genealogických schémat

Tabulka 1. Vývoj počtu obyvatel dle sčítání lidu v letech 1950–2021	16
Tabulka 2. Vývoj počtu domů dle sčítání lidu v letech 1950–2021	17
Tabulka 3. Vývoj počtu duší v obci Šachov v letech 1844–1850	31
Tabulka 4. Počet dětí docházejících do školy v letech 1840–1885	33
Tabulka 5. Vývoj počtu domů dle sčítání lidu v letech 1869–1930	38
Tabulka 6. Vývoj počtu obyvatel dle sčítání lidu v letech 1869–1930	38
Schéma 1. Rozrod rodu Jiřího Bozetického	50
Schéma 2. Rozrod rodu Rosálie Bozetické (*1737) a Jana Slámy (1780)	51
Schéma 3. Rozrod rodu Vojtěch Slámy (*1774)	52
Schéma 4. Rozrod rodu Jana Slámy (*1798) a Alžběty Hlouškové	53
Schéma 5. Rozrod rodu Jana Slámy (*1798) a Anny Vanické	54
Schéma 6. Rozrod rodu Josefa Kubíka (*1847)	54
Schéma 7. Rozrod rodu Aloise Kubíka (*1877)	56
Schéma 8. Rozrod rodu Josefa Hlouška (*1763)	58
Schéma 9. Rozrod rodu Josefa Hlouška (*1784) a Kateřiny Kod'ouskové	59
Schéma 10. Rozrod rodu Josefa Hlouška (*1784) a Kateřiny Škopové	59
Schéma 11. Rozrod rodu Kateřiny Bozetické (*1745)	60
Schéma 12. Rozrod rodu Kateřiny Václavkové (*1775)	62
Schéma 13. Rozrod rodu Marie Václavkové (*1799)	62
Schéma 14. Rozrod rodu Josefa Provazníka (*1826)	63
Schéma 15. Rozrod rodu Jana Provazníka (*1852)	64
Schéma 16. Rozrod rodu Josefa Provazníka (*1876)	65

Seznam textových a obrazových příloh

Statistika rodu

- Obr. 1. Výřez z mapy, pohled na zastavěné území obce dnes
- Obr. 2. Výřez z Müllerova mapování zobrazující obec Šachov z roku 1720
- Obr. 3. Výřez z mapy I. vojenského mapování z druhé poloviny 18. století zobrazující Šachov
- Obr. 4. Výřez z mapy, pohled na zastavěné území obce v roce 1840
- Obr. 5. Mapa obcí odkud předci přišli
- Obr. 6. Obec na dobové pohlednici s kostelem
- Obr. 7. Objekt ekofarmy (bývalý statek) před rekonstrukcí (stav v roce 2011)
- Obr. 8. Objekt čp. 22 – bývalá rychta
- Obr. 9. Šejnův kříž
- Obr. 10. Kříž u hřbitovní zdi v Šachově
- Obr. 11. Budova bývalé školy
- Obr. 12. Dům čp. 23 – bývalá hospoda U Řeháků
- Obr. 13. Fotografie spolku divadelních ochotníků
- Obr. 14. Fotografie amatérských fotbalistů
- Obr. 15. Podoba domu čp. 53 v roce 2018
- Obr. 16. Dům čp. 34 v roce 2019
- Obr. 17. Výřez z mapy Stablního katastru zobrazující budovy patřící k čp. 10
- Obr. 18. Výřez ze současné mapy zobrazující čp. 10
- Obr. 19. Poloha domu čp. 10 v současnosti
- Obr. 20. Výřez z mapy Stablního katastru zobrazující dům čp. 32
- Obr. 21. Výřez ze současné mapy zobrazující čp. 32
- Obr. 22. Dům čp. 32 v roce 2019
- Obr. 23. Podoba domu čp. 33 dle Stablního katastru z roku 1840
- Obr. 24. Podoba domu čp. 33 v roce 2018
- Obr. 25. Výřez z mapy Stablního katastru zobrazující čp. 17 vč. přilehlého pozemku
- Obr. 26. Chalupa čp. 17 na fotografii přibližně z 50. let 20. století
- Obr. 27. Chalupa čp. 17 v roce 2011
- Obr. 28. Výřez Stablního katastru ukazující dům čp. 64 ve Zdelově
- Obr. 29. Alois a Anna Kubíkovi s dcerou Anežkou a vnoučaty

Obr. 30. Anežka Kubíková, vdaná Provazníková (*1919 – 2007)

Obr. 31. Jaroslav Provazník (1911 – 1987)

Přílohy

Statistika rodu

MUŽI:

Nejvyšší věk ze zesnulých: Kotyza Jaroslav, 1876; věk: 32640 dní (89 let, 4 měsíce a 13 dní)

Průměrná délka života: 15394 dní (42 let, 2 měsíce a 4 dny)

Průměrný věk při 1. sňatku: 9943 dní (27 let, 2 měsíce a 28 dní)

Průměrný věk při 1. dítěti: 10249 dní (28 let a 29 dní)

Statistika četnosti mužských jmen	
Jméno	Četnost
Josef	50
František	45
Jan	39
Václav	15
Jiří	11
Antonín	8
Vojtěch	6
Matěj	5
Rudolf	4
Alois, Jaroslav	4
Jindřich, Karel	2
Petr, Pavel, Bedřich, Tomáš, Ladislav, Ignác, Baltazar	1

ŽENY

Nejvyšší věk ze zesnulých: Tomek Rosálie, 1744; věk: 32770 dní (89 let, 8 měsíců a 21 dní)

Průměrná délka života: 16589 dní (45 let, 5 měsíců a 14 dní)

Průměrný věk při 1. sňatku: 8936 dní (24 let, 5 měsíců a 26 dní)

Průměrný věk při 1. dítěti: 9403 dní (25 let, 9 měsíců a 8 dní)

Statistika četnosti ženských jmen	
Jméno	Četnost
Anna	44
Kateřina	29
Františka	18
Marie	17
Josefa	10
Antonie	9
Alžběta, Barbora	6
Marianna	4
Rosálie, Dorota, Terezie, Božena	3
Karolína, Anežka, Lidmila, Magdaléna, Vlasta	2
Růžena, Justýna, Otýlie, Aloisie, Olga, Julie, Veronika	1

VŠICHNI

Nejvyšší věk ze zesnulých: Tomek Rosálie, 1744; věk: 32770 dní (89 let, 8 měsíců a 21 dní)

Průměrná délka života: 15981 dní (43 let, 9 měsíců a 16 dní)

Průměrný věk při 1. sňatku: 9403 dní (25 let, 9 měsíců a 8 dní)

Průměrný věk při 1. dítěti: 9800 dní (26 let, 10 měsíců a 10 dní)

Nejčastější jméno: Josef (50x)

DALŠÍ ZAJÍMAVOSTI:

Maximální počet dětí je 16. Měla je tato osoba: Šejna František, 1761

Nejmladší nevěsta: Kovařík Veronika, 1833; věk při svatbě: 6287 dní (17 let, 2 měsíce a 17 dní)

Nejmladší ženich: Hloušek Josef, 1784; věk při svatbě: 7145 dní (19 let, 6 měsíců a 25 dní)

Nejstarší nevěsta: Bozetický Rosálie, 1737; věk při svatbě: 16644 dní (45 let, 6 měsíců a 25 dní)

Nejstarší ženich: Tomášek Jan, 1795; věk při svatbě: 19632 dní (53 let, 9 měsíců)

Nejmladší matka: Kovařík Veronika, 1833; věk při narození dítěte: 6977 dní (19 let, 1 měsíc a 7 dní)

Nejmladší otec: Hloušek Josef, 1763; věk při narození dítěte: 7252 dní (19 let, 10 měsíců a 9 dní)

Nejstarší matka: Pták Anna Terezie, 1705; věk při narození dítěte: 20638 dní (56 let, 6 měsíců a 3 dny)

Nejstarší otec: Sláma Jan, 1798; věk při narození dítěte: 24323 dní (66 let, 7 měsíců a 3 dny)

Nejmladší babička: Sláma Dorota, 1761; věk při narození vnoučete: 15588 dní (42 let, 8 měsíců a 6 dní)

Nejmladší děda: Hloušek Josef, 1763; věk při narození vnoučete: 15134 dní (41 let, 5 měsíců a 9 dní)

Nejstarší babička: Samek Kateřina, 1823; věk při narození vnoučete: 28176 dní (77 let, 1 měsíc a 22 dní)

Nejstarší děda: Sláma Jan, 1798; věk při narození vnoučete: 28273 dní (77 let, 4 měsíce a 28 dní)

Nejkratší manželství: Červinka František, 1856 & Koďousek Marie, 1853; délka manželství: jeden den

Nejdelší manželství: Řehák Josef, ? & Sláma Marie, 1847; délka manželství: 19795 dní (54 let, 2 měsíce a 14 dní)

(Pozn.: Statistiky jsou vztaženy pouze k lidem, kteří mají kompletně identifikované potřebné údaje.)

Obr. 1. Výřez z mapy, pohled na zastavěné území obce dnes³⁶³

Převzato z aplikace Archiv – Zeměměřičský úřad. Dostupné zde: <https://ags.cuzk.cz/archiv/>.

Obr. 2. Výřez z Müllerova mapování zobrazující obec Šachov z roku 1720

Zdroj: Müllerovo mapování – Čechy, sekce č. 14, Laboratoř geoinformatiky. Dostupné zde: <https://1url.cz/5KM2g>.

³⁶³ Vyznačené domy v obci vlastní potomci mých předků. Dům čp. 34 vlastní dle katastru nemovitostí vlastní Lidmila Seidlová, dcera Jaroslava Provazníka (*1911) a dům čp. 41 vlastní Jaroslav Vitouš.

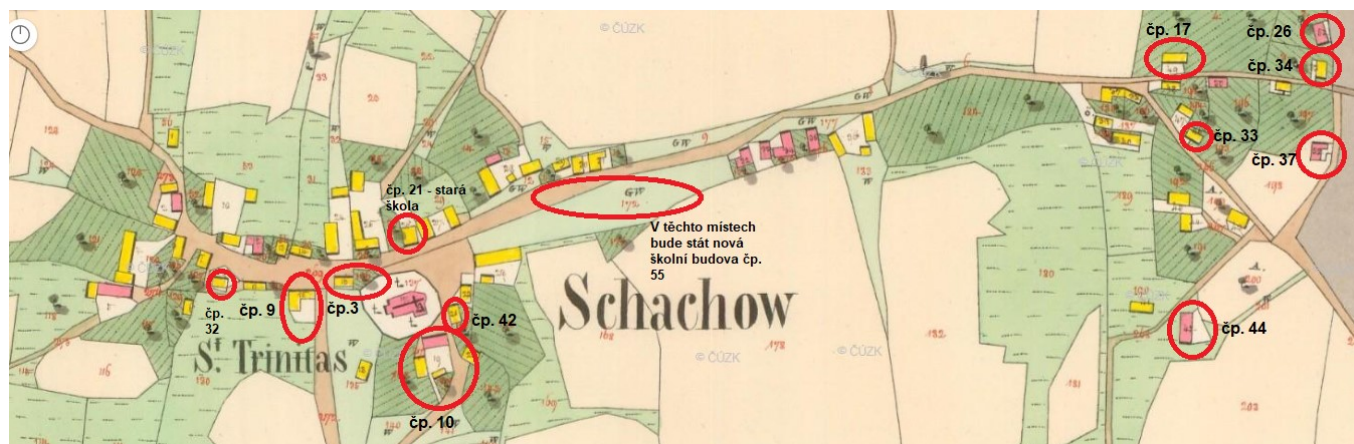
Obr. 3. Výřez z mapy I. vojenského mapování z druhé poloviny 18. století zobrazující Šachov³⁶⁴

Zdroj: I. vojenské (josefské) mapování – Čechy, mapový list č. 131, Laboratoř geoinformatiky. Dostupné zde: <https://1url.cz/ZKM20>.

Obr. 4. Výřez z mapy, pohled na zastavěné území obce v roce 1840³⁶⁵

Zdroj: ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

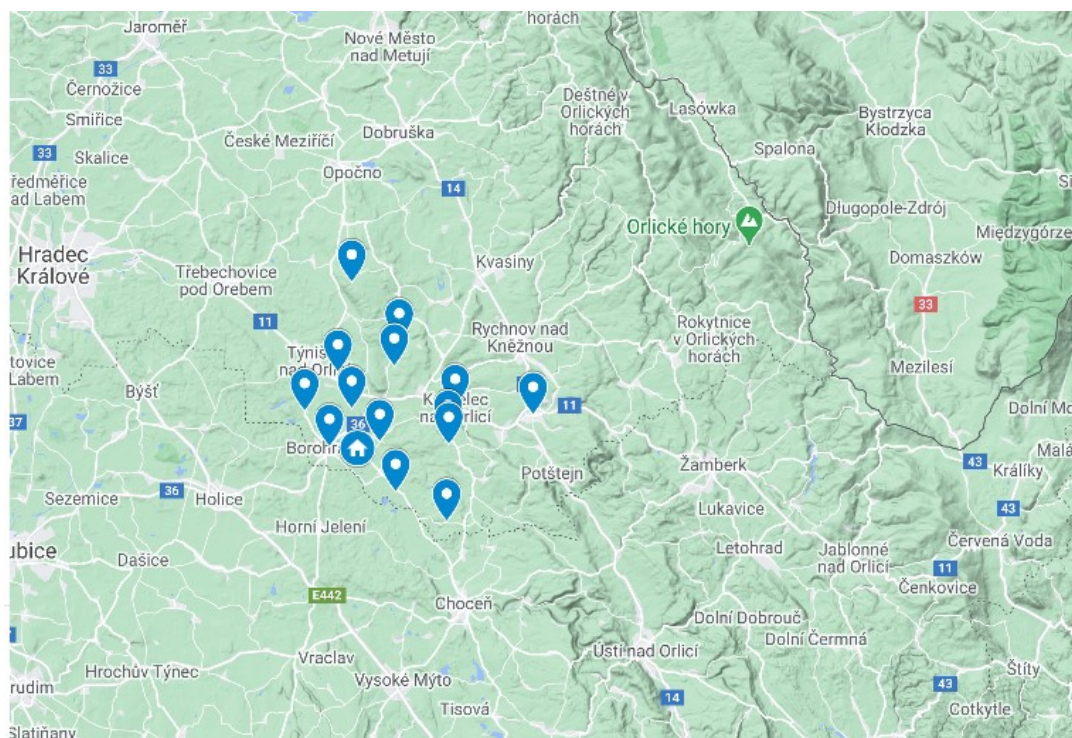

³⁶⁴ Ve vyznačených oblastech dnes stojí obydlená stavení.

³⁶⁵ Vyznačená místa jsou klíčová pro životy mých předků.

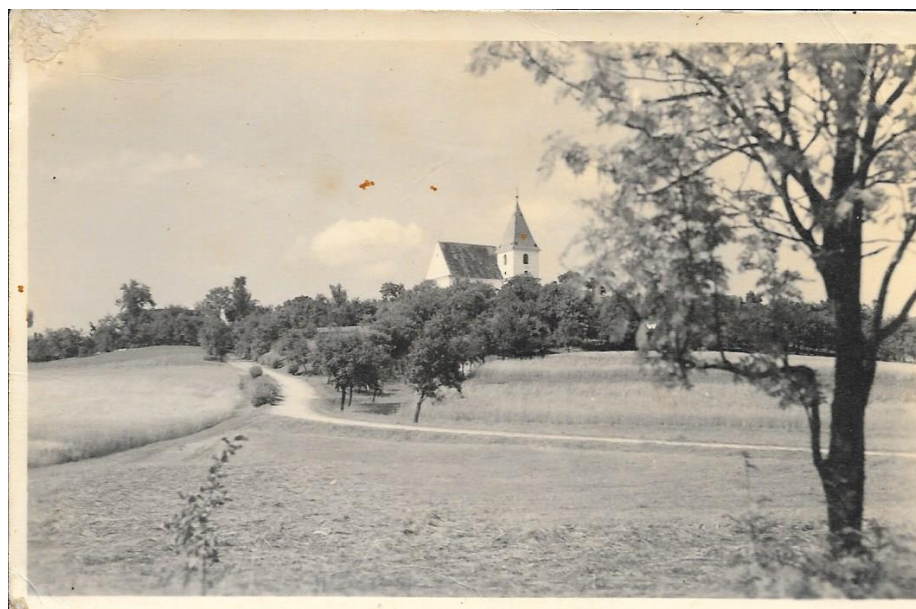
Obr. 5. Mapa obcí odkud předci přišli

Zpracováno pomocí aplikace Google Maps.

Obr. 6. Obec na dobové pohlednici s kostelem³⁶⁶

Zdroj: Soukromý archiv autorky

³⁶⁶ Datace není přesně uvedena.

Obr. 7. Objekt ekofarmy (bývalý statek) před rekonstrukcí (stav v roce 2011)³⁶⁷

Převzato z aplikace Google Maps – snímkování z srpna 2011. Dostupné zde:

<https://1url.cz/1KLkx>.

³⁶⁷ Tento objekt je typickým příkladem místní architektury. Bohužel dnes již neexistuje kvůli pozdějším přestavbám

Obr. 8. Objekt čp. 22 – bývalá rychta ³⁶⁸

Stav v roce 2011, objekt v současnosti již neexistuje.

Převzato z aplikace Google Maps – snímkování ze srpna 2011. Dostupné zde:

<https://1url.cz/EKLSr>.

³⁶⁸ Objekt je typickou ukázkou místní usedlosti 19. století.

Obr. 9. Šejnův kříž

Zdroj: Soukromý archiv autorky

Obr. 10. Kříž u hřbitovně zdi v Šachově

Zdroj: Soukromý archiv autorky

Obr. 11. Budova bývalé školy čp. 55 ³⁶⁹

Převzato z aplikace mapy.cz (dostupné zde: <https://1url.cz/OKLs9>).

Obr. 12. Dům čp. 23 – bývalá hospoda U Řeháků ³⁷⁰

Převzato z aplikace Google Maps (dostupné zde: <https://1url.cz/XKLSn>).

³⁶⁹ Dnes objekt slouží jako rodinný dům a je v majetku p. Miloslava Adamce.

³⁷⁰ Dnes je objekt rodinným domem, ovšem stále patří potomkům hostinského Jana Řeháka.

Obr. 13. Fotografie spolku divadelních ochotníků³⁷¹

Zdroj: Soukromý archiv autorky

³⁷¹ Označené osoby jsou má prababička Anna Vitoušová (*1908) a její syn.

Obr. 14. Fotografie amatérských fotbalistů³⁷²

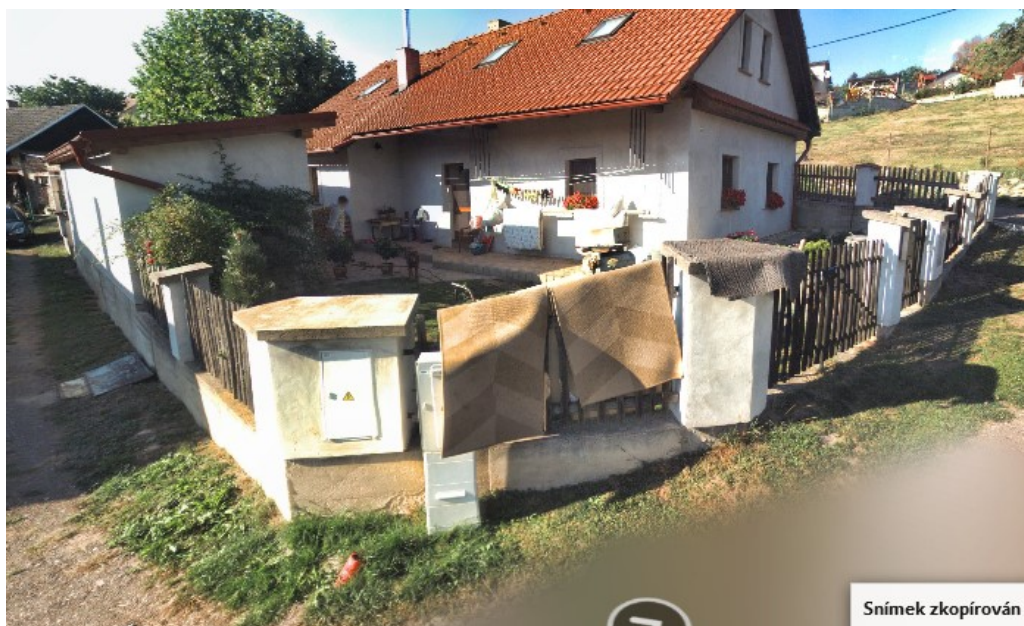
Zdroj: Soukromý archiv autorky

³⁷² Vyznačená osoba je Jaroslav Provazník (*1911).

Obr. 15. Podoba domu čp. 53 v roce 2018³⁷³

Zdroj: Převezato z aplikace mapy.cz (<https://1url.cz/VKLLu>).

Obr. 16. Dům čp. 34 v roce 2019³⁷⁴

Zdroj: Převezato z aplikace Google Maps (<https://1url.cz/lKLtw>).

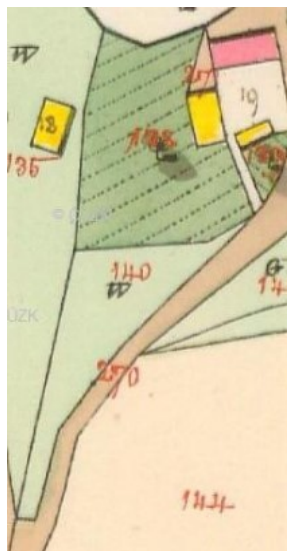

³⁷³ I v tomto domě údajně žijí potomci původních majitelů.

³⁷⁴ Zde také žijí potomci původních majitelů.

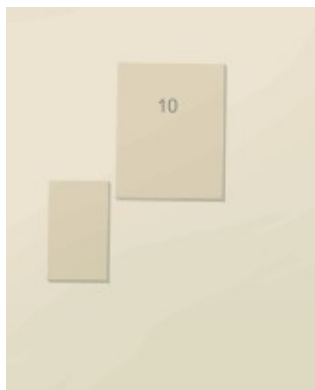
**Obr. 17. Výřez z mapy Stablního katastru zobrazující budovy patřící k
čp. 10**

Zdroj: ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

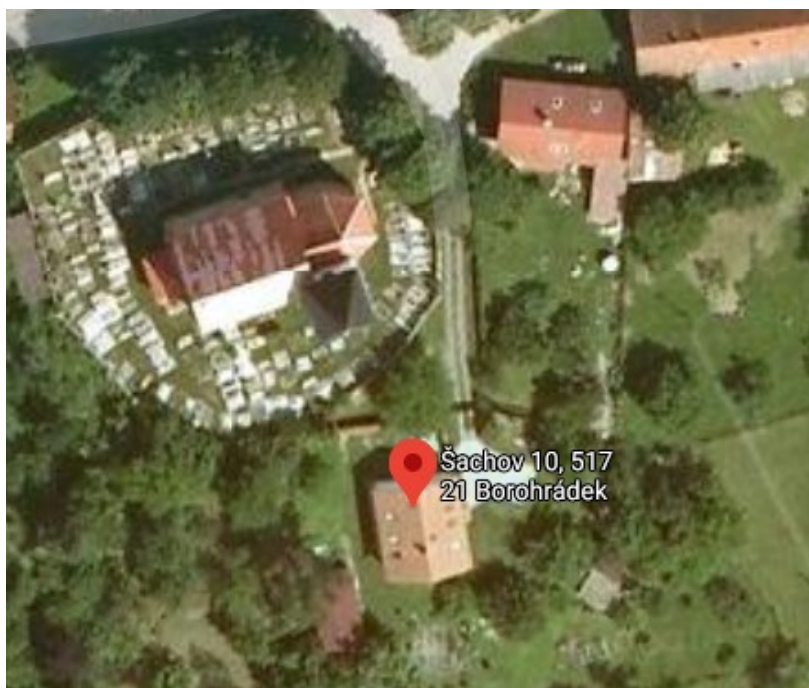
Obr. 18. Výřez ze současné mapy zobrazující čp. 10

Zdroj: Přejato z <https://mapy.cz/zakladni?x=16.1182265&y=50.0965759&z=19>.

Obr. 19. Poloha domu čp. 10 v současnosti ³⁷⁵

Zdroj: Převezato z aplikace Google Maps (<https://1url.cz/zz7miú>)

Obr. 20. Výřez z mapy Stablního katastru zobrazující dům čp. 32

Zdroj: ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

³⁷⁵ Dnes dům patří panu Ing. Pavlu Krupkovi, který je potomkem rodu Slámových.

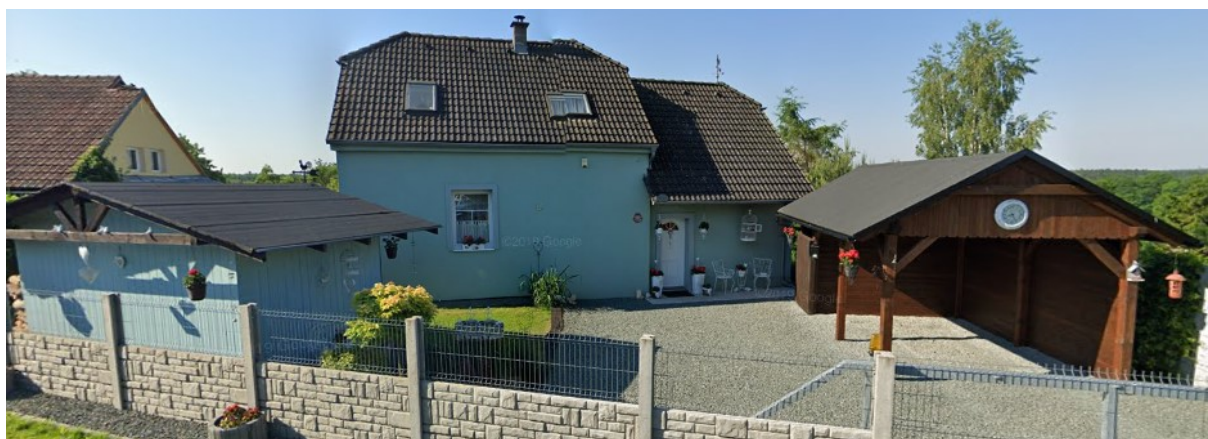
Obr. 21. Výřez ze současné mapy zobrazující čp. 32

Zdroj: Přejato z <https://mapy.cz/zakladni?x=16.1166791&y=50.0970503&z=19>.

Obr. 22. Dům čp. 32 v roce 2019

Zdroj: Přejato z aplikace Google Maps (<https://1url.cz/KKJxE>).

Obr. 23. Podoba domu čp. 33 dle Stabilního katastru z roku 1840

Zdroj: ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

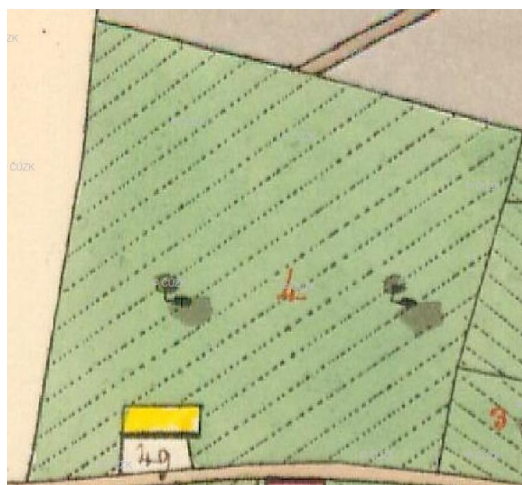
Obr. 24. Podoba domu čp. 33 v roce 2018

Zdroj: Převezato z aplikace mapy.cz (<https://1url.cz/zz77D>).

Obr. 25. Výřez z mapy Stablního katastru zobrazující čp. 17 včetně přilehlého pozemku

Zdroj: ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Šachov u Borohrádku, inv. č. 7693, sign. B2/a/6C.

Obr. 26. Chalupa čp. 17 na fotografii přibližně z 50. let 20. století ³⁷⁶

Zdroj: Soukromý archiv autorky

Obr. 27. Chalupa čp. 17 v roce 2011 ³⁷⁷

Zdroj: Převzato z aplikace Google Maps (dostupné zde: <https://1url.cz/rKL3Y>).

³⁷⁶ Na fotografii je Alois Kubík s manželkou Annou (tehdejší majitelé domu) s nejstarším synem Josefem a jeho druhou manželkou Boženou.

³⁷⁷ Objekt byl zbourán současným majitelem Ing. Pavlem Klemou.

Obr. 28. Výřez Stabilního katastru ukazující dům čp. 64 ve Zdelově

Zdroj: ÚAZK, AF Císařské povinné otisky stabilního katastru 1 : 2 880 (1824–1843, 1851–1871) – Čechy, Katastrální území Zdelov, inv. č. 9211, sign. B2/a/6C.

Obr. 29. Alois a Anna Kubíkoví s dcerou Anežkou a vnoučaty

Zdroj: Soukromý archiv autorky

Obr. 30. Anežka Kubíková, vdaná Provazníková (*1919 – 2007)

Zdroj: Soukromý archiv autorky

Obr. 31. Jaroslav Provazník (1911–1987)

Zdroj: Soukromý archiv autorky

